

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Liber IV. Infernvs Damnatorvm, Carcer, & Rogus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

De damnatorum rogo Caput I.

sic tibi videatur Deus misericors, ut non videatur & iustus. Sic misericors & longanimis est, ut sit & verax. Nomen experieris iustum, quem contempnisti benignum?

Revera, quod capitis initio monuimus, Nugandi tempus iam non est. Paullo post ad Tribunal Christi stabimus Aternitatis rei. Felix qui loqui poterit ex preparato. Bernardus plane fidelis monitor, iudicarii turbinis incursum ac scopulum velut digito monstrans: Veniet, inquit, veniet dies iudicii: ubi plus valebunt pura corda, quam astuta verba, plus conscientia bona, quam malsupia plena: quandoquidem iudex ille nec fallitur verbis, nec fleeter donis. Quid faciet de iniustis iudicis, qui ipsas quoque iustitias iudicabit. Nec procul est hic iudex: Et tibi, mi Lector, & mihi proximus est. Gregorius disertè: Venit Dominus, inquit, cum ad iudicium properat: pulsat verò, cum per agritudinis molestias mortem vicinam esse designat. Ergo, quicumque vivitis, hodiernam forsan aut crastinam vel à morbo vel à morte prosternendi, scitose, quia prope est in januis: iam lanceo pede inserpit iudex; furtim, ut ipsemet pramonuit, se foribus admovebit, iam aderit. Nugandi tempus iam non est.

Pelagius, Græcus interpretes narrat à religioso senesivum aliquem paullo liberius ridentem. Hunc senex

A vultu severo, & voce grandi velut in piaculo deprehensum corripit: Coram cali & terra Domino, inquit, Pelagius rationem totius vite nostre reddidit sumus, & tu rides? bell. 3. n. 23. Quamto rectius nos dixerimus: Brevi coram supremo iudice comparandum erit, deque omnibus vite annis ratio reddenda, & tu helluaris, & tu furaris, & tu scortaris impiè? Propinquum tibi iudicem non vides, non audis? At ille profecto te videt & audit, non loquentem solum & agentem, sed & cogitantem.

Et ut scias, hic ipse iudex est, qui potestatem habet, & animam & corpus perdere in gehennam. Vis, inquit Paulus, non timere potestatem? bonum fac. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa portat gladium. Gladius iudicii in manu Christi est. Mat. c. 10. vers. 28. Rom cap. 13. v. 3. & seq.

Timete & fugite, dum liber, à facie gladii. Beatus Fulgentius Fulgentius optimè ratiocinatur: Si sanguinarius Hero-f. 5. de des timuit infantiam in sæno cubantis, quanto magis timere debemus omnipotentiam iudicantis. Ergo quod Hebræus psaltes ac Hussæus Princeps contentiosissime clamant ac monent: Nolite iniquè agere, nolite exaltare peccat & cornu, nolite loqui adversus Deum iniquitatem. Fugite à facie iniqua com-gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitose esse mittit. iudicium. QVONIAM DEVS IVDEx EST. E. sal. 74. v. 5 & 6. Job cap. 19. vers. 29.

Bernard. epist. 1. mib. pag. 1412.

Gregor. hom. 13. in Evang.

Mat. c. 24. vers. 33.

Finis Tribunalis Christi.

IN FERNVS DAMNATORVM CARCER ET ROGVS.

CAPVT PRIMVM

Quò liber hic collineat, & instructio Lectori.

Philo, lib. de Migratione Abraham, initio. Et. l. de somniis, post molitionem.

Rudite dixit Philo Judæus: Domus Dei, cogitatio sapientis. Hanc domum aeterna Sapientia subit, hanc habitat, in hac suaviter recumbit. Videte, loqui, audire, scribere, humanæ quidem actiones sunt, non tamen animantibus brutis penitus negatæ. Audiunt & fera, videtque, & eo quædam hominem vincunt. Jumenta quoque memorantur locuta. Scriptioni similitum quid, elephantis præsertim, tribuitur. Cogitare ac ratiocinari, solius hominis est. Puris ac sanctis hominum cogitationibus interest Deus, & velut sua se domo continet. Atque hinc eruditur Philonis dictum: Domus Dei, cogitatio sapientis.

Cogitare ac ratiocinari solius hominis est.

Quid ab homine cogitandum. E. l. 76. v. 6.

Quid porrò post hominis conditorem, dignissimum sit ab homine cogitari, variè disceptari potest. Solymaeus rex David in disceptationis partem veniens: Cogitari, ait, dies antiquos, & annos aternos in mente habui. Cogitatio profus utilissima; digna homine, digna Deo. Amplissimum hic cogitandi stadium patet, quod nemo unquam emensus est cogitando. Finis hic quæri potest, inveniri non potest. Aternitas finem nescit, terminos ignorat, metâ nullâ clauditur. Aternitas cogitari dignissima.

Aternitatem in se spectandam ante decemium pro-

C posuimus. Restat, Aternitatem tam beatorum, quam damnatorum cogitandam demus. Cogitandam, ajo, & alto peccatore pertractandam. Parum est de illâ loqui, audire, scribere. Hæc superficiem radunt: penetrandum est altius, & intimis animi medullis reponenda aternitas. Proinde hoc quidem capite, unum istud explicabimus; Quò isthæc de damnatorum aternitate scriptio collineat.

§. I.

Romanus Sapiens amicè cum Lucilio suo exposulat, & Quo modo molestus est, inquit, iacundum somnium videnti, qui excitat: auferre enim voluptatem, etiamsi Aternitatis falsam, effectum tamen vera habentem: sic epistola tua mihi descriptio. fecit injuriam. Revocavit eum me cogitationi apta traditum, & iterum, si licuisset, ulterius. Iuvabat de Aternitate animarum quærere, imò me hercule credere. Credebam enim facile opinionibus magnorum virorum. Dabam me spei tantæ: jam eram fastidio nubi, jam reliquias ætatis infractæ contemnebam, in immensum illud tempus, & in possessionem omniis ævi transiturus. Cùm subito expectatus sum epistolâ tuâ acceptâ, & tam bellum somnium perdati. Quod repetam, si te dimisero, & redimam.

Hic ego panè in eam sententiam descendo, quam mihi scriptor prisceus suggerit. Flavius Lucius Dexter Barcinonenfis, Orientalis Imperii præfectus prætorio, & beato Hieronymo amicissimus, Chronicon litteris consignavit. In eo ad annum Servatoris Christi sexagesimum quartum, de verbo hæc exprimit: Lucius Augustini hoc neus Seneca Cordubensis, Hispanus, missus ultro citroque ad sanctum Paulum litteris, de Christianâ re bene sensit, factusque

Sen. ep. 102. som. initio.

Sen. ep. 102. som. initio.

Sen. ep. 102. som. initio.

Sen. ep. 102. som. initio.

Sen. ep. 102. som. initio.

Sen. ep. 102. som. initio.

Sen. ep. 102. som. initio.

Sen. ep. 102. som. initio.

Sen. ep. 102. som. initio.

Sen. ep. 102. som. initio.

Handwritten notes in red ink on the right margin, including 'IN FERNVS' and other markings.

teria est, si velis: Ibi erit stertus, sed siccus, ibi erit stridor dentium, sed nil profuturus, idque æternum. Inimici te tui fatigant, invidi obtractatores te læcerant? Quid hoc ad inferos, ubi exosissima damnatorum & diabolorum omnium societas toleranda est, idque æternum. Mætores & curæ te angunt? Illic continua cor desperatio discerpit, idque æternum. Hic forsitan humi jaces, aut asseri rigidoque strato indormis. Illic ignis prolecto est, ubi nunquam dormitur, idque æternum.

Si his talibus conspiciis hac ratione utamur, de gravissimis etiam malis nil conqueremur: & quidquid aliis durum & intolerabile visum est; jam facile, momentaneum, ac leve videbitur. Fateri cogemur: Hac omnia, ð mi Deus, quæ suo sine clauduntur, tolerabilia sunt, jucunda sunt, cælum sunt, ad damnatorum æternitatem collata.

S. I V.

Duplici hoc conspiciorum genere optimi quique hominum semper sunt usi, & etiamnum utuntur. Beatus Gregorius his se plurimum adjutum non dissimulans: Dum, inquit, recognosco Iob sedentem in sergentino, Ioannem esurientem in eremo, Petrum pendentem in paribulo, Iacobum decollatum Herodis gladio. Cogito, qualiter Deus in futuro cruciabit quos reprobos, qui ita dure affligit quos amat? Si cum intimis amicis sic agitur tempore gratis, quid hostibus fiet tempore iustitiae ac vindictæ?

Eruditè Chryostomus: ab experimento, inquit, rerum renitum fieri potest, ut accipiamus de magnis aliquid conjecturæ. Si quando in balneo fueris nimium effervescente, cum gehenna recordaberis: & rursus si quando febre acriore conflagaveris, ad flammam quæ illuc est, progredere: tum probe intelliges, quia si balneum & febris adeo nos affligunt & territant; quo animo futuri sumus, quando in fluvium ignis inciderimus, qui ducitur ab illo horrendo tribunali? profectò frememus dentibus propter labores illos & cruciatu indicibiles, nemo suppetias feret.

Et quæro, ut conspiciis hæc discamus ritè applicare; sumamus noctem unicam, quam à curis aliisve fodi-cantibus cogitationibus insomnem, aut quam infestante calculo, urente podagra, torminibus aut dentium doloribus in nos sevientibus turbatam exigimus. Quam hæc talis nox longa, & instar hebdomadis aut mensis est! Quid si anno toto sic inter dolores jacendum, quid si annis centum, quid si mille annis, si sex aut decem millibus annorum? quid si æternum, & sine fine?

Parti modo potest quis sibi repræsentare, quidquid unquam illatabile, luctuosum, crudele, miserandum, horribile vidit & audiit, quidquid ab Orbe condito seva tyrannorum crudelitas excogitavit, quidquid ad usque Mundi occalum sævissimorum hominum immanitas invenire poterit; hoc autem omne si velut in fascem colligatum cum æternitate damnatorum componere, & quasi per conspiciis mentis oculos ad imas Erebi sedes demittere voluerit, cum Chryostomo proclamabit: Hæc omnia quæ hic patimur, merus ludus ac risus sunt, si cum illis supplicis in contentionem veniant. Et causam jungens orator Græcus: Etenim hæc tormenta, inquit, temporaria sunt: illic autem nec vermis moritur, nec ignis extinguitur. Pone, si libet, ignem, ferrum, & bestias: & si quid his difficultus: at tamen nec umbra quidem sunt hæc ad illa tormenta. Nomen videmus terrenos milites principibus servientes, quomodo criminosos trahunt, quomodo ligant, quomodo flagellant, quomodo perfodunt costas, quomodo faces tormentis adhibent. Sed hæc omnia ludicra & risus ad illa supplicia. Nam & temporanea sunt hæc pœna: illic vero neque vermis moritur, neque ignis extinguitur.

His omnino conspiciis utendum in rebus omnibus tam acerbis & tristibus quam suavisibus & jucundis. Alioquin nobis id solum videbitur magnum, quod oculis erit proximum; dolor præsens aut voluptas nos affi-

ciat, futura omnia tanquam eminus sita vix cernentur, Ideò ex iis omnibus quæ aspiciamus, audimus, olfacimus, gustamus, tangimus, aptandum conspiciis, ad remotiora illa plenius cernenda.

S. V.

Chryostomus hæc amplissimè confirmans: Quando, inquit, videris aliquid bonum & magnum in presenti vita, cogita calorum regnum, & id nihil esse existimabis: quando terribile, cogita gehennam, irridebis. Quando te invaserit cupiditas corporalis, repeta & ipsius peccati voluptatem, quod nullius sit prædii, quod ne habeat quidem voluptatem. Si enim legem, quæ hic sunt lata, metus tantam vim habet, ut nos à pravè abducatur actionibus, multò magis futurorum memoria, supplicium immortale, pœna sempiterna. Si metus regis terreni à tam multis nos abducit malis, quomodo magis metus æterni regis? Quomodo ergo poterimus a seipso metum habere? Si perpetuò audiamus scripturas. Nam si mortuus, si solum videatur, animum nostrum ita reprimit, quomodo magis gehenna & ignis qui nequit extingui. Si gehennam semper cogitemus, non citò in eam incidemus.

Phalaridis Taurus supplicium olim fuerat horrendum. Origo illius inde. Phalaridi Agrigentinarum tyranno bovem opifex fabricavit æneum, quo inclusi subditis ignibus, longo & abdito cruciatu, bovis instar mugiebant. Terrorum artis suæ opus primus artifex inclusus imbuit. In hoc æneum, ignitum ergastulum generosissimus martyr Eustachius cum conjugè Theopistæ ac liberis conclusus, inrer immanissima tormenta gloriosè finit, omnibus post sæculis mirandum Constantiæ exemplum. Hos cruciatu verè dixeris infernum, sed ð infernum mitem & minimè diuturnum: Et licet hunc cogitatione non difficile sit assequi, ea tamen quæ nos ipsi sentimus, facilius intelligentiâ, citius voluntate ac memoriâ complectimur, idè in rebus omnibus, ut demonstratum est, quæ vel amene ac suaviter afficiunt, vel urunt, mordent, ac pungunt, specilla sic adhibenda, ut identidem dicamus: Ecquid hoc ad æternitatem, quid istud ad inferos? Pergamus, & patiamur. Quæcunque patimur, jocus & umbra sunt ad Æternitatis immortale tormentum.

Hæc in antecessum Lectori scienda duxi. Primæ artis est, futura illa sæpius rectè meditari.

CAPVT II.

Primum Æternitatis Tartaræ tormentum TENEBRÆ.

Hyme in nostris regionibus longissimæ noctes sunt: æstate multò breviores. At verò fieri potest, ut alicui nox longior videatur æstate, quàm quæ longissima est hyeme. Quàm ea nox longa sit necesse est, quæ horis non multis canentem antea non visam adfert. Id fieri, certis testibus, & vel ipsa docemur experientiâ. Nec docti negant, fuisse qui nocte unicâ canerunt, Didacus Olorius à rege Hispaniæ in carcerem conjectus Hispali; à merore nocte unâ incanuit: Bilibitanus vates mirabundus cecinit:

O nox quàm longa es, quæ facis unâ senem! Rectius dixerim; O nox quàm longa es, quæ cogis unâ non senescere, sed mori millies, & sæpius! Ejusmodi noctes apud inferos sunt, quibus vel millies, & crebrius, moriuntur damnati, nec tamen ullus moriendi finis est. Heu longa nox, quæ longior videtur anno, quæ longior olympiade vel lustro, quæ longior vel sæculo. At verò longissima nox est, quam nullus unquam sequitur dies; horribilissima nox est, quæ tenebris involvit æternis. Tali nocte, talibus & tenebris Deus in hostes suos vindicat, Sole procul & lunâ procul omnibus astris damnati degunt. Noctem illorum tenebrosus turbo possidet.

Optimus quique homo utitur duplici hoc conspiciorum genere.

Chryst. to. c. 11. ad Thoma. milti. 14. 342.

Chryst. to. 4. hom. 9. in 118. 2. ad Cor. 13. 10. 11. Antio. 11. 51.

In omnibus rebus his conspiciis utendum.

Chryst. hom. 2. in 1. epist. ad Thessalon.

Valer. Max. lib. 9. cap. 2.

Roma die 20. Septemb. Vide Lipsomannum. Surium. Lipp. 100. Hieronym.

Marialis lib. 4. epigram. 7. In castigato rectè desit hoc epigramma.

Quæ nox longissima. Quæ nox longissima. Quæ nox longissima. Quæ nox longissima.

Job cap. 3. v. 5. & 6.

posider: non computatur in diebus anni, nec numeratur in mensibus. Obscurant eam tenebrae, & umbra mortis, occupat eam caligo, & involvitur amaritudine. Damnati conditorem suum non tantum non vident, sed nec unquam in omnem aeternitatem videre illum poterunt, ad quem tamen videndum conditi sunt. Er hoc primum apud inferos supplicium est TENEBRAE. Duplices inferorum esse tenebras, & quam inexplicabile sit tormentum, quod theologis, Poena damni dicitur, ostendemus.

Tenebrae apud inferos est primum supplicium;

§. I.

Suntque duplices.

Ignis apud inferos non lucet.

Virgil. l. 6. Aeneid. Chryf. 10. 5. Paranesi prior ad Theodorum hysum, miformidabiles pavores à tenebris exorientur, quae in animis nostris extabunt? Quemadmodum ignis illic non habet vim resoluendi, sic nec lucere potest: alioqui non essent tenebrae. Huiusmodi igitur pavorem à tenebris, tremorem, solitudinem, membrorum attonitum stuporem adducere sufficit una illius temporis ratio.

Pœna dâni est suppliciorum summum.

Homo dū vivit oculos cucullo tectos gerit.

Psal. 16. vers. 15.

Dammum tãd majus est quanto plus bonorum eripit.

Tenebrae apud inferos, duplices. Illas Corporis voco, & exteriores, has Animi, & interiores. Illae Corporis, tenebras Aegyptias, horribiles, crassissimas, manu palandas longè superant. Ignis apud inferos ardere potest, lucere non potest. Quod Sapia de tenebris Aegypti asseruit, idem de Orcinianis dicendum: Vnà catenâ tenebrarum omnes erunt colligati, Clausi tenebris & carcere caeco.

De hac tenebrarum poenâ Chrysothomus: Plorabilis omnes tristissimè, inquit, flammâ nobis vehementius incumbente. Neminem videmus præter condemnatos nobiscum, & immanem solitudinem. Quis potest verbis consequi, quam horribiles pavores à tenebris exorientur, quae in animis nostris extabunt? Quemadmodum ignis illic non habet vim resoluendi, sic nec lucere potest: alioqui non essent tenebrae. Huiusmodi igitur pavorem à tenebris, tremorem, solitudinem, membrorum attonitum stuporem adducere sufficit una illius temporis ratio.

At tenebrae interiores illae, longè horribiliores sunt, quas Theologi Poenam damni, seu, Divinae visionis privationem vocant. Hæc omnino suppliciorum summum est, quo Deus hominem punire potest: Nam uti, videre Deum, ipsissima beatitudo est, & summa beatorum felicitas: ita, Deum videre non potest, maxima damnatorum poena est, è quâ inexplicabilis terrorum voluntate nascitur tristitia. Explico.

Falco avis dum scorteo pileolo tectos habet oculos, nec picas, nec anates, nec agdeas infectatur: at ubi pileolo detracto avem conspiciat ad quam confectandam natura fertur; jam non amplius retineri potest nisi violentissimè: abrumper lorum & vincula, atque si aliter non possit, aut sibi ipsi pedem, aut venatori brachium, dum luctatur, graviter laedet, tantâ vi naturæ rapitur, ad illam quam eminus cernit volucrum.

Non absimilis est cum homine ratio. Dum in Orbe hoc agimus, oculos cucullo tectos gerimus; in tenebris sumus. Hinc mirum non est, nos ad videndum Deum vi nullâ rari; velamen oculis ac vultui præparatum impedit. At ubi animus corporis exuviis abjectis, cucullo per mortem detracto, jam in Aeternitate constitutus liberè circumspiciet, tantâ vi ad conditorem suum rapietur, ut inter supplicia omnia, hoc ei futurum sit summum maximumque, à conditoris aspectu vel brevi morulâ distineri. Si jam ab eodem exclusus sit aeternum, hoc illi tormentum erit infandum proflus & inexplicabile. Beatitudinis summa est. Videre Deum. Rex David sapienter animadvertens, nullis voluptatibus, re nullâ satiari posse hominem: Satiabor, inquit, cum apparuerit gloria. Hinc calamitatum omnium apex est, ab aspectu Dei arceri.

§. II.

Quodvis damnum tantò majus est quanto plus bonorum eripit. Gravis multa est, cogi decem millia Philippeorum pendere; gravior est, vigintri, aut triginta. Centum millium inter gravissimas censetur. Sed hanc ipsam longè superat, multis auri millionibus, imò thesauris omnibus in omnem vitam spoliari. Tale omnino est Tenebrarum hoc supplicium, quod bona simul omnia rapit, nec in omnem tantummodo vitam, sed in omnem, cheu, aeternitatem.

A Hinc attonitus Chrysothomus: Nam si mille, ait, dixeris gehennas, nihil illius par dices doloris, quem sustinet anima. Insolentabilis gehenna est, confiteor, & multum intolerabilis, tamen intolerabilior hæc regni amissio. Hoc cogitare. Hoc ipsum sæpius repetens & inculcans: Si mille aliquis ponat idem 10. 2. in gehennas, inquit, nihil tale dicitur esse, quale à beate illius cap. 7. Mat. gloria honore repellit, exosumque esse Christo, & audire ab illo, mibi p. 203.

Non novi vos. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittitur. Duplex hæc arboris supplicium: Excidendi, & in ignem mitti. Arbori mitior poena foret, ignibus ustulari, quàm sic eradicari, ut ab eâ nec frondes nec flores unquam amplius sperari possint. Ita profus homini supplicium foret mitius, in ignibus esse quàm à conspectu Dei aeternum exclusum esse.

Imaginem aliquam hujus supplicii, vel umbram, etiam in hac vitâ videre est. Qui Deum gravius læserunt, dupliciter quandoque puniuntur. Primò doloribus & mœroribus. Sic Antiochus & Herodes etiamnum vivi vermium ebullierunt, velut cadavera, aut putres caeci, verè percussit à Deo. Hæc prima poena. Altera, solatium omne subtrahitur, ut ita punitus nihil amœni reperiat in Deo. Atque hoc gustulus & promullus inferorum est. Quamvis & sanctissimi quique hominum hac promullide subinde iniuntur. Idè sepe vociferatus est David: Ne projecias me à facie tuâ: Non avertas faciem tuam à me. Quemadmodum igitur tam virtutum quàm vitiorum cultores, aliquantulâ tam sensus quàm damni poenâ mulctantur dum vivunt, ut gustent quid legis & moris sit apud avertit: ita qui illuc præcipitantur, illam non sensus tantum, sed & damni poenam totâ mole incumbentem perperiantur, & usque in aeternum non videbunt lumen.

§. III.

Beatissimum hunc supremi Numinis intuitum perdimis quovis letali peccato. Nam, ut theologorum Magister docet, quisquis letaliter delinquit, voluntatem à supremo sine avertit, & eo ipso meretur, hoc sine, ad quem conditi sumus, excidere. In hos jam dudum lata est sententia: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Hæc poena non solum in se gravissima & maxima, sed hominis culpa plurimum augetur. Ab exemplo res patebit.

Est qui decem millia Philippeorum assequi potuisset adeundâ hæreditate, sed ille ignavissimus causæ suæ indormiit, itaque hæreditatem tam opulentam neglexit, jamque talibus seræ poenitentia furis agitatur, ut ipse sibi imminet, velut seipsum discerpturus. Et nonnunquam mors inde violenta sequitur. Haud aliter damnatorum quilibet seipsum sic allatrat: Potuissèm, auxilia non deerant, vocabar: potuissèm, cheu, potuissèm, sed nolui. A summo Bono exclusissimus sum in omne ævum, & usque in aeternum non videbo lumen, quia nolui videre.

Sentire tanto se bono privatum esse, & quidem suâ culpâ, inexplicabilis infandus erit dolor mœrorque. Nec mirum, hæc explicari non posse. Cum enim celi gaudia cogitando non penetremus, Numinis aspectum non capiamus, quid miri, si tanti boni privationem non satis aestimemus. Infantulus, cum parens illius moritur, ignorat quid in hoc uno homine perdat, idè nec gemitur ducit, nec lacrymas fundit: Similimè nos agimus, cum peccamus; ignoramus heu miseri quantum bonorum amittamus.

Neque verò hic unquam tot tantisque malis obrui-mur, quin subinde respirare liceat; accedit quod Orbis alterius statum nesciamus. Hinc non neminem videas, qui sub ingenti malorum mole, cum rege Vandalorum Gilimere rideat. Risus omnis ab Orco procul exulat.

In omni

Duo spectanda in omni letali noxâ.

In omni noxâ letali, singulariter spectanda sunt duo hæc, *Aversio & Conversio*. Sic loquamur cum Theologis. Avertit se à creatore qui peccat; convertit autem se ad rem creatam. Hoc velut duplex in Deum injuria est. Aversioni proinde *Pœna damni*, Conversioni *Sensus pœna* respondebit, quæ licet multiplex sit, ab illa tamen priorè multum superatur. Et certè procul omni risu est, quem sola Damni pœna torqueret; gehennâ satis sentiret, qui hoc uno supplicio afficeretur.

Gen. cap. 4. vers. 14. Gravissimè olim questus Cain impius: *Ecce, inquit, ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tuâ abscondar*. Et tamen etiamnum spes erat recuperandæ gratiæ. Quid de inferorum captivis dicendum? Ejecti sunt à facie terræ, & à vultu divino absconditi. Verè Deus, quod diu minabatur, dereliquit eos, & abscondit faciem suam ab eis: sunt in devorationem; inveniunt eos omnia mala & afflictiones. Illud malorum maximum: Projecti sunt à facie Dei. Quod unicè ac tortes deprecatus est David, à facie Dei non projici, hoc illis jam contigit: Projecti sunt, nunquam amplius recipiendi.

Deut. 6. 3. vers. 17. Projici à facie Dei malorum maximè.

Quam acerbi doloris est, si is qui jam jam in regem fuisset ugendus, capiatur, & in furum ergastulum deducatur. Videte Orbis terrorem Nabuchodonosorem in ipso gloriæ culmine constitutum, subito præcipitem ruere, & in saltum ad feras ablegari, ut qui malè hominem egisset, disceret jam agere bovem. Videte Hebræum regem Sedeciam è solo in carcere raptari, neque solum fortunis omnibus, sed & oculis privati. Tunc verissimè, quod Boëthius dixit, *miseriarum maxima erat, meminisse felicem se fuisse*. Non aliter damnati omnes eo tempore in *Æternitatis* antra raptabuntur, quo inter ceteros beatos fuissent attollendi in reges, non minimum unquam sensuri malum, summum semper possessuri Bonum. Hoc unum rectè damnatum dixeris, & quod satis dici, quod satis desleri non potest, irrepabile.

Et irrepabile damnatum.

§. IV.

Orbus oculis quid aliud quam illud cæci postulerent, *Domine, ut videam*. Si quæ damnato fieri posset gratia, ut unam aliquam ex universis cæli voluptatibus peteret, utique id unum rogaret: *Videam Deum*. Amariorem locum non cupio, suaviorem societatem non desidero, nec in ignibus esse detrecto, modò *Deum videam*. Verum id nulla lex permittit.

Int. cap. 18. vers. 41. Damnatis nulla lex permittit videre Deum.

Sed obscuro, modò post mille annos id impetrem. Non permittit hoc ulla lex.

Modò post decem millia annorum id fiat. *Nec hoc permittit*. Utinam vel post viginti millia annorum id consequar quod peto. *Nec istud leges ulla patiuntur*.

Salem post quinquaginta millia annorum hoc obtineam. *Omnes Dei leges reclamant*.

Ah, vel saltem post centena millia annorum Deum videam. *Æquè hoc abnuunt divini leges*.

O si demum vel post centies centena millia annorum exaudiar. Actum est; Nihil hic impetrabile est; Janua gratiæ jam clausa est. Porta cæli jam obsèrata est. Deum nunquam videbis, *Et usque in æternum non videbis lumen*.

Ps. 48. vers. 20.

Hoc cogitate, inquit Chrysostomus. Cogitemus, obsecro, cogitemus, & hæc tam serâ vel à nugis nostris astinemus. Si quis moliat omnia, & nullum non lapidem moveat, ut vel desideratos honores, aut optatas opes, vel experitam sponsam impetret, nullisque laboribus vel sumptibus parcat, jamque pœnè votum suum spe certâ devoret, parètque nuptias; Alius tamen ex inopinato præveniat. Hoc miserum ad insaniam redigit. Hic damnum cum pudore ferendum. Hinc amentia & furor, hinc cædes & mala plurima.

Discrimen inter hominem spe suâ falsum, & alium æternis tenebris involutum.

Sed comparate mihi hominem spe suâ falsum, & alium æternis tenebris involutum. Grande nimis discrimen est. Ille aliò migrare, alios honores, sponsam aliam ambire potest. At iste nec locum mutare, nec supplicium effugere valet, spe omni excidit, æternum desperatissi-

Tom. 1.

Amus. Nihilominus fateri cogitur, quod Deus pro se sollicitus in viam variè vocarit, ipse verò venire ac sequi contempserit. Non nescit eo se conditum, Christi sanguine redemptum, salutis fonte ablutum, à Deo milies invitatum: Veniret modò, regnum occuparet, conditore suo æternum frueretur. Sed ego, dicit, ipse sibi, in culpa sum, ego neglexi, ego me in has flammâs præcipitavi. Hic pudor, dolor, furor miserabilis, immentis. *Isaias 1. cap. 32. clamat: Tenebræ & palpatio facta sunt super speluncas usque in æternum.*

Hoc vel ipsi cacodæmones fatentur, cum illis corpore infesso laetantibus exprobratur: *O miseri, Deum nunquam videbitis*. Tum illi fremere, lævire, furere, gestu motuque corporis horribili ostendere, eâ unâ re incredibiliter se torqueri.

§. V.

Beatissimam hanc Dei visionem Christus Dominus compendio explicavit, cum omnem Angelorum felicitatem in eo sitam docuit: *Semper vident faciem Patris*. Mar. c. 18. Cum verò illam de regis nuptiis parabolam pro con-

versatione exponeret, sub finem addidit à rege dictum: *Mittite eum in tenebras exteriores*. Hebræâ phrasi carcer longè terretimus, tenebræ nimium formidabiles designantur, quale nihil in Orbe hoc nostro. De hoc Augustinus dicit: *Vt penitus, inquit, extra Deum sit, quisquis dum tem-* Aug. in 1. sol. 6. *pup est, corrigi noluert.*

Ea vite istius ratio est, & tanta subinde mœsticia nos incessit, ut unum hoc lubeat, *Lugere*, nulla Sirenum carmina, nulli Charitum Apôres, nulla voluptatis blandimenta pristinæ nos hilaritati restituere possunt, adeo nonnunquam in mœrorem obstinavit animus. De superioris avi Imperatore publicæ literæ produnt, cum tantis mœroribus confectum fuisset, ut illum nulla vocum & fidium harmonia, non equestres ludi, nulla locorum amenitas, nulla gratissimorum hominum colloquia ad hilaritatem potuerint traducere, frustra erant omnia. Quid hoc, obsecro, Deus sibi vult? Quid eruditionis sacræ hic ingerit? Hoc ipsum: An videtis, ô mortales, quam humana omnia inane magnum, & picta vanitas sint? Num tandem sentitis, quantum à me uno, omnia vestra pendeant? En, nec omnium quidem voluptatum congeries animum mœrori datum, absque me, hilarare potest.

Ita prorsus est, habes, ô Deus, confitentes reos. Quod si huic tam mœsto homini cuiuscunque diviæ facies vel momento se conspiciendam præbeat, mox omnes tristitiæ nubes evanescant necesse est, perinde si quis è tristissimo somnio evigilet repente, somniique sui vanitatem damnatâ, in palatio nobilissimo, inter charissimorum gratulationes seipsum circumspiciat.

Potro Deum videre tam immensæ voluptatis Oceanus est, ut, etiamsi quis vel in igne sit, si Deum tamen videre possit, præ tanti gaudii dulcedine ignem sensurus non sit. Cogitationes hic nostras, obsecro, mittamus ulterius, & paulò altius, divinos hos intuitus expendamus. Inde profectò liquebit, quantum hæc una summi Boni jactura tristitiam ac dolorem omnem, calamitates omnes, omne malum ac supplicium infinitis partibus excedat.

§. VI.

Atqui hæc tenebræ, seu, divini aspectus privatio primum est tormentum. *Æternitatis damnatæ, aspectus quâ justissimè punitur humanæ mentis cæcitas, quæ primum in hac vitâ malum & ultimum malorum est, tormentum usquequaque is miser est, quem cæcitas ista, corripit. Hunc talem nec admonitiones, nec exempla, nec correptiones, nec instructiones, aut conciones ullæ corrigunt. Cæcitas & animi furor hominem jam occupant. Quâ datâ portâ ruit in vetitum, amentia cæcus. Huic sobrios callosque mores commendare, est colores laudare cæco.*

N 3

Hujus

Handwritten notes in the right margin, including the word "EXCELLEN" and other illegible characters.

Dab. c. 13. vers. 9.

Hujus erant farina duo nequissimi senes illi, alienae pudicitiae subsestres, Susanna iustices, qui Everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent caelum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Hos lascivus amor adeo in transversum egit, & dementavit, ut conscientiam, voluntatem ac rationem illorum foedae tenebrae involverint. Sicut autem qui in alta nocte ruere incipiunt, non vident qua ratione sistant ruinam: ita illi prout labi ceperunt, sic ad grande nefas prolapsi sunt.

Cur plurimi in turpissimis flagitiis quietam statione persistunt.

Hinc nemini mirum videatur plurimos in turpissimis flagitiis quietam statione persistere; caligo mentium illos exercet. Priora vitia diem illis eripuerant, inde jam securi pergunt scelerata nocte defensi, Everterunt sensum suum, & declinavit oculos suos ne videant caelum. Job pepigit foedus cum oculis suis, ne virginem aspiciant; illi cum suis ne caelum videant, ab eo forsitan terrendi aut alliciendi ad meliora.

Hier. c. 13. vers. 16.

Hoc mentis est tenebris ac fordibus oppleta, quam ideo Pana damni cruciat aequissimè. Noluistis videre Deum; non videbitis eternum. Quapropter Hieremias vates hortatur: Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescat.

Regula Christianae philosophiae omnibus rebus applicanda.

Græcus Ecclesiastes Chrysoctomus, nobilissimam totius Christianae philosophiae regulam tradit, rebus omnibus sic applicandam: Suave hoc quidem est, sed non iminortale. Epulari & cuticularum curare, suave quidem, sed breve. Indulgere genio, & delictis se dedere, suave, sed non diuturnum. Carnis perulantias scitari, suave, sed non perpetuum. Abundare divitiis, suave, sed non iminortale. Honorari ac laudari passim ab omnibus, suave, sed non eternum. Petere ultionem ex hostibus, suave, sed heu quam non stabile! Stomacho suo vivere, pleraque omnia ex voluntate sua facere; suave ac jucundum, sed heu non sempiternum. At verò divinis obtutibus privari, acerbissimum simul & perpetuum; lugubre nimis & iminortale. Ne igitur, inquit Chrysoctomus, segnes simus, ut uno momento delinquamus (hoc enim est presens vita) & in finitorum seculorum accersamus nobis supplicium: sed momento laboremus ut perpetuo coronemur. Videtur quod etiam in secularibus sic plerique homines faciunt, & parvum laborem pro longa quiete eligunt, tamen si diversum eis eveniat. Nam labor sepe immensus, fructus verò parvus, & sepius ne parvus quidem. Considera agricolam per totum laborantem annum; & sub ipsam finem sepius excidit spe fructus multorum laborum. Item gubernator ac miles usque ad ultimam aetatem in bellis ac laboribus agit, & sepius uterque moritur, & ille quidem sarcinas divitiarum, hic verò cum victoriâ etiam vitam amittit. Quam igitur habebimus excusationem, in rebus secularibus laboriosa perferentes, ut parvam refocilemur, vel ne parvam quidem spes enim incerta est: in spiritualibus autem contrario modo facientes, & propter parvam ignaviam, ineffabilem poenam nobis accersentes? Ideo oro vos omnes, vel serò ex hoc stupore evigiletis. Nullus enim nos liberabit in illo tempore, non frater, nec pater, nec puer, nec amicus, nec vicinus, nec ullus alius: sed si operibus destituti fuerimus, omnia transibunt, omninoque peribimus.

Chrysoct. tom. 4. in epist. 2. ad Cor. cap. 5. item p. 687.

§. VII.

Rectissime igitur hortatur Isidorus Pelusiora: In aternitate tanquam in scopum intenti simus, & prudentiam in dies divinis oraculis acere debemus. Hoc scilicet unum terreat, hoc soletur unum: Terreat quidem, dum quisque sibi dicat: Perdo Deum hoc vitæ momento: Omnes unâ voluptates, omnia simul bona petididi, idque aternum. Promereor Dei faciem hoc vitæ punctulo: Gaudium omne, bona simul omnia acquisivi.

Chrysoct. in 1. ep. ad Tim. tom. 11. sine mibi p. 132.

Gregorius id affirmans: Omnia etiam retinendo, inquit, relinquitis, si sic temporalia geritis, ut tamen totâ mente ad aterna tendatis. Si cupis, inquit Chrysoctomus, his, quae in Mundo sunt, frui, calum quaere: Si vis etiam presentia communi sequi: toto illa studio despice.

A Erminigildus juvenis sanctissimus Hispani Regis filius, cum ei pater Levigildus iussisset dici, aut eucharistiam Arriano ritu sumendam, aut moriendum esse. Ille religionis veræ tenacissimus Arriano patri renunciari iussit: Facilem esse iacturam regni, quod diu retineri non posset: illud à se regnum ambiri, quod reges faceret immortales.

Non aliter nobis ratio cinandum: Rebus omnibus quæ à summi Boni aspectu detinent, vale longissimum dicamus. Plurima enim perduntur cum lucro; nec æstimandum est damnum illud, quod fenore pensatur amplissimo.

Cum rex Demetrius Athenas cepisset, Lachares Atheniensis philosophus vultum atramento tinxit, rusticam vestem induit, & calathum multâ fronde operitum tulit. Quâ ratione per portam omnium minimam furcim egressus est. Ut verò Tarentinos equites summo studio inlequentes falleret, equo & ipse conscenso, numeros Darios in viâ velut neglectum sparsit. Hos dum illi studiosius colligerent, ipse in Bæotiam clavis insecutoribus pervenit. Lucrum est, perdere ut lucreris, abjicere ut ferves. Abjiciamus ergo ut servemus, perdamus ut lucremur. Hoc unum perdere metuamus, aternum Dei aspectum: illudque jam allidue pro se quisque roget: Ne proicias me à facie tuâ. Tibi dixit cor meum, exquisivi te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Ostende mihi faciem tuam. Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

B Domine, paratus sum omnia, quæ iusseris, aggredi; quæ immiseris, pati; quæ volueris, facere; quæ prohibueris, cavere. Tu modo, Ne avertas faciem tuam à me. Domine, jam sum in tenebris, jam vilipendar, jam infimis accenlear. Tu modò, Domine, Tu modò ne avertas faciem tuam à me. Malum etiam levissimum, si semper duraturum sit, immensum ab aternitate pondus accipit. Quid ergo de malorum omnium malo gravissimo dicendum?

Psal. 50. vers. 13. Psal. 26. vers. 8. Exodi 6. 33. vers. 13. Ioan. 6. 14. vers. 8.

C A P V T III.

Alterum Eternitatis Tartaræ tormentum FLETUS.

S I vinitor incurtus botros in vite jam maturos negligat, ac tum primùm ad torcular deferat exprimendos, cum jam putrescant, vinum effluet iam ignobile & infuave, ut id nulli nec ebrio quidem propinari possit. Lacrymæ pia, pretiosus liquor, & vinum sanè generosum sunt, vel Angelis propinandum, si tempori fundantur.

Lacrymæ pia sunt pretiosus liquor, & Angelis delicia.

Bernardus certè asserit, nostras lacrymas Angelorum esse delicias, si tamen eas expresserit vel dolor sanctus, vel amor divinus. Quòd si lacrymæ fundantur tempore non suo, aut causâ non laudabili, in vinum accensens & marcidum degenerant; potus miserabilis, nemini profuturus.

D Illa regum monstra Herodes & Antiochus lacrymas fundebant, sed non serias, & nimium seras. Venator Esau, Paulo teste, Non invenit penitentiae locum quamquam cum lacrymis inquisisset eam. Vinum ignobile atque fugiens, lacrymæ imtempetiva.

Hebr. 6. 12. vers. 17.

Tempus vivendi, tempus flendi est: Qui seminant in lacrymis, in exultatione merent. Eunt ibant & flebant, mitentes semina sua. Hac quidem ratione fragrans Angelorum vinum, aromatites, conditum funditur.

Psal. 125. v. 5. & 6.

Elephas quandoque noctu triste murmurat, suam velut servitutum defens. In nocte degimus, dum vivimus, & heu vitis crebro servimus; cur servitutum hanc miserrimam non jure defleamus: Uvas ad vitem putrefcentes negligit, qui cum Petro & Magdalenâ here renuit. Seræ nimis sunt lacrymæ in Orbe altero: Hic flendum est, vae miseris qui domum lactus subeunt aterni: illic

De damnatorum rogo Caput III.

illic quidem incipitur fletus, sed non finitur. Aeternitas perennium pincerna lacrymarum est.

Atque hoc alterum apud inferos supplicium est; **FLETUS**, de quo Servator explicatissime: *Ibi erit fletus, & stridor dentium. Tenebrae oculorum, Fletus aurium tormentum est; de illo, capite priori, de isto, capite sequenti nos plura.*

§. I.

Damnatorum lacrymas Christus in divinis suis cocionibus sapius ingessit, ne memoria elaberetur maximi doloris testimonium. Hinc illa voces crebrius repetita: *Ibi erit fletus, & stridor dentium. Fletus quidem, inquit Bernardus, ob ignem qui non exstinguitur, stridor vero ob vermem qui non moritur. Planè fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, stridorem dentium vehementia ipsa tabescentis invadit, & obstinata malignitas extorquetur.*

De tempestivo fletu Veritas dixit: ** Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Hic nonnunquam voluptatis est flere: Aeternus illic fletus solatii omnino est expers. Notum Nafonis illud:*

Sedatur lacrymis, egeriturque dolor.

At illic tormenta omnia incrementum à fletu capiunt, perinde ut flamma oleo aut bitumine vegetatur.

Quod si damnati singulis diebus vel unicum solum lacrymulam stillarent, atque hæc unius diei guttulæ cum secuturis ceteris (quod Deo facile) asserverentur, demum ingens lacrymarum Oceanus inundaret, maria omnia superaturus. Verùm damnati licet acerbissime plorent ac ejulent, nullas tamen lacrymas fundunt, quemadmodum perfrectæ frontis pueri, qui quamvis acriter à parentibus cadantur, nec unicum tamen lacrymulam exsulant; obdurerunt contra plagas: Ita damnati, quorum voluntas est obstinatissima, horrendum quidem vociferantur & exululant, fremunt, rugiunt, ac furunt, sed piæ oculorum pluvias non mittunt. Omnes suas caveas confusissimis ejulatibus velut pecudes jam jam jugulanda complent. Ah, qualis musica æternum non sopienda!

Quod Paulus de caelestibus deliciis elocutus: *Nec oculus vidit, nec auris audivit* &c. id sanè de damnatorum etiam furioso fletu asserendum: Tam lamentabiles questus, tam horrificas vociferationes, tam terribiles rugitus edunt, ut verissime dici possit, nemo simile quid unquam audivit.

In memoriam, obsecro, revocemus crudelissimos Neronis hortos, in quibus ipse cenare solitus, dum Christiani circum circa suffixi palis, lento igne cremarentur in usum nocturni luminis. Quam lugubres ac miserandi horum ejulatus fuerint: Cogitemus, vel mille solum hujuscemodi crucifixos flammarum medios, & mille alios jam fractis eruribus, rotis implexos etiam nù spirare, & luctuosissimis lamentis cruciatus maximos testari. Quam hæc miserabilis ejulatio? Sed quid mille subiectis ignibus crucifixi, quid mille rotis inferti rei sunt ad tot milles millena millia, ad tot millionum milliones cum damnatorum, tum dæmonum, quorum omnium formidabiles vociferatus, unusquisque ut malum sibi proximum distinctè percipiet.

§. II.

Istud Deus sapientissime decrevit, ut quod beatos omnes mirificè oblectabit, ejus contrarium damnatos incredibiliter excruciet. Cælestes modulos ac beatorum musicam commendant sapius divinæ paginæ, quippe omnes etiam exteriores sensus suâ quisque voluptate perfunderet: sic apud inferos singularissimum erit tormentum, perpetim audire tot centenorum milium horribilissimos mugitus, planctus, rugitus, perinde si meri boves assentur vivi, aut si rabidi canes carinas rumpere luctentur, nec possint.

Quam insuavis est musica, si vicinis atrium canibus plenum habeat, qui noctu assiduis latratibus pervigilis ægroti aures obundant? Sed ò quam dulcis est canina hæc musica! ò quam mitis est, & minimè diuturnus hic Orcus, ad flammeos inferorum specus æternis ejulationibus exsonantes!

Ita nimirum amatorie impuræ cantuicula, ita lascivi moduli; sic carmina saltatoria, & spurca choreumata expiantur; illorum loco *Væ, Væ, Væ* sempiternum insonabit! Damnati Deum divòque, imò & seipos, omnèque sceleris socios assiduis execrationibus devovebunt: parentem filius, filium parens, matrem filia, hæc mater execrabitur, omnes vitæ dies annosque, & ipsam, quâ quisque natus est, horam maledictis onerabit.

Nil æquè tamen sicissimis illis lacrymis defleebunt, quam turpissimam temporis jacturam: tot optimas horas, tot opportunissimos dies, tot hebdomades ac menses, tot ipsos etiam annos tam otiosè tamque turpiter consumpsisse, dolor erit vehementissimus, sed heu nimium serus.

Narrat Petrus Reginaldus, Homini religiosissimo, dum preces funderet, allapsam ad aures vocem lugubrem. *Quæsit ille quis esset, quid ploraret, quid peteret? Ad quem vox iterum: Unus è damnatis sum. Quid lugubre ploras, ajebat alter. Cui denuo vox illa: Ego, damnatique ceteri nil adeo acerbè deploramus quam vitæ tempus inter flagitia perditum. Eheu, vel horulâ unicâ impettare licuisset, quod omnis deinceps æternitas negabit.*

O dictum verum, sed heu nimis etiam serum! Hinc optimus plurimorum mos est, singulis horis animum celo attollere ejuscemodi verbis: *O Dominus meus, & Deus meus, iterum consumpsi horam, cujus erit reddenda ratio: Miserere mei Deus, nunc & in fine vitæ meæ.*

§. III.

Iam igitur utilissimè gemimus, jam lacryma, si velimus, gemmæ sunt, jam opportunissimè flemus, ne semper gemendum, ne fleendum sit æternum.

Cum Macedonum regi Alexandro, multa de matre scripsisset Antipater, quibus perlectis: Ignorat Antipater, ait rex, unicum matris lacrymam, multarum calumniarum epistolas esse delecturam. Idem ego pænè de noxiis inferorum capitibus dixerim: Damnati suaviter ignorare voluerunt, unicâ lacrymulâ sed seriâ & maturâ noxas omnes aboleri posse.

Eam ob causam Bernardus: *Quis, inquit, dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum, & stridorem dentium, & manuum pedumque dura vincula, & pondus catenarum prementium, stringentium, urentium, nec consummentium. Ibi erit fletus. Vultus Matthæi ore hoc quater repetitur: Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores, Ibi erit fletus & stridor dentium. Idem ingematur: Et mittent eos in caminum ignis, Ibi erit fletus & stridor dentium. Inter nuptialia gaudia in male vestitum pronunciat: Mittite eum in tenebras exteriores, Ibi erit fletus & stridor dentium.*

Non caret fletus solatio, cum mortuus, qui defletur, etiamnum in ædibus est, sed ubi effertur non rediturus, cum in scrobem dejicitur ante judicii diem non emeriturus, hic nimbi lacrymarum fluunt, hic in ætissimum ultimumque Vale dicitur. Sic omnis in Orbe hoc ploratus suum habet solatium. Imò, quemadmodum qui flere se somniant, finito somnio siccas deprehendunt genas, & triste ludibrium mirantur: sic ubi post fallacia vitæ somnia ad æternitatem evigilaverimus, nostras ipsi sterilissimas lacrymas & mirabimur, & damnabimus. Verè somniantium hic planctus est, nam, Ibi, Ibi erit fletus & stridor dentium, idque ob infandos dolores.

Libeat, oro, experimentum ejus rei vel levissimum subinde fumere: digitus ardentis sed gracili cereo admoveatur

Fletus secundum apud inferos malum. Math. c. 13. vers. 42.

Math. c. 13. vers. 42. Luc. cap. 13. vers. 28. Bernardus, serm. 8. in Psalm. Qui habuit, circa Math. cap. 4. v. 5.

Æternitatis Consider. 4. §. 2.

Theologus vult post supremum iudicium nullam nec generationem nec correctionem fore.

Transfigi. p. 10. simplex crucis genus. Taurus 1. 1. 1. 1. post. 10.

Quid damnatos incredibiliter excruciat.

Væ, Væ, Væ damnatorum cantilena.

Temporis jactura à damnatis deflenda.

Quid damnati acerbius deplorant.

Vide Horologium Angeli Tutelar. hora 2. diei.

Plurimè in Alexandro.

Bernardus, serm. 16. in Cantica.

Matth. c. 8. vers. 12. & c. 13. v. 42. & 50.

Handwritten notes in red ink on the right margin, including 'DREXELL' and other illegible characters.

veatur per partem horula. Pro quanti quiritatus, ejulationes quantae audientur? Torum hominem putabis rogo injectum, cum solium extrema pars digiti uratur. Quid queso haec ludicra, haec pictae flammulae ad gehennam? ibi erit fletus, ibi stridor dentium erit. Fletus ab igne, dentium stridor ab inexplicabili frigore proveniet. Sed & illud hic significatur, damnatos integerrimis semper sensibus pati.

In febricentibus id observare est, in quibus, quia vivacior etiamnum doloris sensus, ideo hoc dentium concussu vim morbi frangendam putant: ita damnati suos cruciatus vivacissimo sensu percipiunt, ideo illos velut mitigaturi, & flere dicuntur & stridere, dentemque in dente fatigare.

Cur damnati jure flebunt.

Jure flebunt, merito ejulabunt, dum enim viverent, coram eis Christus crucifixus toto flebat corpore, & sanguinem membris omnibus efflabat, sed frustra; Tulelaris Angelus aures illorum monitis obtundebat, sed frustra; caelites omnes ad meliora provocabant, sed frustra; Deus ipse triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta, pluribusque annis clamabat & invitabat ad honestiora, sed frustra omnia. Noverunt flere brevissimo tempore: fleant igitur omni aevō, fleant aeternum. Clamores monentium neglexerunt audire, clament igitur, & non audiantur.

§. IV.

Fit nonnunquam, ut viator in montis fastigio videat quosdam, qui in subjecta ille periculosissimam glaciem tentent trajicere. Hos ille non tantum videt, sed & periculi monet, ne pergant in praesens ituri exitium. Siquidem non raro rigente brumâ stagnans aqua, vel annis mitissimus sed profundus tenui glacie velut crusta obducitur. In glaciem injectae nives tutissimum iter viatori mentiuntur.

Huc ubi viarum ignari defecuntur, annem tacitis meatibus serpentem, & glaciem fallacissimam ingrediuntur, tanquam si solidis campis incederent, periculorum securi. At glacies poli corporum impar vestigium fallere, subito hiatu discedere, & ita mergere incautos.

Hoc ubi in colle futurum praevidet periculi gnarus viator, mox vociferari ab alto & monere, ne illac porro eant, exitio ite proximis; dolosam glaciem declinent, iter aliud floctant.

Fidelissimum hunc clamorem si viatores in valle, aut non audiant, aut contemnant, in suum ipsi properant interitum. Fallit glacies? haurit annis? frigus perimit? Sibi culpam impudent. Moniti sunt; sed audax temeritas sprevit monita: Suo perit vicio, qui sic perit.

Voluptas est glacies fallacissima & candida.

Haud aliter Deus, divique caelites ab alto clamabant olim, sed etiam nunc clamant: Pallacissima glacies est Voluptas, recedite; fragili superficie decipit oculos, ne fidite; rumpetur subito si audulenta haec via, ne pergitte, certo submergendi. At illi protervo risu monita eludentes, in pericula certissima nimis quam animosi securo pede pergebant, in glacie tam infidiosa non tantum viam reperturi, sed etiam choreas ducturi.

Ita ibant, ridebant, jocabantur, saltabant: subito rupit glacies, submersi miseri, heu non amplius emerfuri; sepulti semper, nunquam mortui, nunquam morituri, & tamen morituri semper. Jam lamentantur & plorant: frustra. Non audierunt moniti, jam nec momentes nec flentes audiuntur. Percant, quos tam pertinax pereundi libido tenuit.

Proverb. c. 1. vers. 24.

Amantissimus Deus satis diu fatisque valide clamavit: nemo audit. Vocavi, ait, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret; despectistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis; Ego quoque in interitu vestro ridebo. Christus quamdiu, & quam contentè clamabat?

Beato Lucâ teste, Ipse iter faciebat per civitates & ca. Luc. cap. 6. stella, praedicans & evangelizans regnum Dei. Er hæc vers. 25. dicens clamabat, qui habet aures audiendi, audiat. Quid obsecro clamabat? *Ve vobis, qui videtis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Perinde si dixisset: En, vaticinor, hæc glacies, quam insistitis, faller vestigium; mergemini breves cachinni fletu finientur nunquam finiendo. Sed furdus cantabatur fabula; jam non surdos cruciant tormenta.

§. V.

Hic monitum instillo saluberrimum. Hoc agamus, cum in miseria sumus & adversis premimur, saltem hoc unicum cogitemus: Si miseria hæc duret aeternum; si istud semper sentiam, in quantum id exerceceret tormentum vel solâ diuturnitate? Ah, vel mûscæ, vel culicis punctiuncula, si tamen sit aeterna, quam inexplicabilis cruciatus pronunciabitur? Quis igitur horror exercebit damnatos vel ob unam hæc, sed affiduam cogitationem: Hic ignis aeternum ferendus, hic ululatus aeternum audiendus, hic fætor aeternum olfaciendus. Atque hinc fletus multo quam amarissimus; hinc horror sempiternus.

Terror, tremor, ejulatus, angor undique opprimet Stygis ergastulos. Quia verò hæc supplicia nullæ annorum centuriæ, non Olympiades, non lustra, non sacula, nullæ sæculorum myriades exhaustient, rectissime Job Sempiternum horrorem nominat.

Ergo subinde nox unica censetur anno longior: quot ergo annos, quot secula unicus damnatorum annus includet, cujus nullum designare sit momentum, quod non occupet mors acerbillima. Aeternus mæror aeternæ mortis comes est.

Narrat Ioannes Climacus, in obeundis monasteriis hominem religiosum à se visum, qui continuis ferè lacrymis mædebat. Hunc ipsum super eâ re placuit interrogare.

Mi frater, ajebat Climacus, quid obsecro causa est, quod adeo uberes tibi sint oculi, ut panem nunquam non aquas stilent? Ille diutule cunctatus, id demum responsi dedit: Ego Pater, persuasissimus sum, non cœnobitis, sed Christo & Apostolis me servire. Et quia ad focum & ignem mihi hærendum (cœnobii cocus erat) assiduus cogitationibus ignes illos aeternos volvo. Hoc lacrymas ciet.

Cogitatio prorsus saluberrima, inferorum rogos, damnatorum fletus animo versare. Illic, inquit Cyrilus, *ingemiscunt assidue, nec ullus miseretur, clamant de profundis, & nemo flebitur: lamentantur, & nullus eripit.* Hæc lamenta præcogitando caventur.

§. VI.

Miserunt olim è monte Nitriæ religiosissimi viri complures, junctisque precibus Macarium rogaverunt, ingenti plurium desiderio id daret, & in Nitriam veniret, alioquin sciret, subito plurimorum adventu se obruendum, si venire cunctaretur. Persuaderi se passus Macarius non distulit venire. Hic omnes primum aspectu tanti viri oculos pascere, dein & aures satiare velle. Itaque unâ omnes Macarium rogant, adderet hanc gratiam, & audiendi avidissimos ad virtutem horraretur. Expectabantur grandia. At Macarius non verbis, sed lacrymis orsus dicere: Plotemus, inquit, & lacrymas, ô fratres, nostri oculi producant, antequam hinc emigremus, ubi lacrymæ comburant corpora. Hoc orationis exordium, hoc narratio, & confirmatio, hoc epilogus fuit. Quæ quidem brevis, sed serâ cohortatio sic omnium animos percelluit, ut cuncti lacrymis perfusi, in terram procumberent, dicerentque: Pater, ora pro nobis.

Rem dixit Macarius: Lacrymæ, dum vivimus, lacrymant; post mortem, cruciant; hic sordes abstergunt, illic riu fructus fontis.

Luc. cap. 6. vers. 25. Sic olim vocati servi, qui in ergastula, nulla sæculorum myriades exhaustient, rectissime Job cap. 24. vers. 19. Ioan. Clim. gradus 4. de Obedientia, post initium. Pelagius in corpore libell. 3. nu. 9. apud Ruf. de vitid.

§. I.

fontes amburunt. Ibi erit fletus, & acerbissima cum A
dæmonum tum damnatorum comploratio. Fingamus
quoscunque aurium cruciatus, clamores hominum, la-
tratus canum, luporum ululatus, mugitus boum, rugi-
tus leonum, aliarum bestiarum fremitus, fragores nu-
bium, dejectus aquarum, & quidquid inamœnum au-
ribus fingi potest, ah quàm id omne nihil est ad Orci-
niana plebis desperatissimum fletum, cuius auctarium
est stridor dentium.

Huc adfunt qui odio invidiæque æstuant, qui leviter
læsi ringuntur, qui dentes velut apri acunt, & denti-
bus infrendunt: hic in damnatis suos agnoscant mores.
Vates regius monet: *Observabit peccator iustum, & stri-
debit dentibus super eum.*

Psal. 36.
vers. 12.

In hac vitâ
alter in al-
terius exi-
tium colli-
neat.

Vitam nostram inspicere, videbis quomodo alter in
alterius exitium attentissimis oculis collineat. Sed quas
demum utilitates hinc sequimur? Unum hoc spe ætamus,
ut quâ parte patet adversarius, eâ icturn inferamus cer-
tissimum: lædere, obesse, perdere conamur. Hoc inex-
plebile odium, hoc insatiabilis agit invidia. Et velut canes,
cùm rixantur, dentes retegunt ita nos canini ho-
mines, aut inhumani canes inter nos agimus, & non-
nunquam de osse calvo altereamur.

Invidi mo-
res dam-
natorum
inducunt.

O Invidi, odisti que exacerbati, quid Stygios canes
æmulamini, cur mores damnatorum induitis? Ibi, ibi erit
fletus, ibi stridor dentium. Quisquis æternum illud Væ
capit, invidiam omnem ac odium ponit; illud mente
memori volutans: Nec oculus vidit, nec auris audivit,
quæ Deus preparavit deserentibus se. In Tartaro fletus,
in Paradiso concentus erit, quem nulla unquam auris
audivit. Tui arbitrii nunc est, aut illum fletum, aut hunc
concentum incipere. Aut hunc, aut illum nunquam
fines.

CAPUT IV.

Tertium, Æternitatis Tartaræ tormentum
FAMES.

Quintil.
dilat. 11.
§. 21. medi.

Fames in-
ter maxi-
ma mala
reputatur.

De quo Cas-
siodorus ad
am. a p. 1. ex
Luceo, &c.

Fames ter-
rum apud
infimos
malum.
Psal. 38.
vers. 7.

Rhetorum scholâ optimus magister Quintilianus
dicere non est veritus: *Felix pestilentia, felix præliorum
strages, denique omnis mors facilis. Fames aspera, durissima ne-
cessitatum, deformissima malorum.* Infandum malum sit
necesse est ad quod mala maxima in pretio haberi pos-
sunt: Talis est Quintiliano fames, inter maxima mala,
non indignum sceptro malum. Nec sine ratione hoc as-
seritur. Siquidem tam è veteri quàm recenti historiâ li-
quet, extremâ & letali fame hominem eò furiarum
subinde redigi, ut suas ipsæ carnes avidissimis dentibus
discerpat, & corpus infelix alat minuendo corpus. Ze-
no Imperator hoc fecit, prius sepultus quàm mortuus.

Itane verò novemdiæ fames, tam acerbum leti
genus, ut ad illud mors omnis inter mitiora supplicia
referri possit? Quid igitur fames decennalis, quid sæcu-
laris; quid fames mille, aut millies mille annorum erit,
cui nec micula, nec guttula solatio erit, nec esse poterit,
cui res & spes omnis est adempta? De hac verissimè
dixerim: Durissima necessitatum, deformissima malo-
rum Fames.

Hoc furibundum malum, Æternitatis illius luctuo-
sissima Tertium est tormentum. Minutus jam olim
hoc supplicii propheta: *Famem, inquit, patientur ut canes.*
Ille quidem miserimus est, cui cùm cupit edere, quod
edat, non habet: sed ille longè miserior est, qui semper
cupit edere, quem furibunda stimulat fames, sed quod
edat, nec habet, nec habebit unquam. Atque, quod
amplius, quem non tantum fames extrema, sed & fitis
vehementissima cruciat. Talis est fames fitisque dam-
natorum. De his hoc capite discernendum.

Inatur Christus serid: *Væ vobis, qui saturati estis, Luc. cap. 66
quia esurietis.* Ea vos fames opprimeret, quæ non
unius diei, aut mensis, aut anni sit; nec cui plurima, sed
eui desint omnia. Nemo miculam, nemo dabit guttu-
lam, nec dare poterit. Priorum deliciarum memoria
tormentum erit, & accendet famem, ut gulæ noxam
comitetur gulæ pœna, & solum delicto respondeat sup-
plicium, teste Sapienciâ, *Per quæ peccat quis, per hæc & sap. cap. 11.
torquetur.*

Varie profus delinquit gula. Primò quidem cùm
nimium cibi potiusque ingeritur, vel reclamante stoma-
cho, qui sapissimè non incediam queritur, sed nimiam
sagenam. Sunt autem & stomacho sua verba, sunt &
clamores. Quoties is indignatur, & ructu frequenti cla-
mat: *Obruor, succumbo, destruo, pereor.* Nimis be-
neficiis enecor: refocillari vellem, non farciri, ali, non
opprimi, non ego cibo, ut culcitra tomento implendus
sum. Hæc mihi benevolentia magis officit, quàm odium
& inedia. Hæ stomachi querelæ sunt. Chrysoptomi di-
ctum est: *Quod necessitatem in edendo excedit, id non ali-
mentum, sed pestis est. Satietas morborum omnium origo.* Hæc
prima gulæ noxa est, nimium refercitur.

Alterâ, cibus adeo delicatis aut pretiosis inhiare, ut
necesse sit, omne perferutari profundum, & conchylia
ultimi maris ex ignoto littore eruere. Ultra Phasim capi
volunt, quod ambitiosam popinam instruat. Quod dis-
solutus deliriis stomachus vix admitrat, ab ultimo por-
tatur Oceano. Gula omnia nota fastidienti undique
convehitur; Orbe toto conquiritur epulæ, & quantò
quid carius est, tantò magis sapit, uti Alagabalus Impe-
rator, mari vicinas nunquam piscem comedat. Hi fa-
mem longè majorem habent quàm ventrem. Vomunt
urbibant, bibunt ut vomant, & epulas quas Orbe toto
conquirunt, mox eadem viâ rejiciendas ingerunt.

Sed notes vellim, illud etiam delicatum ac preciosum
desideratur. Hinc fieri potest, ut iste gravius delinquat
fungis edendis, quàm ille perdice aut Phœnicopteri
linguâ. Elau non ob alestem gallinam, aut spadonem
capum, sed ob lentis edulium avidè nimis appetitum
reprehensus est.

Tertia gulæ noxa, symposiis ac conviviis nimium &
temporis & nummorum tribuere. Apud plurimos in
Orbem eunt convivia, ut inter Jobi filios; & hi vix ullos
per annum dies à comestationibus liberos numerant;
mera vivunt bacchanalia.

Solent subinde liberis parentes vaticinari: *Væ tibi
puer, ubi in exteris regiones amissus, delictis domesticis
carebis: quàm insuetus eris laboris & penuriæ? Haud
secus his obijciendum: Væ vobis, qui quotidie saturati
estis, quàm insolentes eritis famis & jejunii?*

Quartum gulæ vitium, jejuniorum leges temerè vio-
lare, aut certè ad arbitrium suum explicare. Hinc sapius
quadragesimæ jejuniûm, in decem aut viginti die-
rum temperantiam mutatur. Multi jejunos se credant,
cùm non sunt ebrii. Eò rerum devenimus, ut solis pœnè
religiosis familiis jejunii leges videantur. Ceteri,
benignissimi harum legum interpretes, semper aliquid
causarum habent, ut exleges sint. At medicus, inquis,
& confestarius jejunii legibus me solverunt: Nimirum
tuis verbis persuasi; aliter, puto, judicaturi, si minus dis-
sertum, aut magis inopem haberent reum.

Quintum gulæ crimen, Ebrietas, plurimorum vitio-
rum origo, & omnium vitiorum periculosissimum, id-
que ob hanc rationem. Ebrius si subito lapsu aut mor-
bo (quod non infrequens) mortem habeat vicinam,
miser nec de noxis dolere, nec animum ad conditorem
erigere potest; ita letali culpâ oppressus & fati sui igna-
rus ad Æternitatem rapitur, Ah Mortis & dæmonis
mancipium!

§. 2. 174

MEXICANA
LIBRERIA
DE MEXICO
CALLE DE MEXICO
174

Vergetur, va vobis qui saturati estis, quia esurietis. Non immeritò dixit Reginaldus: Hoc peccato gula infiniti homines damnabuntur. Gula imperii & amplissimi, omnibusque vitis felicissimè patrocinator. Nimirum, Hec fuit iniquitas Sodoma, proclamat Ezechiel, saturitas panis, & abundantia, & orium ipsius.

Reginald. in speculo sin. lib. Retribut.
Ezech. c. 16. vers. 49.
Luc. c. 21. vers. 34.
Eam ob rem vigilantissimè monet Servator: Attendite vobis ne forte graventur corda vestra in crapulâ & ebrietate. Hæc enim vitii hujus nequitia est: non corpus solum prægravare, sed & animum humo affligere ac calcare, imò & Ore præcipitare. Hic fames, hic sitis, hic longissimum jejunium, quia esurietis.

Miseria nostræ pars maxima res alterius orbis non capere.
Sed videte quàm nos nec aestimare, nec capere possimus res Orbis alterius, quod miseræ nostræ pars maxima est. Quis nostrum extremæ famis experimentum sumpsit? Inde nec nostræ quidem, nedum Stygiæ famis sævitiam expendimus. In obsessis civitatibus, aut in sævis carceribus ejus rei specimen præbetur. Eò enim rabies famis adigit, ut non solum canes, equi, feles, sed & mures, glires, imò & serpentes ac bufones in cibum lixentur ac vorantur. Gramen agris evellitur, corium scutis detrahitur, & cibus est: columbarum pecudumque aliarum excrementa in hominum alimenta transeunt, fame rabidâ cogente, quæ nec charissimorum quidem corporibus parit.

Serap. l. 3. de Ira cap. 20.
Cambyses rex, quod Annæus refert, ingentem bello turbam per invia pèrque arentem in Æthiopiam traherbat. Sed commeatibus non provisus, nec itineribus exploratis intra primum iter necessaria deerant, nec quidquam subministrabat sterilis & inculta, humanòque vestigio ignota regio. Sustinebant famem primò tenerri-ma frondium, & cacumina arborum; tum coria igne mollita, & quidquid necessitas cibum fecerat: postquam inter arenas herbæ quoque & radices defecerant, apparuitque inops etiam animalium solitudo, & militum numero decimum quemque alimentum habuerunt fame sèvius.

Parum hoc: multò sæviora fames dedit spectacula. Quorū matres suum sanguinem, liberos suos, velut pullos gallinæcos jugularunt, suis ausæ dentibus membra convellere vel propriis membris chariora. Parum & istud videri possit ad immittora collatum. Quoties in carceribus reperti qui seipos & suas ipsi carnes dentibus famæ adacti lacerant? Quæcumque morsus seu brachiis seu humeris infigi poterat, eò dentes properant, quantum vis irritâ crudelitate.

§. III.

Vide theatri crudelitatis Hægonosia.
Fames tormentum incomprehensibile.
Adrem: Hanc famem quam vel oculis est cernere, non satis capimus, & quomodo illam inferorum atrocissimam, æternam famem capiemus? Quo furiosior est famis nostra, hoc & brevior; illa verò licet sit furiosissima, eadem tamen æternâ est æterna. Væ vobis, quia esurietis.

Apoc. cap. 9. vers. 6.
Heu qualis est ista regio, quæ crudas carnes equinas, mures & bufones, sterces columbinum, pro delitiis appetit, & ea impetrare nequit: quæ mori posse, summi beneficii loco ducit, & mortem nusquam invenit: Destinerunt mori & fugiet mors ab eis. Inexplicabilis, æterna fames; intolerabilis æterna sitis.

His tormentis, & illud est annexum. Ajunt Theologi cælestes delicias adeo futuras uberes, ut omnia beati hominis membra, omnisque sensus suam sibi beatitudinem sint habituri. Hinc gustatus & lingua tantâ Ambrosiæ suavitate, tamque divino imbuentur succo, ut assidue beatorum quisque lautissimo epulo videatur refici, idque ad omne, & supra omne votum.

Sic & damnatorum maledicentissima lingua meritissimo natabit felle, fel ipsa merum. Prædixit Hebræus

A xates: Fel draconum, vinum eorum, & venenum aspidum in Deu. c. 32. sanabile. Huic fami, huic felleo liquori dulcedo nulla poterit mederi; cruciatus insanabiles.

His aliqui accessuros putant sævissimos dentium dolores. Quisquis eos dum vivit, experitur, illos obsecro post vitam cruciatus cogitet. Et nunquid si apud inferos nulla penitus alia sint tormenta, quàm vel vehemens capitis, aut dentium, aut sævus podagra vel calculi dolor, si tamen hic dolor futurus sit æternus, quantis sumptibus, quantis laboribus ac doloribus non redimendus sit? Sed hæc timemus, & non timemus, dum maximè timenda hilariter perpetramus.

In hospitibus quandoque genialiter estur, largè bibitur, lætè canitur, saltatur & tripudiat: at ubi capto calculum cum hospite ponere, & rationes duplicare, tum hospites hæere, & alternis aspectibus sese intueri, in eas demum voces prorumpere: Vtinam huic nunquam ingressi simus! Adeo cara sunt symbola.

B Nos etiamnum, quamdiu vivimus, in hospitio degimus, & symbolarum incogitantes genio indulgemus, ad vespertum perpotamus, canimus, saltamus, tripudiamus. Quis verò solvet symbolas? O malè securi! Nos solvemus symbolas non iniquas, seu heu percaras! Edimus, bibimus, lustimus, valetudinem decoximus, ætatem & ætatem in comotationes istas infumsumus: demum terret & urget capponis calculus; æs alienum persolvendum, creditori satisfaciendum, vel de tergo, si aliter nequeas.

Edimus, sed nimium, sed delicata nimis & pretiosa; convivia struximus, sed nimis crebra & lauta; jejunia forsitan inivimus, sed nimis rara & profana: vino nos sepelivimus, nunc edormienda erit crapula. Væ, quia esuriemus. Æterna fames, sitis sequitur æterna. O qualis cena, post lautissimum, sed breve prandium! Dum viverent damnati, merum linxissè salem videntur, ita furiosè in Orco stant.

C Quàm horribile sitis tormentum sit, nemo facile estimaverit, nisi certum ejus rei sumpsit experimentum. Ægrotis in hoc habenda fides, quos sitis nonnunquam adeo exercet, ut eam inter morbi gravissima numerent.

§. IV.

Hebæus purpuratus gulo linguam inflammatam ejiciens: Crucior, exclamat, in hac flamma, & vel digitali stillam in refrigerium peto. En, modestas preces! Non aquæ labrum, non olei guttam, non vini dolium postulat. Quod rerum vilissimum est, vel guttulam aquæ rogat, nec tamen impetrat. Eò inopiæ devenit opulentus hic helluo, ut non calicem crystallinum, sed digiti extremum, non generosum Creticum, sed aquæ minimum, non nobilem pincernam, sed Lazarum mendicem flagitaret.

Sed quid ais, ô purpurate, Lazarus scabiosus manus habet; horrebis utique ab illius digiti stillantem aquam.

D Ah vel guttula, vel lazari manu detur, & instar rosati nobilissimi excipiam. Nihil tamen impetrat, nemo audit, & aures, & januæ sunt clausæ. Sed cur Hebræo huic epuloni, in extremâ fame siti que, cur obsecro negata guttula? Dixisset hospitalitatis amantissimus Abraham: Detur illi guttula; non juvabitur: à rore tantillo non mitescet tam vehemens flamma.

Sed longè alia vivendi ratio est in Orbe altero. Nam uti cælum gaudia & voluptates offeratissimas propinat, sine ullâ vel minimâ meroris mixturâ: ita Tartarum tormenta ingerit sine ullo vel minimo lenimento, sine solatiolo aut laxamento ullo. Hinc elegantissimè simul & verissimè dixit Hipponensis Præsul: Nulla major & pejor est mors, quàm ubi non moritur mors. Ita nulla sævior letaliorque fames ac sitis est, quàm ubi fame siti que letum inferri non potest.

De damnatorum rogo Caput IV.

S. V.

Vo fratres, uti narrant, sapiens & fatuus iter unâ ingressi ad bivium devenere. Fatuo via placebat amœnior: Sapiens asperiores præferbat ut tutiorem. Litigatum est diu. Demum cedere maluit sapiens quam pertinacius contendere. Ita in prædonum infidias delati ambo, & in vincula, sed separatim tracti. Inde ad tribunal evocati. Hic sapiens fatuum accusare, & omnem illi culpam impingere; Fatuus in sapientem omnia regerere, omnemque illi errorem adscribere. Denique judex ita statuit: Uterque reus est; & fatuus qui sapientiori debuisset credere, & sapiens qui amœniori cedere non debuisset. Sic omnino vivimus. Animus & Corpus fratres sunt, sed valde disparēs. Animus origine suâ nobilissimus, & sapiens, viam asperiores ad cælum non horret, temperantiam amat, esuritiones non odit, quantum hæc sibi prosint, non ignorat; Spiritus promptus est. At verò Corpus ab ortu fatuum cum viam variis amenitatibus tidentem conspiciat, mox illic prope- rat; edere, bibere, ludere; bene dormire, labores fugere, otium sectari & ferias, delicias ambire, sui putat esse officii; hæc Corpori sapiunt. Laborare, esurire, vigilare, ut pestem odit fugiunt.

Vide Trifmagium magnum lib. 3. cap. 4. s. 2. ubi hæc fuis narratur.

Animus & corpus sunt fratres disparēs:

Et in die iudicii ambo ad tribunal sistuntur.

Apoc. cap. 1. vers. 16. Mat. 6. 70. vers. 28.

Psal. 10. vers. 6.

Cred. me. amorph. lib. 8. fine.

Animus contra nititur, & prolixè suadet, non esse mollem ad astra viam, sed asperam & confragosam; docetque variè non ei fugiendas esse spinas qui cupiat ro- fas. At Corpus ad imperia languidum, ad monita tardum, nihil minus vult quam parere & fugi esse. Ita de- mum credit Animus, & suo Corpus lubitu permittit ire, sequiturque mancipium herus. Sic itur & peritur, sic in medios devenitur latrones, vitia, cacodæmones. Hic gemini fratres separantur, diversis carceribus as- signandi: terra Corpori, Animo gehenna est habitanda. Supremi iudicii die ad tribunal ambo sistuntur, hic alter alteri culpam impinger. Quia ergo fatuum Corpus Animi consiliis parere noluisset, & quia prudens Animus petulantiam Carnis coercere non sustinuit, uterque sce- leris damnatus supplicio addicetur æterno. Sententia hæc decretoria, inevitabilis, gladius utrâque parte acutus per Animum & Corpus transfudegetur. Atque ideo Christus: Time te cum, inquit, qui potest & animam & cor- pus perdere in gehennam, ubi tot suppliciorum velut con- dimentum est fames sitisque æterna, nec aliud fami siti- que lenimentum quam sulfureum Falernum, Ignis & sulfur pars calicis eorum.

S. VI.

At nos ambitiosissimæ gulæ homines, his plerum- que parum terremur: Dapes & delicias, cœnas & calices sectamur, quidquid de futurâ fame sit. Confide- rariis, obsecro Christiani, considerariis. Edere, bibere non vetamus, sed edendum & bibendum dicimus, ra- tione ac conscientia non oblectante, divinis legibus non neglectis. Spernimus, & audemus, ac in jura divina delinquimus: In foribus itat patibulum: Væ, qui saturati estis, quia esurietis,

Ubi culpa, ibi pœna. Plurimas, ut supra demon- stratum est, à gulâ noxas trahimus fame sitique acer- bissimâ luendas. Erifichthon (ut in fabulis est) horri- bili fame correptus

quod pontus, quod terra, quod educat aër Possit, & appositis queritur jejuna mensis: Inq. epulas epulas querit, quodque urbibus esse Quodque satis poterat populo, non sufficit uni, Plaque cupit quo plura suam demittit in alvum. Væque stercum recipit de roçâ flumina terrâ, Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes: Væ, rapax ignis non unquam alimenta recusat, Innumerasque faces cremat, & quo copia major Est data, plura petit, turbaque voracior ipsa est.

A Sic epulas Erifichthon rapit & absument. Sed seviorem hac famem fingamus, & illam apud inferos non æqua- bit. Somnium est omnis esuritio nostra, ad illas damna- torum esuritiones æternas. Hæc jam monent omnem caveri Intemperantiam.

Convivæ olim ritu veteri partem cœnule in mensâ Cur con- relinquebant, quo docerent rebus humanis utendum, non consumptâ voluptate, nec ad omnigenam saturita- tem. Et Germanorum vetus verbum est: Hilaritas cum maximè calet, claudenda. Sic è conviviis abeundum, antequam convivi epilogus finiatur. Nec verò quis- quam tam fatuus est, qui si sciat tribus quatuorve horis edendi libidinem substringendam, aut certè anno toto esuriendum, nihilominus statim & quam primum cibos afferri velit.

At verò tam fatui nos sumus, qui licet sciamus absti- nentiam & jejunia non multis vitæ horulis duratura, ni- hilominus pertinaciter volumus, ut modò bene sit, ut jam cuticula mulceatur, hinc voces illæ: Venite, sumamus Isa. cap. 56. & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, vers. 12. & multò amplius.

O miseri & fatui! paullò pòst non erit sicut hodie; læ- titiam hodiernam tristissimum Cras excipiet; saturita- tem fames comitabitur, temulentia iustissimè siti tor- quebitur. Brevis occinetur vobis luctuosum illud car- men: Recepistis bona vestra in vita vestra; ite nunc, nil vobis amplius debetur. Olim epulati estis, jam dies sunt jejunii: nunc epulantur alii, qui quondam jejunarunt.

Propter hoc, hæc è sit Dominus: Ecce servi mei come- dent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis: ecce servi mei letabuntur, & vos confundemini: ecce servi mei lau- dabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cor- dis, & præ contritione spiritus ululabitis. Vobis olim, sed fur- dis, prædicebatur centies, sexcenties, delicias suppliciiis perfolvendas. Nemo audit. Vocari, & non respondere; lo- cutus sum, & non audisti; & faciebatis malum in oculis meis, & que nolui, elegistis. Nunc longâ, nunc æternâ fame hila- ris sed brevis infania digerenda est; voluptates fugacissi- mæ sicut perpetuâ piandæ sunt. Nimis jam serum est huic fami utique mederi velle. Post tale prandium talis cena sequitur.

Ergo, Sobrii estote & vigilate. Nam, Fornicatio, & Vinum, 1. Pet. cap. 5. & Ebrietas asperunt cor. Qui famem horret æternam, fa- mem modò toleret nec longam, nec sævam. Beati, qui nunc esuritis, quia saturabimini. Tolerantiæ Christianæ convivium illud paratum est, quod nullo claudetur epi- logo. Lascivia & Intemperantiæ supplicium illud de- cretum est, quod nullo finieqr termino. Quisquis ge- hennam sapius cogitat, gehennam profectò evitat.

C A P V T V.

Quartum Æternitatis Tartaræ Tormentum F O E, T V R.

S Vave quidem est vivere, non rarò tamen morte ipsâ infuavior est vita. Orator aureus id observans: Nemo Chryso- st. non ex iis, inquit, qui liberaliter sunt educati, hæc in carcerem hom. 1. in coniectus, fatorem solam, & jacere in tenebris, & in vinculis ep. ad Hebr. esse cum homicidis, quâvis morte dicit esse gravius.

Inferos contemplant, & Nullus unquam (dices) tam teter ac sævus fuit carcer, nec subterraneus Messenio- rum, cui nomen Thestus, nec horribilis Perfarum, cui nomen Lerthe; nec Latonia Syraculana, nec Cretensium Labyrinthus*, nec Atheniensium Domus aut Barathrum, * quem nec Romanorum Tullianum, nec Cypriorum Ceramon, carcerem nec Spartanorum Decas, nec Gilimeris Ancon, nec nomi- natus Aethioli carcer, quem omne suppliciorum genus infamavit: Neque verò in ullis unquam ergastulis tot rei tenebantur captivi, quot supremum Numen in grandi suo carcere punit damnatos.

Hic

Handwritten notes in red ink on the right margin, including 'DREXELLA' and other illegible characters.

Hic Dei subterraneus carcer, si locum spectes, profundissimus; si carceris praefectum, crudelissimus; si loci squalorem, foetidissimus; si carceris inquilinos, amplissimus est; innumeros coerceri: si porro innumerabilem reorum multitudinem cogites, angustissimus est; si carceris diuturnitatem, eternus est; omni egressu caret, ostiis omnibus & januis obstructis. Et quia in hunc carcerem totius Orbis colluvies derivatur, cloaca est multo facultatissima, spelaeum est longe graveolentissimum. Et hoc Quartum Aeternitatis luctuose supplicium est, intolerabilis Fætor. Quam verò infandus hic cruciatus opinione nostrâ longe sit major, nunc explicandum.

Quartum in inferno tormentum est fætor.

Et intolerabilis.

Pf. 10. v. 6.

Laqueos plures quid.

Apo. c. 21. vers. 8.

Prima fætoris causa.

Pf. 96. v. 3.

Ignis ante Orbis iudicium, velut facelles præcedet.

Secunda fætoris causa.

Apo. c. 21. vers. 8.

Qui in hoc stagno mergentur.

Inferorum fætores intolerabilem sacrae paginæ scripturae cogitandum ingerunt. Divinus psalter. *Pluet super peccatores laqueos, inquit, ignis & sulfur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Quemadmodum verò pluviarum guttae in numerum cogi non possunt, ita nec improborum poenae; **PLUET** instar imbris aut torrentis vehementissimi præcitantur in eos tormenta. **PLUET** laqueos, sic enim vincientur, ut horum captivorum nullus elabi aut effugere, nullus hæc vineula rumpere, parieres perfodere nullus queat; profundissimis specibus clauduntur. *Pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulfure.* Hic in rem præsentem venire sic licet: Animum quæso advertamus. Sulfurati vel unius fætor quantus est? Jungantur centum, jungatur mille, quam aereum paragent graveolentiam? Hæc tam nihil est ad Orcinum sulfur. Atque hic Avernalis fætor à variis causis erit.

Prima, post Orbem uno quasi funere elatum, post supremi iudicii diem, omnia terræ purgamenta in illam inferorum fœtinam defluent, ea enim ratione Orbis purgabitur. *Psalmographus prædixit: ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.* Hoc vaticinio nixi theologi, ajunt, **Ignis** ante Orbis iudicem, velut apparitorem ac fatellitem præcessurum, & ad tribunal substitutum, dum iudicium omne peragatur. Ubi dentum decretoria sententia fuerit prolata, ignis ille fulminis ritu præcipitabit, & velut licetor noxium gregem invadet, vinciet, involvetque, ut nec minimum vel ulli pateat effugium. Sic una omnes velut cætenatos canes in antra destinata rapiet, *Inflammabit in circuitu inimicos eius.* Cum hæc ingenti damnatorum ruina; cum hoc igne simul omnis cluvies & cænum Orbis in cloacam illam defluet. Nam inferi verè septina terræ, omnis inquinamenti receptaculum.

Alterà fætoris causa, sulfur, de quo Domini ocellus **Joannes: Pars, inquit, illorum erit in stagno ardenti igne & sulfure. quod est mors secunda. Tablinum caelæ, seu, volumen sacrum quam omnium vocularum observans est! In stagno, ait, quod immobilis & foetida alit aquas, non decrevit, non emittitur, non siccatur. Post mille annos hoc stagnum sit simillimum erit; post triginta, post sexaginta annorum mæna nihil sui amittet; post centum millia, post mille myriadas seu miliones annorum, stagnum illud nec una quidem guttula inaruisse sentietur. Sicut erat in principio, ita tunc, & in sæcula sæculorum erit.**

Deinde hoc stagno mergentur, qui prius suum ipsi animum cupiditatibus ac libidinibus miserunt. His demum thermis, sulfureo hoc narabulo, his sudatoriis lavabuntur. Atque hos fætores ab experientia melius discemus. Si piscina emissa plerique omnes pisces morui, diebus aliquot non amoveantur, tam incredibilem unde quaque spargunt fætores, ut eo loci nullus quamvis sub dio, quamvis non toto die, perdurare possit.

Quod igitur tormentum erit apud inferos, terretimam Mephitim habitare, nec inde vel pedem efferre posse in omnem eternitatem. Sordidissima foetidissimaque officina longior assuetudo reddit facilia. At ve-

Atò cruciatus Avernales nullâ unquam assuetudine poterunt mitigari.

§. II.

Tertia fætoris illius causa, ipsa damnatorum corpora, omni cadavere foetiora. Prædixit **Isaias:** totis causis & unus omnium fætoribus torquetur. Caro vermians & putrida in prunis, & quale thus! In **Luciferi** regno innumera damnatorum cadavera, velut putridæ carnes, inter prunas assidue jacebunt.

Libidini quidem furiosa vis inest, quæ ipsam etiam Libidinis rationem calcat; sed effrenes hii impetus coerceri potest, præsertim si frænum libido pati mature discat. Eam ob causam in eremo Seythica vir religiosissimus libidinis impetum sic repressit. Sæpius ei recitabat femina olim non ignota forma. Hanc ille memoriam, has & cogitationes è peccatore penitus eliminandas censuit. Diu laboravit, animosè certavit, & non uno tantum ariete seipsum fregit, nec tamen aliud sibi proficisse videbatur, quam ne victus esset. Submisit interim divina providentia hominem ex **Ægypto**, qui mentione temerè injectâ, feminam illam formâ præstantem fato concessisse narrabat. Excepti dictum hoc athleta **Christi**, & in rem suam super eo deliberans, id demum reperit consilii, Tugurium suum Superis committit, & ad defunctæ feminae sepulchrum properat. Hic ille fœdum Cupidinem triumphaturus, rem sic aggreditur. Noctu à tumulto saxum amolitur, terram egerit, & ad cadaver penetrat. Ubi seipsum affatus: **En**, inquit, thesaurum tuum: en tuas delicias: quin auferis rem tibi charissimam? Pars certè de hoc auro, quod effodisti, asportanda est. Dixit, & fecit, furtivo religiofissimo partem mortualis velaminis sanie ac tabo bene faturatam abstulit. Regressus in causam suam, bene olentem hanc prædam sub ipsos oculos posuit assidue aspiciendam. Hic seipsum iterato scommate laceffens: **En**, inquit, habes quod appetisti; fruire, & satiari. Exple oculos, pascere nares, in dætoris hic natus fias: cogita hoc esse strophium à charâ tibi feminâ missum: quin ori ac naribus propius admoves tam pretiosum linteum? Ita generosus hic athleta tandiu fætores se cruciavit, dum sordidas cogitationes victor ab omni animo extirparet. Ita libido quantumvis potens ac furibunda cessit fætori. Ita certissimus ille jaculator, nequissimus Cupido graveolentiâ victus fugatusque.

Cogitemus hic obsecro non partem sepulchralis linteici, nec cadaveris unius membrum, sed cadavera damnatorum innumera Mephitim exhalare graveolentissimam, neque id pauculos dies, sed in omne ævum. Divus **Bonavent.** ausus est dicere: *Si vel unius damnati cadaver in Orbe hoc nostro sit, Orbem totum ab eo inficiendum.*

§. III.

Quarta fætoris causa, demones ipsi, qui licet spiritus sint, hanc tamen corporum graveolentiam seculum trahunt, estque tam Avernâ quam diabolorum ita proprium fætores, ut præcis usitatissima vox fuerit *Graveolens Avernus.*

Narrat **Severus Sulpitius** Turonensi præfili **Martino** cacodemonem diademate ac purpurâ prænitentem sese exhibuisse, & hæc insuper dixisse: **Scies, Martine, quâ ratione me veneris; Ego sum Christus.** At **Martinus**, ne mendaciorum patri crederet, monitus ab alto: **Non hoc schemate, inquit, venturum se Dominus meus promissit.** **Christum** cruentum, spinis redimitum, in trabe pendentem novi; peregrinum hunc regem non novi. **Vix** ea dixit, & personatus hic **Christus** evanuit. Et ut sciretur, quis ille rex, & è quo regno fuisset, cubiculum tam horribili fætores implevit, ut **Martinus** jam apud inferos se habitare crederet, & secum ipse ratiocinatus diceret: **Si vel diabolorum unicus sic foeteat, quis oro tam diabolorum quam damnatorum hominum fætor erit?**

Rex

De damnatorum rogo Caput V.

Math. 6. 9. v. 11.
 Rex Antiochus Epiphaneſ, ſeu, Illuſtris, ſeſteti hominis pulcherrima effigies, cum tandem Nemeſin in tergo ſentiret, jamque membra illius vermibus ebullirent, adeo ſorebat inſelix, ut omnis exercitus hanc narium peſte extreme averſaretur. Imò, quod divina oracula teſtantur, nec ipſe jam ſortorem ſuum ferre poterat. Et quomodo tandem inquilinus Tartari, tam demonum quam ſociorum omnium factores peſſeret idque in æternum?

Mezentius rex Tyrrenus
 Mezentius rex Tyrrenus, Antiocho non impar, hominum divumque contemptor, eo ingenioſe crudelitatis progreſſus eſt, ut plurimos non ſecuri, non cruce, non rogo, ſed ſortore jugularet. Nam homini mortuo jamque tabeſcenti vivum colligabat, dum vivus aſtricti cadaveris putore extingueretur. Maro aſſerit:

*Mortua quin etiam jungebat corpora vivis.
 Componens manibusque manus, atque oribus ora
 (Tormenti genus) & ſanie taboſque fluentes
 Complexu in miſero longâ ſic morte necabat.*

Supplicium horrendum, ingens, & tantò immaniſ, quanto lentius. Sed quid hoc ad inferorum ſupplicia comparatum, quid pauculorum dierum ſortore ad Erebi cloacam ſortoribus ſempiternis execrabilem? Cum igitur noſtro ſignes, cum rotas crudelique noſtras, cum noſtros pædoreſ ad illos tartareos expendimus, jure proclamamus:

*O mites Diomedis equos, Buſſridis
 Aras clementes!*

O mite Mezentii tormentum, uni duntaxat cadaveri alligatum mori! Sed ò mortem omni morte horribiliorem, totæ demonum, totique damnatorum teterrimis ſortoribus torqueri, & ſemper mori, nec tamen unquam finire, nunquam emori.

S. IV.

IN Japonum ergaſtulis hodièque Chriſtiana generalitas ſic exercetur, ut plures in ſædiſſimam caveam compingantur: nullus illinc egreſſus niſi ad gladium, aut ad crucem, aut ad ignem. Quidquid hic edunt captivi, quicquid ingerunt egeruntque, ſecum retinent, incredibili narium tadio ac cruciati. Hinc Japonius ille carcer, & ergaſtulum, & ſtabulum eſt, Augie regis ſtabulo longè immundius, & ipſâ morte tetrius.

Et quia carcerum in Japoniâ mentionem injecimus, ergaſtuli Japonii vivum ac recens paradigma. Carolus Spinola patriâ Genuenſis, ſtirpe Marchio, è Societate Jeſu ſacerdos, antequam pro Chriſti fide vivus combureretur, hunc in Japoniâ carcerem quadriennio habitavit.

Latus erat hic carcer palmoſ ſedecim, altus non niſi duodecim, longus viginti quatuor, prorfuſ ad inſtar caveæ factus. Nam neque muro nec pariete ligneo conſtabat, ſed contextus erat è palis quorum ſinguli duobus digitis à ſe invicem diſtabant. Hinc captivi omnibus injuriis cæli patebant. Nam etſi hæc cavea tegulis eſſet teſta, quia tamen pali erant diſjuncti, ſicut in corte aviaria videre eſt, non frigus tantum aut æſtum, ſed ventos, pluvias, nives, omnemque tempeſtatem admittēbant. In hac caveâ triginta duo captivi erant concludi. Fores carceris iſtius ſerâ claudēbantur, erantque adeo anguſta, ut vix tranſitum darent corpori humano. A latere patebat feneteſta, lanciſ uniuſ magnitudine, quâ captivis cibum ſatellites inferēbant. Circuibat carcerem via lata octononſ palmoſ, atque hæc duplex obibat ſeps, depacta ex arboribus denſis longiſque, & in cuſpidem acuminatis, quas ſpinæ ſupernè induēbant. Unico aditu, ſeps iſta ingreſſum dabat. Erant præterea duabus in partibus ædificatæ domus, una pro pro ſtatione vigilum, qui, diu noctūque excubant; altera in uſum Decurionis, qui crebrò cicitorēſ jubebat circuitionis fangi munere. Reliquum denique loci in-

Tom. I.

A cludebatur ſep̄to bene munito, in quo princeps porta, & via quæ ad interioris ſep̄is januam ducebant. Huiusmodi facies cuſtodie ſunt, in quâ tot annis illuſtris ille pugil vixerat, ex eâ nunquam, ne quidem intra ſep̄ta expatiatus, ſatellitio egreſſum prohibente. Alia verò quæ cuſtodie huic accedere ſeva, vix cogitatione, nedum verbis explicari queunt. Singuli corporis ſenſus propriis conſictari doloribus cogebantur.

Magna erat imprimis loci anguſtia, ut neque procumbere niſi agrè, neque ambulare vel ad paſſus ſpatium poſſent. De hac Caroli litteræ ita teſtantur: *Anguſtè admodum habemur, neque enim quiſquam plus habet ſpatii quam duorum palmorum & trientis.* Hinc noctū non poterunt ſeſe ad capiendam quietem extendere.

Jam victus parcitas reſpondebat anguſtiis carceris. Vita illorum perpetuum erat jejunium, adeoque aſperum, ut ſatis quidem cibi ſuppeteret ad arcendam mortem, ſed nunquam ad comprimendam famem. Ordinariæ epulæ erant duæ lanceſ oryze frigidæ, aquâ purâ coctæ: præterea patopliſ una Xiri. Sorbitio eſt herbis ingratis mixta; tamque anata ut hauriri vix poterit. Adhæc exiguum quid radicis crudæ ac falſæ, aut pat unum halecularum calida frigidave ſalitarum. Hinc captivos tanta vexabat famē, ut cum ſatellites aliquot fruſtilla obtuliſſent panis malè ac ſine fermento cocti, jamque indurati, quiſque illorum comederit, ac ſi collyra vel panis ſaccharites foret.

Quia verò hic carcer in edito colle poſitus erat ventorum vim omnem exſp̄iebat. Ac licet per æſtatem ſpirantibus undequaque ventis moleſtia nonnihil leniretur, ferventiſſimi tamen ardoreſ, ſolaribus radiſ ſolis omni ex parte penetrantibus, ipſeque numeruſ captivorum adeo incommodabant, ut aſſurmarit Carolus, diurnis nocturniſque ſe ſudoribus maduiſſe. Hieme autem id omnino reddebat intolérable, cum neque gelidus aër excludi, neque pluviæ & imbres arceri, neque nives, quæ vento per omnem partem ingerebantur, intercepti poſſent. Tantò autem acerbior erat frigoris ſenſus, quanto gravior veſtimentorum quibus tegebantur, inopia, quorum nullam facultatem ſupportari ſatellites permittebant. Hoc Carolus ad Patrem Provincialeſ perſcribens: *Aſſerero, inquit, Reverentiæ veſtræ, neminem eſſe è nobis, qui, aſſimato inferioris appetentiæ ſenſu, non mallet vivus concremari quam hunc carcerem ferre. Nam omnes à veſtibus penè nudi ſumus. Neque vigiles vel tegetem concedunt ſtatibus, imbribus, nivibusque arcendis, planè ut immane ſit frigus.*

Locis frigidibus affectus interit Ambroſius Fernandez, annos novem & ſexaginta natus, Caroli in cuſtodia corpes, qui paralyſi graviffimâ correptus, ob copiam, ut aiebant, nivium, duodecim horarum ſpatio & morbum & vitam finiit.

Ne verò deeſſet ſuus quoque cruciatus oculis, noluerunt milites lumen in carcere per noctem accendi, ut in tenebris fuerit exigenda. Quâ in re tanta vigilum extitit pertinacia, ut ne lucetnulam quidem eâ nocte, quâ Ambroſium repentina viſ morbi inſaſit, Carolo quantum viſ obteſtanti conceſſerint.

Sed gravius omnibus hoſ Chriſti pugiles vexabat continuus ſortore, de quo nobis jam ſermo, cuius mentionem Carolus in epiſtolâ injiciens: *Incitat me, inquit, gravitas odoris, ut ad celum ſuſpirem.* Naſcebat hęc graveolentia ex multitudine hominum tam anguſto loco clauſorum, ex flatuum aëriſque corruptione; ex præſente cloacâ, in quam exonerare alvum cogebantur; ex ſitidore corporum quæ æſtate nunquam ſiccabantur. Cum nimirum veteret miles, aut recentibus linteis mutare obſolera, aut lavare jam inquinata: ut de Carolo ſpeciatim ſcribatur, quod triennio toto neque induſum, neque veſtem commutarit. Hinc tanta pullulabat animalculorum ſordiūque viſ, ut morſibus aculeiſque

Q

captivi

*Qui hoſti-
 es ſuis ſuis
 equis deo-
 randoſ obje-
 cit.
 Qui loci
 eſt immola-
 vi.*

*In quo tria
 milia
 locum quod
 unius tri-
 ginta ma-
 gnam par-
 tiam.*

*Carceris
 in quo Ca-
 rulus Spi-
 nola è So-
 ciet. Jeſu
 ſine inclu-
 ſis deſer-
 tior.*

MANUSCRIPT
 LIBRARY
 DRESDEN
 1711
 1712
 1713
 1714
 1715
 1716
 1717
 1718
 1719
 1720

capivi miserimè confixi, nullam unquam caperent. A parte quietis. Atqui ut experirentur vivi, quod mortui nullo doloris sensu post vitam tolerant, à summo vertice ad imos usque pedes omni genere vermium è corrupta materia natorum erant cooperiti: quæ materia (quoties pluebat) exundante larrinarum cloacâ, pavementum cultodiæ inundabat. Tormenti genus multo atrocius quàm primâ sui facie æstimari possit. Adversus hos cruciatus non aliud illis suppeditabat remediũ quàm patientiã, vivãque in Deum fiduciã. Patientia certè illorum tanta erat, ut Carolus in litteris affirmet; Hoc ergastulum mihi paradysus esse videtur. Et vera hic talis carcer, quamvis ipsa morte atrocior, si tamen ad inferorum carceres compareretur, paradysus est.

Littera ad P. Sebastianum Vera anno 1620. scripta. P. Hieronymus Hugo in vita v. Caroli Spind. c. 14. mihi pag. 111. Hiero. tom. 1. epist. 22. ad Euseb. cap. 3. mihi pag. 56.

Cur carceres barbarorum ad quosdam collati sunt delictis.

Bern. serm. de 5. regionibus.

Matth. cap. 23. v. 43.

Ideo beatus etiam Hieronymus de seipso: Ob gehennæ metum, inquit, tali me carcere imple damnaveram, scorpionum tantum sociis & ferarum. Qui carceres flammeos contemplantur, nullas habitationis angustias accusat, omnem carcerem paradysum æstimat.

§. V.

Hic obsecro in rem nostram ita ratiocinemur. Sint inferi nil aliud quàm fœdus frigidusque carcer, ubi non sub fornice captivi mille inter sordes & vermes nec sedere commode, nec jacere possint; ubi cibus oryza nigra, potus aqua fœculenta: ubi fames, fœtor, dolor vix quidquam somni admittat, idque vel mille dumtaxat annis tolerandum sit: Nil aliud, inquam, sint inferi, quàm talis, ut dixi, carcer. Nilominus quis non tremat, vel audit tantum hoc inferorum nomine: Verum, si rem hanc omnem ad æqui verique, & ad sacræ pagine libellam placeat expendere, id luculentè deprehendemus, fœdissimos Japonum aut quorumcunque barbarorum carceres ad Tartarum collatos, viridarium & delicias, paradysum & cœnæ tempore censendos. Ratio luculenta est. In nostris carceribus saltem aliquid & cibi & somni est; sunt quiescendi hortulæ: in Tartaro, nec cibus, nec somnus, nec quies ulla est; illic oryza nigerrima, foret ambrosia; nec tar esset cœnosa aqua. In nostris ergastulis, nemo mille hiemes numerat; unquam, in inferorum sedibus, quod omnium luctuosissimum, centum millia annorum nec unum quidem punctulum Aternitati demunt; post mille millones annorum eadem est, integerima est etiam tunc Aternitas.

Deinde nostri carceres quamvis multum formidandi, sunt tamen extra flammam, & in solatium habent Mortis sagittas. Damnatorum specus & flammis pleni sunt, & à Mortis futura jaculis defensi non sunt. Si quidem apud inferos mors semper presentissima est, sed mors sine morte; mors assidua sine fine duratura.

Heu quàm hæc non cogitamus, quàm non expendimus omni hosta cogitanda, omnium solertissimè expendenda! Bernardus hac in re longè consideratior: Totus tremo, inquit, atque horreo ad memoriam hujus regionis, & concussa sunt omnia ossa mea. Locus in quo vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles.

O evigilate non iusti tantum, sed & injulti, & vos maximè luxuriosi; evigilate & luxuriosorum præmia prævidete, gustate saltem quàm amarus sit Orcus, si gustare recusat quàm suavis sit Christus Dominus, aut quàm amænus paradysus.

§. VI.

Hic Avernalis fœtor non importunè submonet, quàm variè vel hæc unâ in re delinquamus. Non enim solum oculos, & linguam, & aures in officio continere decet, sed & nares. At nos odoris gravioris plerumque nimis impatientes sumus. Viles captivos, & pauperes egros ideo sæpe averfamur, quia potius allium quàm crocum, aut molchum obolent. Ideo iudex ab iude delicatulis his reprobrabit: Infirmus, & in carcere

eram, & non visistis me. Nimirum tant delicata est impatientia, ut ubi vel suspicio fœtoris, illuc eam vel albis quadrigis nemo pertraxerit. Eos amamus, illorum familiaritatem ambimus, qui cinnama spirant; qui crocum halant & balsama. Sed brevi mutabunt vices, & quod Isaias vaticinatur. Erat pro suavi odore, fœtor.

Dein olfactu peccant, qui sua omnia peregrinis odoribus imbuunt, vestes, conclavia, lectos; quidquid crebrius contingunt, odoribus prius inficiunt, nec unguentis parcent, ut semper sit quod nares mulceat. Hoc quidem tam grande nefas non censetur, at tamen Deus olim capitali penâ sanxit: Talem compositionem (odoris) non facietis in vestibus vestris, quia sanctum est Domino. Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfuratur, peribit de populis suis. Ergo etiam odoris intemperantia peccamus. Sic plurima quæ nobis videntur minuta, & nullius ponderis, ea divinus oculus ille observat, & inter puniendâ numerat.

Potè illud accuratius atque frequentius perpendendum, quid sibi velint divinæ pagine, cum nidores sulfureos proponunt. Exemplo quoddam dicitur, demonstratur. Dominus pluit super Sodomam & Gomorrhâ sulfur & ignem à Domino de celo, & subvertit civitates has, & omnem circum regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terra virentia. Sulfureus hic nimbus ac fœtor, libidinis ardores & luxuriæ fœtores punierunt. His pluvius extinguendus erat Cupidinis zelus.

Summus ardor igni maximus fœtor inest sulfuris. Quando igitur lasciva carnis concupiscentia fœtebant, igne & sulfure peribant, ut ex animadvertione justè discerent, quid spurcæ libidine commoverissent. Homo libidinosus & impurus supplicium meretur duplex: dum vivit, seipsum magis ac magis luxuriæ cœno inficit; cum vivere desinit, in balneum sulfureum transit.

§. VII.

Ergo in lasciviam potissimum Avernalis ignis ac furtur grassabitur. Quod Gregorius eruditè allens: Tunc, inquit, edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. Omnis impius habet flammam ignis propriam, quem in corde suo ex fervore desideriorum temporalium accendit, dimmodo istis, modo illis cupiditatibus aestuat, & cogitationes suas per multiplicia blandimenta saculi amplius inflammat. Ideo nunc stertus expier quidquid delectatus per negligentiam animus deliquit. Credibile propterea est paucissimos in flammeas voragine detruendi, qui nihil libidinosi fœtoris secum deferant.

Hic quisvis mortalium bono suo & sapere discat, & cavere, ne hæc libidinis Camerina submergatur. Vinum quidem & ebrietas, Oseâ teste, cor auferunt, sed omnium maximè Fornicatio. Hæc ita sibi cor rapit, ut illud non facillè restituar.

Sed illud obstupescendum propterea, & nimis quàm horrendum, sub cogitatione unicâ (quam Theologi delectationem morosam nominant) innumeras penas, supplicia infinita, mortem æternam delictare. Res in aperto est: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Hic jactus oculorum unicus, unica hæc cogitatio, hic latentissimus in libidinem assensus innumeros infinitos annorum millones continet, quibus ille oculorum factus, illa cogitatio, assensus ille vindicandus est, nec tamen unquam satis expiandus. Obstupescendum hoc, inquam, & nimis quàm horrendum.

Rem dicam: hæc etiam forsitan cogitemus, certè non perpendimus, non examinamus. Inde est, ut Isidorus Clarissimus loquitur, quod malum esse ad momentum fucati, quàm in sempiternum splendidi; ad horulam libidinosi, quàm in æternum gloriosi. Hæc nostra est incogitantia, & (liceat dicere) excors temeritas. Tuto quis vel capite suo dimicet, ab eo æternitatem minime cogitari, qui vel

Isa. cap. 3. v. 24.

Olfactu qui peccent.

Exodi 1. 30. v. 37. sine.

Gen. c. 19. v. 24. &

25. N.B. Dominus à Domino pluit, hoc est, à Cupidinis zelus.

seipso, & non à castis naturalibus. Non enim naturalis, sed celestis & divina sunt hæc sulfuris & ignis pluvia.

Greg. lib. 4. mor. c. 17. & 1. s. cap. 3. initio.

Os. c. 4. v. 11.

Mat. cap. 5. v. 28.

Isid. Clar. tom. 1. orat. 53.

invidiæ,

De damnatorum rogo Caput VI.

invidia, vel libidinis vel avaritiæ forditibus etiamnum involvitur. Nunquam delinquet gravius, quisquis æterna supplicia cogitaverit frequentius.

Ergo, in omnibus operibus tuis memorare novissimam, & in æternum non peccabis. Tua, inquam, novissima memorare, non aliorum, & neque rapidim aut perfunctoriè id facio. Nam hic error plurimorum est, quibus ista velut ad se non perventura cogitantur: Tua igitur novissima memorare, & Avernales fœtores inter memoranda respice. Quid ei proderunt delitiæ, quem inferorum sepelient flammæ. Ah, sapiamus, dum licet; ne dulce momentum amarissima comiteretur Æternitas.

CAPVT VI.

Quintum Æternitatis Tartaræ tormentum, IGNIS.

Romanus scriptor, ubi suum diversis suppliciiis discrimen assignasset, demum pronuntiat: Ignis suppliciorum ultimum. Humana crudelitas, in pœnas ingeniosa, exquisitissima invenit supplicia, nullam tamen acutius, nullum vehementius est igne. Romanus Cæsar Valerianus qui Decii crudelitatem perpetuavit, si flammis atrocius tormentum excogitare potuisset, eo utique Laurentium affecisset. Tyrannis præca vix acerbiores cruciatus ullos reperit, quam vivum flammis tradere, lentè exurere, assare. Ignis, suppliciorum ultimum, gravissimum.

Quod si fieri posset hominem læsæ Majestatis, aliorumque scelerum plurimorum reum millies ita comburi, ut hoc supplicium semper æquaret horam, rectè diceretur, Ignis suppliciorum ultimum. Cruciatu sanè acerbissimus est, comburi vivum. Sed ò mitem gehennam, ò temperatas flammæ, vel millies vivum comburi! Fœnalis hæc sententia (mille horis tolerare flammæ) captivis inferorum longè clementior videretur, quam si reo jam jam plectendo vitæ fiat gratia.

Sed firmum fixum est decretum, decretum immutabile, irrevocabile: Verba Christi iudicis planissima sunt, & apertissima: *Ite in ignem æternum.* Omnia Christianorum templa docent improbos æternis, nunquam defuturis ignibus cruciandos.

Atque hoc Quintum Æternitatis luctuosissima supplicium, Ignis æternus, de quo quantum in re tam seriâ humani oris paupertas permiserit, verba facere conabimur.

S. I.

Mors fuit præcæ poëti subinde intercalatibus uti verbis. Ita crebrius repetito verû princeps poëtarum canit:

Incipe Menalios mecum mea tibia versus. Quo sæpius ingeminato, demum subjungit: Desine Menalios, jam desine tibia versus.

Nec poëtiis sacra hunc morem antiquavit. Hinc ille factorum carminum intercalaris cantus: Regem venturum Dominum, venite adoremus. Idque sæpius repetitur: Venite adoremus Regem venturum Dominum, Venite adoremus. Pari modo sæpius interposito versu ad inferias cantatur: Regem cui omnia vivunt, venite adoremus. Hunc ipsum morem in divinis concionibus suis observavit Servator Orbis. Sic, Marco teste, perorans ad populum: *Bonum est tibi, aiebat, debilem introire ad vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Non piguit hæc eadem uno loco ter dicere. Nam paullo post repetens id ipsum: *Bonum est tibi, ait, claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* In eadem omnino concione dictum hoc intercalare tertium ingemians: *Bonum est tibi, ait, luscum introire in regnum Dei, quam*

Tom. I.

A duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis, Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

Hoc canticum Christus, hunc intercalarem versum præcinit rex noster. Perinde si dixisset: Me voce præcipientem sequimini, & accinite: *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Eque non terreat oris divini tam tremenda comminatio? Profecò quilibet hoc illeterabile carmen, quisquis tristissimum hunc lessum sepius & attentè cantaverit, in Orbe meliori *Alleluja* tristissimum semper cantabit. Satis hoc, abundantissimè satis est testimonii, est altum alibi divina oracula silerent.

Sed ignis infernalis, & noster, nimium quantum differunt, & primo quidem *Trendi sensu.* Noster ignis Augustino pictus videtur, sed ille alter, verus. Discriminogens, imò vix ulla similitudo veræ ac pictæ flammæ. Hic quæso tacitis progressibus in rem præsentem veniamus.

Quanti & quam acres dolores, per unam duntaxat horulam, unum tantummodo & vel extremum digitiu gracilis cerei igniculo admotum uri? Quanto majores, sic uri manum integram? Sed quanto vel maximi majoreserunt dolores sic uri totum brachium? Quam verò infandus erit cruciatus, sic uri totum corpus? Licet ignis, qui urit, pictus videri possit. In Japone hoc ævo lentis ignibus durissimè torquentur Christiani. Inter hos Carolus Spinola fuit, cujus superiori capite facta mentio. Hic cum aliis viginti tribus tam immane supplicium hoc modo subit: Ignis struebatur eminus, viginti quinque palmorum spatio a columnis Martyrum remotus, ut tantò acerbior ac savior esset cruciatus, quanto proximior, atque ita priùs lentè assarentur quam arderent. Quin si quâ parte luculentior erumpebat flamma, protinus coerceretur. Vincula verò non ferrea erant, sed viminea, quibus Christiani, laxè, obiter, ac ferè in speciem ad palum ligabantur, crudelissimo actu demonis, qui cò spectabat, ut Christi athletæ doloris acerbitate compulsi & vinculis facillimè ruptis expedire se atque flammis eripere nullo negotio possent. Hoc autem indicio conventum erat, ut Christum ejurasse censeretur, quisquis se incendio eripuisset. Interim igitur dum languido flammæ ardore, ignis in viscera penetraret, corpore immoto stabat Carolus, oculis in caelum fixis, ubi post pauculas horas desideratissimis Christi amplexibus frueretur, cui corporis sui victimam in holocaustum destinabat. Duravit acerrimus ille cruciatus ignium ad duarum vel trium horarum spatium. P. Sebastianus Chimura, patriâ Japon (uti certis tabulis testatum) manibus ante pectus in crucem decussatis, oculisque in caelum sublati, tres horas vivus itetit in ardente rogo.

Tormentum horribile prorsus, nec verbis effabile, hominè igne eminus ac lentè admoto tribus horis torreri vivum. Quodnam igitur tormentum, ò Deus, quam infandum, quam incomprehensum, non duas tresve horas, non unum alterumque diem, non annum annosque mille, sed æternitate diâ (quæ tamen nunquam tota erit) & corpus & animum uri, nec unquam comburi?

Hic vox & verba deficiunt. Nemo, non dicam satis eloqui, sed nec satis cogitatione complecti potest infinitam illam doloris acerbiterem. Divinam iram perhorrescens David: *Devorabit eos ignis, inquit, Dominus in ira Psal. 20. suâ conturbabit eos.* Sicut in ultrinâ ferrum candens ita ignem imbibit, ut merus sit ignis, & ferrum tamen maneat, sic inferorum flamma, iplis damnatorum ossibus, & ossium medullis implicabitur.

S. II.

Altera tertarèi & nostri ignis differètia. splendor est Altera tartarèi ignis, & lucet; at tartareus, pro-tatei ignis ut justitia divina sanxit, ardet, sed non lucet, nisi in gravius tormentum, ut qui dum viverent societatem coegerunt in nequitiis, socios sese agnoscant in tormentis: ita

Q A

fur

fur adjutorem furem, lutor collusorem, adulter adulteram cernet & tabesceat, malleque cæcus esse, quam dolores alienos videndo facere suos.

ff. l. sent. lib. 1. cap. 31. initio.

Tertia utriusque ignis differentia. Aug. 10. s. l. 21. de Civ. cap. 4. pluribus locis. & cap. 7. initio. & cap. 9. ac 10.

Optimè dixit Lidorus: Ignis gehenna lucebit miseris ad miseriam augmentum & ad damnationem, ut videant impii unde doleant, & non ad consolationem, ne videant unde gaudeant. Tertia utriusque ignis differentia: noster consumit omnia, ille nihil. Quà in re locupletissimus testis Augustinus: Si Salamandra, inquit, in ignibus vivit, & notissimè in Sicilia montes, totà diuturnitate temporis atque vetustate usque nunc, & deinceps flammis estuant atque integri perseverant, satis idonei testes sunt, non omne quod ardet, absumit & anima indicat, non omne quod dolere potest, posse etiam cruciari. His docemur, quâ ratione hominum sempiterno supplicio punitorum corpora, & in igne animam non amittant, & sine detrimento ardeant, & sine interitu doleant. Quis nisi Deus creator omnium dedit mortui pavonis carnibus, ut vel in anum solidum asseruati sint faciles? Quis palea dedit vel tam frigidam vim, ut obrutas nives seruet, vel tam fervidam, ut poma immatura maturerent? Iam verò quàm mirum est, quod cum calx exinguitur, tunc accenditur? Cur itaque facere non possit Deus, ut & resurgant corpora mortuorum, & igne aeterno crucientur corpora damnatorum, qui fecit Mundum in celo, in terra, in aëre, in aquis, innumerabilibus miraculis plenum: cum sit omnibus, quibus plenus est, procul dubio magis & excellentius etiam ipse Mundus miraculum. Cur non dicamus quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse penâ corporalis ignis affligi? Quod igitur de sempiterno supplicio damnatorum per suum prophetam Deus prædixit, fiet, omnino fiet: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur.

Isa. cap. 66. v. 24.

Quarta differentia. Noster ignis ad pabuli modum, vivit, augetur, vel deficit, augetur vel deficiente pabulo. At ignis aeternus, divinâ justitiâ nutritur, nullo sopiendus mari, inextinguibilis est. Hæc una vox, inextinguibilis, à Domino ter repetit, aut vitia nobis dissuasit, aut nos esse pecudes demonstrabit.

§. III.

Inferorum ignis cuiusvis noxii ac sceleribus attemperabitur. Iustitia divina eo ut flagello utetur. Pro mensura peccati, erit & plagarum modus. Quem admodum è pluribus reis uno eodemque flagello alter altero acerbius puniri potest.

Deut. c. 25. v. 2.

Hol. 1. 2. oda 13.

Ite furiosi, ite, & delictis affluere supremam felicitatem credite; hodie vino & plumis vos mergite, cras forsitan mergendi flammis. Omnes in Orco captivi dirissimè cruciantur; ceteris ii duriss, qui Numen & graviss & crebrius offenderint. Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, ut urantur & sentiant in sempiternum.

Iudith cap. 16. v. 21.

Hoc ignis aeterni supplicium, optimè omnium, sensu meo, tamque succinè quàm nervosè divus Prosper cogitandum subiicit. Illius verba cedro digna, hæc sunt: Continuus gemitus, pœnalis sensus, dolor summus, cruciatus aeternus torquent animas neque extorquent, puniunt corpora, neque finiunt. Quem admodum verò nullum est apud nos supplicium quod igne acris torqueat, sic nullum est quod citius torqueere desinat, & consumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutissimè cruciare nunquam cessat?

Moses cum vices divinas fungeretur, vocem repetit quàm significanter admodum aeternitatem vindicantis flammæ ingerens: Ignis, inquit, succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima. Haud alter Hieremias vates: ignem, ait, succendissus in furore meo; usque in aeternum ardebit. Pulvis tormentarius quo aeternus ignis succendi-

Deut. c. 32. v. 22. Hier. c. 17. v. 4.

tur, est Furor Domini. Dum vivimus, non tam furorem, quàm iram Numinis experimur. Machabæe historiae scriptor: Alienatus mente Antiochus, inquit, non considerabat quod propter peccata habitantium civitatem modicum sibi daretur, sed quod Deus fuerat iratus. Profectò modicè Deus irascitur, licet magnâ vi brachia tollat, videaturque non perfunctoriè flagellaturus, modica propterea etiam ira est, nam & clementiæ conjuncta est. Cum verò hæc ira spernitur, clementia ridetur, tandem patientia læsa fit furor & in furore hoc ignis accenditur, arsurus aeternum. Ignem hunc vos ipsi succendistis, inquit Deus, sceleribus namque toties repetitis clementiam meam ludibrio habuistis, iram meam tamen modicam impatientissimè tulistis, exleges, & omnis disciplina contemptores in veritatem corruitis. Jam tempus vindicandi est: horribilibus, inauditis vos supplicis afficiam: Succendistis ignem in furore meo. Jam ardebit furor meus usque ad inferni novissima.

Natura quidem, quod Annæus asserit, aut tolerantem facit dolorem aut brevem. At nature opifex Deus in rebelles ac contumaces subditos suos, & longo & intolerabili dolore animadvertit: Longo certè, quia aeterno; intolerabili, quia igne fœvissimo.

§. IV.

Hic omnes quotquot Christiani sanguinis sunt rogo atque obsecro quàm maxime, si quid ægritudine aut doloris urât, si podagra, si calculus, si quis alius morbus aut molestia infestet, prima omnium cogitatio sit ista: Molestia hæc aut dolor si anni decem, si centum, si annis mille duret, an non ad inferos dejectum te credas; Ad eum verò amolendum quid facias? Fac illud jam ad evitandos dolores aeternos. Et seto molestiam quam pateris, licet gravissimam, dolorem quem sentis, etiam maximum, nec umbram quidem inferorum esse. Hic Deus tantummodo manu, eaque parète ac lentâ leniter ferit, illic utraq; & quidem ferrâ rigidissimè & acerrimè cædit; hic uno saepe digito tantum impellit, omnibus illic digitis, totâ manu flagellum vibrat.

In hoc mundo Deus unâ tantum manu ferit, in alio utraq; cædit.

Christianus heros Eustachius (cujus supra mentio) cum uxore ac liberis in candentem aneam bovem inclusus dirissimè cruciatus est; ingens nihilominus hoc illi solatium erat, & finis brevi adfuturus, & præmium beatitudinis nunquam finiendum. Hæc cogitemus.

Ignes aeternos religiosissimi quique viri assiduâ cogitatione velut contrètabant. Narrat è Greco Paschasius Diaconus Anachoretas duodecim velut in fenatam ventralis, & pro se quemque dixisse, quid sibi videtur ad id temporis profecisse, & quid potissimum contemplatione expendisset. Ubi suam singuli sententiam dixissent, duodecimus, & in dicendo ulcimus, quid animi sui esset exposuit. Verba illius integrè ac bonâ fide admetiar, ut suis religiosæ simplicitati stet color. Ita dixit: Vos quidem Patres, caelestem habentes conversationem, caelestem & sapientiam possidetis. Nihil mirum. Ego verò me his indignum judicans, video quòd peccata mea, ubicumque jero, præcedunt me semper ad dextram, & ad sinistram: in infernum verò ad judicavi me ipsum, dicens: Esto cum his quibus dignus es, istis post modicum annumeraberis. Vide igitur ibi pares gemitus, & incessabiles lacrymas, quæ à nullo referri queunt. Aspicio quosdam stridentes dentibus, & salientes toto corpore, & tremantes à capite usque ad pedes: Et jactans me super terram, & amplectens cinerem deprecor Deum nunquam casuum me illum experimenta accipere. Video & mare ignis bullientis immensibile, & circumfluentes, & mugientes, ut putent aliqui usque ad caelos attingere fluctus ignis, & in tremendo illo mari innumerabiles homines dejectos, & unâ voce omnes clamantes & ululantes simul, quales nemo super terram ululatus & voces unquam audierat, & sicut arentia omnis

Paschas. apud Rufinum c. 44. n. 12.

omnis virguli cremare: misericordia autem Dei averte-
rente te ab illis propter iustitiam. Et tunc lamento ge-
nus hominum, quod audeat loqui, vel exiliter atten-
dere, tantis in Mundo repositis malis. Et in his teneo
mentem meam, luctum meditans, quod ait Dominus,
indignum me caelo & terrâ iudicans reputansque quod
scriptum est: Facta sunt mihi lacrymae meae panes die ac
nocte.

Hunc apud se calculum complures posuerunt: En,
ajebat quisque sibi, praeparas immortales jam pridem me-
ritus, neque id semel duntaxat. An verò Deus tuam
omnem culpam aboleverit, chirographo testari non po-
tes: abolitam speras, aut certe abolendam, & rectè fa-
cis. Sed vide, cautus esto, & sollicitus ambula cum Deo
tuo, hoc enim Dominus requirit à te. Et hoc est maturè
sibi sapere.

§. V.

Ed quam multi alia omnia faciunt! Nummos tam
anxiè corradunt, perinde si eos illaturi sint caelo.
Honoris & exultationis fumum, utrem sacrosanctam
summo studio tuerunt; ut rem sacrosanctam
Nonnunquam tamen hi ipsi aliorum famam variis ob-
trectationibus lacerant, & tantò acerbius de aliis, quan-
tò de seipsis benignius loqui solent. Multorum ea una
cura est, curare cuticulam, & genium non facile fraudare
illa, quam appetierit, voluptate.

Ita ad aeternitatem tendimus futurorum improvidi,
immemores praeteritorum, in praesentia pronissimi. Sic
plerique mortalium vivunt: aliis cum arcâ, aliis cum
ventre negotium est: nemo non ferius sibi videtur, cum
maximè nugae agit. Vitia tam ubique obvia secundis
progressibus, ut caelum & inferi vix inter seria habeantur.

Vesani mortales! Discamus obsecro nostros impetus
objecto igne hoc aeterno restringere. Furiosissimis igni-
bus non malè conferuntur Ira & Libido affectus im-
potentissimi; nec ulla ferè vitia tam concitato impetu,
quâ data porta ruunt. Libido velut infrenis equus, aut
mannulus in domitus rationem omnem excurrit. De hoc
monstro eleganter Gregorius Nazianzenus poetices
non ignarus:

Qua ruit in vetitum damni securâ libido.
Iracundiam Paulus Orosius egregiè depingens: Fu-
ror, inquit, consilii expers, dolorem & vindictam putat esse vir-
tutem; quantumque meditatur ira tantum promittit audacia.
Iram, tyrannicum affectum rectè nominat Chryso-
stomus. Etenim nihil aequè tranquillitatem animi turbat,
atque ira impatiens freni. Hos ignes aeternis, ignibus
domemus.

Medicorum scitum est: Ignis igni remedio est. Nam
cum digitus aut manus ustulatur, remedium vicinissi-
mum est ustulatum membrum aut ardenti cereo, aut
gliscenti foco, aut vivis carbonibus admove. Sic ignis
ignem sui similitudine attrahit. Eandem ob causam in-
cendia tormentis aeneis perentur, ut lentioram flam-
mam violentior domet. Heu quoties cor nostrum cupi-
ditibus malignis ardet? Ergo in hoc incendium bis ter-
ve emittatur illud ingens tormentum bellicum (te male-
dicti in ignem aeternum) Quid agis miser, perire vis? facili-
limo istud impendio fiet: horula unâ, imò vel unicâ par-
te horulae, imò momento vel unico per iram aut libidi-
nem patras, quod aeternum doleas. Atque sic ignem irae
superet ignis gehennae, flammam libidinis expugnet flam-
ma Stygis. Et sunt quae horum subinde moneant.

§. VI.

Vi originem familiae Carthusianae consideravit,
neminem ex ea facile unquam aspiciet sine gemi-
tu. Historiam notam in compendium confero.
Vir litteratus Parisiis, morte obitâ, cum inferiâ canerent
in templo, è feretro assurgens, voce horribili ex-
clamavit: Iusto Dei iudicio accusatus sum. Diatum ergo fu-
Tom. I.

A nus in posterum dieq. Iterum eadem cantantur, cum
defunctus iterum vociferatur è tumbâ: Iusto Dei iudicio
iudicatus sum. Necdum, quid eo factum, liquebat. Dies
ergo tertius expectandus. Eadem sunt quae diebus prio-
ribus. Et mortuus tertium è sandapilla proclamavit: Iusto
Dei iudicio condemnatus sum. O verè ter miserum qui aeter-
num erit! Et quod nemo non contremiscat: Vir iste
omnium calculo vir sanctus & vitae integer habebatur,
adeo fallunt humana iudicia. Urbs Parisiorum universa
rei gesta testis. Hoc Brunonem cum sociis exegit urbe,
hoc in avia nemora rupesque desertissimas expulit, ubi
caelum potius habitare discerent quam terram. Haec
Carthusianae familiae origo.

Hic ferè cogitandum: Itane homines eruditi, & hu-
mano sensu sancti accusantur, iudicantur, damnantur?
Quid me fiet misero? Ergo animum quantis possum
industriis curabo. Alii se suamque cuticulam curent
aeternitatis oblit; vigeant, floreat, cras forsitan cinis
& favilla. Hos ego mores nil moror, hanc ego viam
non ingredior, nam & alium viae terminum quaero. Si
ego Carthusianos, asperrimos montes habitare non
possim, illas saltem latebras, ubi estur, ubi potatur &
luditur, declinabo, si non carnum esum, saltem carnis
petulantiae ejurabo; si non aeternum silere queam, ab ob-
trectationibus saltem & lascivis colloquiis abstinebo; si
non dies noctesque, religioso ritu, in templo sim, hoc
certè agam ut nulla mihi labatur hora, quâ Dei non me-
minerim. Et quaecunque in posterum mihi fuerint per-
ferenda, non tantum exigua, sed nulla esse dicam ad
aeternitatis ignes collata. Quo quidem sensu Augusti-
num verissimè locutum veneror: Quo quisque, ajebat il-
le, gravia valde patitur in hac vita, in comparatione aeterni
ignis, non tantum parva, sed nulla sunt.

Sic est omnino omnes dolores nostri ludicrum quid Dolores
& leves moriunculae sunt ad aeternitatis supplicia. Mi-
nimum apud inferos tormentum majus est quam sit
maximum in Orbe hoc nostro. Morborum cruciatus aeternitatis
tolerabiles faciunt intervalla, quae in Orco nulla. Do-
lorem sentire tunc nos desinimus, si nimium sentimus.
Nemo potest valde dolere, & diu, nisi apud inferos. Sic
enim mitis natura disposuit, ut dolorem faceret, aut bre-
vem, aut toleratum non adeo difficilem. In gehennâ &
intolerabilis est dolor, & longissimus, quia aeternus.

Sic est omnino omnes dolores nostri ludicrum quid Dolores
& leves moriunculae sunt ad aeternitatis supplicia. Mi-
nimum apud inferos tormentum majus est quam sit
maximum in Orbe hoc nostro. Morborum cruciatus aeternitatis
tolerabiles faciunt intervalla, quae in Orco nulla. Do-
lorem sentire tunc nos desinimus, si nimium sentimus.
Nemo potest valde dolere, & diu, nisi apud inferos. Sic
enim mitis natura disposuit, ut dolorem faceret, aut bre-
vem, aut toleratum non adeo difficilem. In gehennâ &
intolerabilis est dolor, & longissimus, quia aeternus.

CAPUT VII.

Sextum Aeternitatis Tartareae tormentum
VERMIS CONSCIENTIAE.

Gemma praeconum Patrum & Antistitum sidus Au-
gustinus experientiae convenientissimè dixit: Inter
omnes tribulationes humanae animae nulla est major tribulatio,
quam conscientia delictorum.

Grande supplicium est patri, si filii supplicio capitali
debeat interesse spectator; sed multò majus est, si ipse
pater cogatur esse carnifex, longè maximum, si patribu-
lum, cui filius suffixus, ante edes statuat, quotidie aspi-
ciendum. At haec omnia, & ludicra, nulla sunt, ad illud
supplicii genus, cum suus ipse carnifex est reus, cum se-
ipsum dentibus commordet, dilaniat, laceratque mori-
bus conscientiae perpetuis.

Et hoc Aeternitatis luctuosissimae sextum est suppli-
cium, quod Christus concione unicâ, imò unicæ con-
cionis epilogo ter itidem repetit: Vbi vermis eorum non
moriatur. Mox idem ingeminat: Vbi vermis eorum non mo-
rietur. Sed & tertium hoc inculcans: Vbi vermis eorum, aut
non moritur. Nec aliter Isaias, qui & ipse conciones suas
non alio clausit epilogo quam eodem isto: Vermis eorum
non morietur. Ingens, inexplicabile hoc supplicium sit ne-
cesse est, de quo nos plura.

Handwritten notes on the right margin, including the word 'EXCELLEN' and other illegible characters.

Honor ut res sacra à multis de- ficiatur.

Nec in sacra curam.

Oris. lib. 2. cap. pag. 16. Cautus est.

Quo igne anima irae & libidinis expugnetur.

Capit. eo anno Christi 1082.

§. I.

Quint. decl. 12 §. 38. Greg. in psal. 143.

Suetonius in Tiberio. Sen. ep. 97. fine.

Aug. in ps. 45. mihi pag. 170. & in ps. 36. pag. 117.

Conscientie iniquitate nulum datur solatium.

Conscientia in hoc mundo suas habet ferias,

In inferno verò nullas habet.

Aeternae noctis inquilinos torquentia. I. Amiffo aeternae gloriae.

Gen. 2. 27. v. 34.

Prudentius contra Marcionias.

Quantum turbatae conscientiae tormentum sit vel prisci idololatriae exploratum habuerit. Rhetor è Latio Quintilianus: O tristis recordatio, exclamat; d' tormentis omnibus gravior Conscientia! Eadem omnium sapientum vox est. Sanctissimus Pontifex Gregorius inter multiplices, inquit, humane animae tribulationes & innumerabiles afflictionum molestias, nulla est major afflictio quam conscientia delictorum. Verè, nihil est miserius, quam animus hominis male sibi conscius. Hic consentiamus, ait Seneca, mala facinora conscientia flagellari, & plurimum illi tormentorum esse, eò quòd perpetua illam sollicitudo urget ac verberat. Malticia ipsa maximam partem sui veneni bibit, ipsa sibi supplicium est; Nemini bene est nocenti.

Hac suo quoque calculo consignans, quem dixi, Augustinus: Seipsum, inquit, quòd fugiturus est homo quocunque fugerit se, talem trahit post se, & quocunque talem traxerit se cruciat se. Ipse est poena sua, quem torquet conscientia sua. Deus scit tantam poenam animae, tantas cruces, tantas gehennas, tanta tormenta. Quot hominis vitia, tot animae tormenta, tantò autem acerbiora, quantò interiora.

Et in promptu ratio est: Cùm undique omnia sunt diversa, cùm caelum & terra infestant, etiamnum fuerit suffugium ad Deum; etsi nemo soletur, satis solatum est Deus. Sed conscientia sit inquinata, nihil utilitatis nec in rebus conditis, nec in conditore solatii est reperire; omnia acerbata, fellea omnia. Et quò profugias ad Deum? hostis est. Ad conscientiam? Carnifex est. Ad divos caelites? Offensis sunt. Ad socios? Augebunt cruciatus. Ad delicias & voluptates? Conscientiam magis inquinabunt. Verè, non est poena gravior prava conscientia.

At dum vivimus hoc conscientiae macellum suas habet ferias. Subinde hos oblatantis conscientiae mortis non nihil distinemus, aut arte solaci eludimus, aut certe delinimus nunc legendo, nunc laborando, nunc colloquendo, modò hilaris comedendo, modò huc illuc commigrando, & saltem dormiendo hos angores fallimus: At verò in illa crudelitatis arce, in regno diaboli nulla quietis intervalla, interpirationes nullae, non somnus, non quies, nulla lectio, nullae comestiones, consolatio nulla, dies nocteque conscientiae vipera laniarum undique pectus perrodet. Vermis eorum non morietur.

§. II.

Plurima sunt, ob qua singulariter illos aeternae noctis inquilinos torquet conscientia. Primum omnium, Amiffo aeterna gloria. Obseratum est Caelum, obseratum est Tartarum, nullus hinc transitus illuc. Actum est, epulum caeleste neglectum est, neglectu irreparabili. Spes nulla beatitudinis.

Esau homo rudis, & qui à feris, quas infestabatur, feritatem hauserat, nihilominus indignissime tulit faultam parentis precationem à fratre sibi preceptam. Nam auditis sermonibus patris, irruunt clamore magno, & consternatus ait: Benedic etiam & mihi, pater mi. Ut verò rugient damnati, conscientia cuique eorum approbrante: Benedictionem patris perdidisti, jus & spem caeli omnem amifisti, pro lenticula vilissima vendidisti regnum. Maledictus es, exclusus, exclusivissimus es à celo in omnem aeternitatem. Vermem qui te cepit rodere, non excuties à te amplius. Tuis ipse auribus decretum iudicis audisti: Ite, discedite à me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

Hoc regnum Satanæ destinatum, hos vermes impiorum laniena paratos poeta vetus, Christianus, non ineleganti metro sic ob oculos ponit:

Præcius inde Pater inventa tartara plumbæ
Incendit liquido, picæque bitumine fossas

A

Infernalis aqua furvo suffodit Averno,
Et Phlegethontæ sub gurgite sanxit edaces
Perpetuis scelerum panis obrodere vermes.

Inter hæc vermium examina cernent damnati, ut divus Gregorius arbitrat, beatorum gloriam: Vi peccatores, inquit, in supplicio amplius puniantur, & eorum vident hom. 40 in gloriam quos contempserunt, & de illorum etiam poena torquentur, quos inutiliter amaverunt. Ita calurum felicitatem damnati vident, sed velut eminus: perinde si quis è turri præcipit, alta quâ clausus, & in quâ fame diuturnâ confectus, inter fetores & vermium acervos despiciat in hortos amoenissimos, ubi complures inter se amicissimi volupratibus affluant; ah, quàm cruciabilis est hic aspectus! Hoc cernere, est suas sibi poenas augere.

Famelicus si mensam cernat epulis refertam, nec tangere audeat, plus esurit, præsertim si ipse suâ se culpa paratis epulis privarit. Non aliter damnati: Famem sentiunt ut canes. Itaque illos conscientia sic torquet, ut quidquid oblectare potest, cogitare non possint. Rea conscientia velut rabidus canis assiduo latratu & morfu in desperatissimam rabiem aget miserum. Sic ulcisci se solet conscientia, cùm moneret, non audita.

§. III.

Alterum, quod damnatis conscientia reprobrabit, est Virtutis neglectus, & Nosstrum cumulus. Omnia ordine conscientia velut è syllabo recitabit, quæ perperam facta, quæ socorditer omiffa. Inde omnes illi scelerata stultitia seipfos accubant; sua cuique conscientia socordiam reprobrans: Et quoties, dicit precari debuiffes, cùm aut somno aut lufibus vacares: preces tuæ & rare, & ignavae, ac fomiculose: jam luis. Quoties jejunium tibi servandum, cùm gula malles quàm facris legibus parere: jam luis. Quoties sine rei familiaris dispendio stipem erogare potuiffes, cùm tu avaritiæ potius quàm misericordiæ studeres: jam luis. Quoties monitus, quoties rogatus es, ut inimicis veniam dares, ut injurias oblivione Christianâ digereres, & noluiffi: jam luis. Quoties in rebus adversis patientia tibi commendata est, & noluiffi esse patiens: jam luis. Quoties Humilitatis & Charitatis actiones, quæ solius voluntatis sunt, exercere potuiffes; non hæc laborandum, nec currendum, nec sudandum aut algendum fuiffet, sine flagris, sine cilicis, sine rigoribus aliis, hæc facillimè feciffes, & noluiffi, jam luis. Ad sacramenta percipienda quoties invitatus, tractus, rationibus impulsus es, & venire noluiffi: jam luis. Occasio tibi nunquam defuit, tu semper occasione. Poruiffi, & noluiffi: lue jam, lue nequitias. En tua tot tamque gravia flagitia: cùm tamen longè suavius virtuti licuiffet operari quàm vitis.

En perditissime, inter jocos & lufus perdidiffi regnum: potuiffes esse felix aeternum, modò voluiffes: brevis ac levi labore beatam immortalitatem tibi paraffes, modò voluiffes. En, stultissime, pro carnis voluptatula, pro spurcâ & momentaneâ oblectatiuncula immensas vendidiffi voluptates. Nimirum tua tibi caro quàm caelum, carior erat. Sentis jam, quas delicias sceleratus fueris? Prædixi, monui, vellicavi. Sed actum egi, nihil profeci, oleum & operam perdidisti. Nunc vindico, nunc spes & res abs te segregant, sed tuâ solius culpa.

En impurissime, ut delectatiunculas fordidiffimas pauxillulo temporis retineres, perdidiffi omnia. Procul nunc à te honores, thesauri, voluptates beatorum, ad quas omnis tibi via intercepta est. Hæc tibi tormenta libidines tuæ pararunt, in hos ignes tua te precipavit incontinentia: tuam illam hilarem sed brevem infantiam, in aeterno luctu. Desperatè ploras paradisi gaudis te privatum? tu ipse te privaviffi. Acerbissimè doles perire caeleste epulum neglectum? tu neglectu. Obferatam tibi celi januam lamentaris? tu eam ipse tibi obferaviffi. Ex toto beatissimus jam esses, modò esse voluiffes.

Facili

Facili operâ cælum emereri licuit: sed differendo, & negligendo huc sponte irruisti cæcus & amens, hinc nunquam exiturus amplius. Nulla hinc libertas, nulla salus. Despera centies, sexcenties, despera millies, æternum desperaturus, æternum moriturus, & ad mortem nullis sæculis perventurus. A vultu Dei projectus es, quia teipsum ab illo avertisti. Non alienâ, sed tuâ culpâ peris, æternum periturus.

Hæ conciones erunt conscientia, sed serâ nimis & acerbâ. Ad irritum spes omnis cecidit.

Penitentia tempore vivæ vis.
Matth. 6. 3. 7. 2.
Eccl. 9. 10.
 Earum virium est penitentia tempestiva, ut culpas omnes deleat, & pœnas culpârum reliquas pariter tollat, aut certè minuât, nec non divinos favores augeat. Idcirco ille exemi angelus Joannes hoc unum assidue concurrentium auribus instillabat: *Penitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum, agite penitentiam.* Nil horum potest Penitentia in Proserpina culinâ, culpam nec minimam eluit, nil pœnæ demit, nil gratiæ divinæ reddit. Hostes Dei sunt, quos tunc primum pœnitent, nil impetrant, serò nimis sapiunt hi Phryges.

Hæc omnia illi cælo proscripti non ignorant, hinc vermis eorum non moritur. Scelera quæ patrarunt, velut in tabulâ descriptâ vident, & exhorrent. Ridiculam pompam, vestium luxum, & omnem vanam gloriam detestantur: iudiciorum suorum temeritatem, & invidentiæ labem: avaritiæ fordes, & omnis luxuriæ canum execrantur furiosè. Cernunt infelices lascivarum cogitationum suarum immensas aggeres oculis oppositos. Intemperantiæ suæ turpitudinem, desidie suæ molitiem & veterum, voluptatum suarum fallacias, impurissimâ Veneris blanditiis abominantur, sed hæc omnia serò nimis. Acerbissimo planctu sed irrito vociferantur: *Transferunt omnia illa tanquam umbra, & nos in malignitate nostrâ consumpti sumus.* Potuimus cavenda fugere, exercenda facere potuimus, & noluimus. Hoc æternum occentabit conscientia. *Vermis eorum non morietur.*

§. IV.

Aspernatio divini gratiæ.
166. 29. 71. & 6.
Tertium quo præcipue Conscientia domesticos codæmonis torquet, est *Aspernatio divini gratiæ.* Jobus calidè optans: *Quis mihi tribuat, inquit, ut sim juxta menses pristinos, quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivus olei:* Hoc nimirum quantum urit, à summis opibus ad incitas devolvi. Non nesciunt damnati quantis olim divitiis affluerint. Illis jus cæli transcriptum erat: hæredes regni potuissent esse, modò voluissent. Recordantur divini gratiæ butyrum opiosissimè sibi fluxisse, quo lavari licuisset, id tamen à se repudiatum esse. Meminerunt olei rivos à petrà, divini amoris & misericordiæ fontes è Christo sibi emanasse, hæc omnia tamen suo vitio à se neglecta. Jam clamat, sed frustra: *Quis nobis tribuat, ut simus juxta menses pristinos, quando lavabamus (certè lavare poteramus) pedes butyro, & petra Christus fundebat nobis rivus olei, sanguinis sui. Jam nec olei nec butyri guttula fluit amplius. Divinæ misericordiæ fons exaruit: divini favoris rivuli sunt exsiccati. Cælestis agni sanguis pro nobis frustra fusus est; cruciatus & mors Christi nobis non profuit amplius; incassum recidit omnis impensa. Eheu, actum est de nobis.*

Atque hoc lacerabit eos damnatorum, quòd operâ levissimâ, quòd solâ robustiore voluntate cælo se asserere poterint, & tamen noluerint: quòd gratiam millies oblatam recusarint millies. Inde in seipos furenter exardescunt miseri, & assiduo sibi ipsis lugubrem hanc cantilenam occinent: *O tempus rerum omnium pretiosissimum! ô dies, & ô hora! plusquam aureæ, quòd evanuitis, æternum non reditura! Nos cæci & exordes, obstructis oculis & auribus libidine furebamur, & munis nosmet exemplis trahebamus ad interitum. Huc prope ravimus infelicissimi, & monitis omnium speritis*

A cucurrimus ad mortem, heu mortem æternam! Quid nunc omnia quæ fallacissimus Mundus offerebat, juvant? Oblivationum priorum meminisse mors est. Voluptas omnis avolvit & evanuit. Et quamvis aliquot annorum centuriis ea licuisset frui, quid illa gaudia fuissent ad hæc tormenta? Ah, umbram solum capravimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter fascinavit?

O si annis singulis æternitatem vel semel serio perpendissemus! O vel dieculam, ô vel horulam unicam impetrare liceat!

Sed frustra sunt hæc vota: actum est, spes omnis præcisa est. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi sumus.

Hic stylum pono, & impias voces illuc remitto, unde proruperunt. Mature sapiat & caveat, quisquis hanc conscientia lanienam formidat.

§. V.

Incredibile videretur, nisi testes loquerentur oculi, In rebus quam in rebus fluxis curandis industrii ac solertes, fluxis curandis industrii ac solertes, quam attentis & assiduis, quam vigilantes & acuti, quam scientes & gnavi, quam cari cauti que finis: nimirum cum corporis negotium agitur, nemo non sapit, nemo non vigilat, nemo non impiger ac sedulus est; hic vivimus, hic volamus. Videte mihi vestes elaboratissimè & exquisitissimè factas, videte picturas, edificia, sculpturas, videte candidissimam sindonem, tenuissimam byssum velut aranearum operas, videte artificiosa horologia, exactissimam Musicam, laboriosissimam mercatutam; quam in artibus tractandis, in negotiis conficiendis, in opibus struendis, in honoribus obtinendis acres & indefessi sumus; at hæc omnia caduca sunt, fluxa sunt, momento transeunt.

Cum autem pro cælo laborandum, heu quam inertes & stupidi, quam desidioses & supini, quam frigidi sumus & sereno pleni! Hæc unâ in re solat ac negligenter agimus, languemus, cessamus, jacemus. Veritlimè dictum: *Pro modicâ prebendâ longa via curritur, pro vitâ æternâ vix per semel à terrâ levatur.* Hic plerique omnes torpemus, vigilat daemon, nos dormimus. At ubi demum serio evigilaverit conscientia, non amplius sopiri poterit; uret, mordebit, anget, torquet in omne ævum. *Vermis eorum non morietur.*

Hic vermis infandis doloribus, & tristitiâ pascitur inconfolabili. Dolent dampnati amissam beatitudinem, & quidem sine spe ullâ reparandi tam immensam iacturam: in dolorum mare præcipitatos suâ se stultitiâ indefinenter cogitant: Neque micatissimam hanc cogitationem aliâ unquam lætiore fallere licebit.

Hæc Bernardus attentiore animo contemplatus: *Quid tam penale, inquit, quam semper velle quòd nunquam erit, & semper nolle quòd nunquam non erit. In æternum non obtinebit quòd vult, & quòd non vult, in æternum nihilominus sustinebit.* Nullus de tantâ numerositate spectantium molestior oculus suo cuiusque. Non est aspectus sive in cælo, sive in terrâ, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebræ vel seipsas. Se vident quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illos, nec est quo se abscondant ab illis, ne in tenebris quidem. Hic est vermis qui non moritur, memoria præteritorum. Semel injectus vel potius immarus per peccatum hæsit firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque passus, esca utique inconsumentibili perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vite morientis.

Itaque durante animâ durat & memoria. Sed qualis? Fæda flagitii, horrida facinoribus, vanitate tumida, contemptu hispidâ & neglectâ. Quæ priora transferunt, & non transferunt. Transferunt à manu, sed non à mente. Quòd factum est, factum non esse non potest. Proinde est facere in repore fuit, sed scisse in sempiternum manet. Non transibit cum tempore, quòd tempore transit.

transit. in aeternum ergo necesse est crueret. quod perperam te A
egisse in aeternum meminere.

§. VI.

Theo. Cantip.
lib. 1. cap. 3.
num. 1.

Diui Domini familiae theologus & proepiscopus,
historiarum eui sui fidelis scriptor rem miram nar-
rat in hunc modum: Praesul in Germania fuit, princeps
sanguine, moribus vitaeque degener. Hic primo quidem
verecundius inhiare auro, libidini furtive indulgere; ita
sensum progredi, nec mores emendare, effusis demum
habentis in vetitum ruere; rapinis & luxuria liberè va-
care. Variâ in illum Deus animadversione usus est; mo-
do morbis, modo miseris aliis invitans ad meliorem. Sed
frustra. Tandem prout vitam egit inquinatam sic mor-
tem obiit non piam. Ea ipsa hora Conradus Hildemensis
episcopus ad preces matutinas surrexerat. His finitis ad
suos sese libros contulit, in diem sequentem ad dicendum
se paraturus. Hic ille à sensibus aliquantisper abductus
videre sibi visus est Praesulem tiarâ insignem, sed velatâ
facie ad tribunal iudicis rapti. Mox adierant qui accusa-
rent, rapinis potissimum & libidinibus infamem reum.
Hic iudex confessoribus: Examine, inquit, causam, &
dicite sententiam. Examinarunt, dixerunt. Nec mora:
satellites adfuerunt & iudicium sententiae damnatum, mi-
trâ, annulo, veste sacrificâ, ceterisque ornamentis
exuunt, eaque ad pedes supremi iudicis abiciunt. Af-
fessores loco confurgunt, & illud unum, dum abeunt, in
iudicii clausulam pro se quisque dicunt: Ergo dum tem-
pus habemus operemur bonum ad omnes.

Gal. cap. 6.
v. 10.

Hac Hildemensis episcopo spectata, qui ubi ad se re-
diit, secum ipse inquirere cepit, quis praesul ille misera-
bilis eo tempore obijisse credi possit. Dum hac animo
verfat, en ad portam adest qui flens nuntiat, priori ve-
spere suum dominum (ominavit) in proximam villam
venisse, jam morte subitâ exinctum. Conradus ad fa-
tum tam lacrymabile altum ingemiscens, non sine lacry-
mis illud secum repetebat noctes & dies toto animo
cogitandum: Dum tempus habemus, operemur bonum
ad omnes. Conscientia impura, jam malè quieta, aeterni
furiis agitabitur.

§. VII.

Incredibi-
lis vis con-
scientiae
post mor-
tem.

Incredibilis vis est conscientiae, maxime verò post
actam huius vitae fabulam. Nam coram Deo ad suas
quique labe sic erubescet, ut, quamvis panderetur ce-
li ostium, & illotus ad ingressum invitaretur, luas tamen
ipse maculas & perhorrescens & fugiens, recusaret in-
gredi, dum sordes omnes expiasset. Adeo suam ipsa fe-
ditatem erubescit & aversatur Conscientia.

Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad
omnes: Nam, ut Augustinus ratiocinatur: Quisquis nul-
lâ se adulatione seducit, satis intelligit, cum quanto peri-
culo mortis aeternae, & cum quanta penuria perfectae ju-
stitiae peregrinetur à Domino.

Hoc jam agamus, & loquentis conscientiae monita
non repugnanter accipiamus. Nunquam muta est Con-
scientia, si sedatum & attentum habeat auditorem. Et
revera hoc vnicè prodest, hunc vermem animo inha-
rentem non iam sentiri, ne sentiat aeternum. Bernar-
dus id afferens: Optimum est, inquit, tunc sentiri vermem,
cum possit etiam suffocari. Itaque mordeat nunc ut moriatur,
& paulatim desinat mordere. Mordendo rodât interim putre-
dinem, ut rodendo consumat, & ipse quoque pariter consuma-
tur, ne severi incipiat immortalitatem.

Bern. serm.
de Convers.
ad Clericos.
cap. 6.

Idem. lib. de
Anima, 3.
med.

Ergo satius est jam monitricem, quam illic jugulatri-
cem pati conscientiam. Nam (quod idem Bernardus cogi-
tandum subjicit) Extorres celo in carne cruciabantur per
ignem, in spiritu per conscientiam vermem. Ibi dolor intolerabilis,
timor horribilis, saevor incomparabilis, mors anima & corporis,
sine spe veniae & misericordiae. Sic tamen morientur, ut semper
vivant; & sic vivent, ut semper moriantur.
Quid agimus mortales? vita brevis, via longa, termi-

nus via dubitus, tempus exiguum, nil certius morte, nil
mortis horâ incertius, supplicii & praemii aeterna dura-
tio, & à momento utraque pendet Aeternitas. Quid, ô
mortales, quid ergo agimus?

CAPUT VIII.

Septimum Aeternitatis Tartaræ Tormentum
LOCVS & SOCIETAS.

Vir censorius notissimae virtutis M. Cato, eos qui
empturi erant agros, monere solitus est, viderent
ante omnia, num bonos habituri essent vicinos. Grande
malum, vicinus malus.

Mantua ve miserum nimum vicina Cremona.

Virgil. celo.
gâ v. n. a. pag.
1111.

Proinde scitum est illud Themistocles apud Pluta-
chum, qui praedium venditurus, hoc quoque praecone
addere iussit: Quid vicinos habebit bonos. Domus incom-
moda & ruina proxima, si vicinos insuper malos ha-
beat, emptorem habebit neminem.

Omnes caelo proscripti eas habitationes incolunt,
ad quas haræ nostrae, & canum caveæ, palatia & regum
conclavia videri possunt. Accedit, quod veteri verbo fe-
rebat, verè falluginosa vicinia, diabolorum & dam-
natorum hominum tor centena millia, tot myriades ac
milliones, Dei capitales hostes omnes, qui vel paradisi-
sum adducant in fastidium.

Arque hoc septimum est Aeternitatis luctuosissima Apud
supplicium, LOCVS & SOCIETAS, ille miserabilis supra
omnem modum, ista nimium detestabilis. Iudex senten-
tiâ decretoriâ utrumque complexus: Domus hæc ignea,
dicit, hic carcer funestissimus, qui paratus est diabolo &
angelis ejus, non vos initio spectabat: Sed quia hostium
meorum familiaritas gratior vobis fuit quam omnis fa-
vor meus, Ite nunc, ite, & illorum vobis habitatio non
displiceat, quorum olim societas tantopere placuit: Ite
in ignem aeternum, qui paratus est non vobis, sed diabo-
& angelis ejus. Fit nonnunquam ut magister in scholâ
in unius noxam jubeat ligari virgas, sed quoniam ean-
dem deinceps culpa plures involvit: Hæ virgæ, inquit,
non in vestrum ligatæ sunt caput, sed quia in eandem
cum immergero illo incurritis noxam, eandem cum il-
lo subibitis penam.

Ita Christus suis hostibus: Angelorum societate vos
frui volebam; paradisi vos expectabat, sed quia omni
excusa disciplinâ non mihi obtemperastis, sed diabolo:
Ite jam, ite, ite, & diaboli spelæum habitate: in societate,
quam ipsi constastis, perdurate. De hoc loco, atque de
hac Societate nunc porro agendum.

§. I.

Nrequam locum subeamus, loci custodem videam-
us. Olim Trimalcionis domum ad sinistram in-
tranibus non longè ab ostiarii cellâ, canis ingens catenâ
vinculus, in pariete erat pictus, superque quadrata littera
scriptum CAVE, CAVE CANEM.

Arb. Sat.
mih. p. 19.

Ad ingressum balnei Avernalis prisca affingebant ca-
nem Cerberum. De hoc vates Cordubensis:

Post hæc avari Diis apparet domus.
Sævis hic umbras territat Sægyis canis,
Qui terna vasto capita concutiens sono
Regnum tuerur; orâdum tabo caput
Lambunt colubri, viperis horrent juba,
Longis que tortâ sibilat cauda draco.
Par ira forme

Seneca Her-
cules furem.

Non unus talis apud inferos canis est. Tot Cerberi
quot diaboli, Cerberis omnibus tetriores. Hic scribo,
hic vociferor: CAVE, CAVE CANES. Sed ipsum jam
locum inspiciamus.

Inferorum
recessus
medio ter-
rae sinu la-
teat. Affir-
rent.

E piscorum Patrum & Theologorum placitis est, il-
lætables illos inferorum recessus medio terræ sinu late-
re. Affir-

re. Affirmant id sacra pagina. Nam ubi rebelles Mofi à Dei populo secessionem fecissent: Divulsa est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum devoravit illos cum tabernaculis suis, & universa substantia eorum, descenderuntque vivi in infernum, operiti humo. Jure suo hic improborum carcer loco infimo est, uti beatorum sedes amenissimo loco summo ac nobilissimo.

De carceris illius capacitate sic ratiocinemur: Si aeterna mortis damnentur trigefies aut etiam mille miliones hominum, sive, 10000000000. Flammeus autem hic carcer, secundum omnem altitudinis, latitudinis, ac longitudinis dimensionem unum milliare Germanicum complectatur, satis omnino spatii habebit, ad obfupescendum illum numerum hominum complectendum. Carceri conveniunt angustia. Pars libertatis est laxè habitare. Atqui grex damnatorum, canes illi ac porci in arcto habitabunt, erintque sicut uvæ in torculari, aut falsa haleces in orca, aut sicut lateres in fornace calcariâ, aut sicut ligna in rogo, aut sicut prunæ in ignitabulo, aut sicut oves jugulatae in macello; arctè scilicet & compressè vincientur. Angustia carceris, & mutua reorum compressio ad poenarum acerbitatem facit. In exiguum hunc Orbem contrahet Deus sentinam & faciem Orbis.

In Orbe hoc nostro vel maximum gaudium turbat loci foeditas. Quis in officinâ liquati scvi, aut macerati corii; quis in Augiæ stabulo, aut in antro putrescentium cadaverum pleno voluptatem sentiat, praesertim si dies noctesque illic hærendum? Tam inamœnus loci squalor ac foetor omnem è pectore letitiam expellunt. Quid ergo in illâ divini furoris officinâ, in horrifico illo Aeternitatis antro amœnitatis sit, unde omne gaudium, voluptas omnis exulat, ubi meri merissimi dolores. Et quantum iis augmentum erit locus ipse profundissimus, tenebrosissimus, foetidissimus, & quod lugubre cogitatu, remotissimus à caelo, mille clathris ac feris, repagulis ac claustris mille obfcratus?

Clamat ex alto Abrahamus: *Inernos & vos chaos magnam (chaos flammeum) firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire.* Et tamen Abraham in caelo nondum degebat.

In ergastulis nostris amœna laxitas est, si illam sceleratorum foveam spectemus. *Sepulchra eorum, domus illorum in aeternum.* Principes ac Reges, Imperatores & Pontifices claudit hæc domus: nec aliter illic habitant vel opulentissimi Cræsi, vel strenuissimi Alexandri. Beatus Lucas asseverat: *Mortuus est autem & dives, & sepultus est inferno.* O sepulchrum nimis profundum! Hoc illius nunc ædes & arces, hoc amœni fontes & arcus triumphales, hoc viridaria & horti pensiles, hoc tepida balnea, hoc magnifica theatra, hoc laxissima palatia: tota domus, sepulchrum est angustissimum. Nec tamen hic soluti & liberi, sed vincti habitant & ligati. Rex Magnus imperans: *Ligatis, inquit, manibus & pedibus ejus, mitte eum in tenebras exteriores.* Non ambulare, sed nec movere se poterunt hi rei quò volent: manus pedesque vincti, & velut infixi verubus ardebunt, miserandum ignis pabulum.

§. II.

Veteri historiâ liquet, complures nec tantum infimæ fortis homines, velut peregrinas aves, cavcâ inclusos.

Rex Macedo Alexander Callisthenem Olynthium insidiarum infimulatum, vel quod regi suasisset ne affectaret ab Atheniensibus Dominus appellari, auribus, labris ac naribus abscissis, ceterisque membris crudeliter truncatis deforme ac miserandum spectaculum reddidit, & cum cane, ferreâ clausum caveâ circumferri iussit. Dum Lyfimachus tanti viri miseratus, & antea illius etiam auditor, venenum ei præbuit, ut poenam quam non culpis, sed libertati penderet, finiret. O beatam

Callisthenis caveam, ad flammeam tor sceleratorum carnificinam!

Quæ Callisthenem, eadem & alios fors involvit. Tamerlanes a Orbis terror, Bajaiten b Turcarum Imperatorem victum, & cavcâ ferreâ inclusum, spectaculo ostentui cunctis circumduxit triennio.

Rex Daniæ Christiernus, Anno millesimo quingentesimo, vicefimo secundo, à prisca religione defecit. Tribus deinde regnis ob crudelitatem exactus, miserè tandem perpetuis vinculis addictus, & Anno millesimo quingentesimo trigefimo secundo, tanquam indomita bellua in clathratam caveam conjctus, nec ante mortem inde liberatus est. Verum ô mites Bajaitæ ac Christierni caveas, ad illas damnatorum comparatas!

Sed necè Valerianus Imperator Romanus à Sapore Persarum rege suavius est habitus. Nam caveâ pariter inclusus, nec eâ unquam egressus, nisi cum Sapori equum ascensuro, tergum præbere, scabelli loco coactus est. Demum Valeriano cutis detracta, & carnes sale conditæ sunt. Eodem modo Renuz Friderici filius in caveam contritus vitam finit.

Sic & Marcus Arethulorum episcopus eloquentia sanctisque moribus ornatus, martyr patientissimus, impio Juliano imperante, primò d pueris, ut acieulis compungeretur, expositus: dein garo ac melle perunctus, caveâ inclusus, æstuante sole sub dio suspensus, et abronibus, vespis, culicibus, mulcis lacerandus est objectus, ut diu se mori sentiret.

Sed ô blanda hæc supplicia, ô caveas voluptate pleenas, si flammeis inferorum caveis conferantur. Pictura est, umbra est, quidquid cruciatus hic tolerandum: Nam sua & his tormentis jucunditas est: solatur temporis præsentis brevitatis, quo hæc ferenda; excitat futuri gaudii perennitatis inter superos qbtinenda: Scimus id quod in præfenti est tribulationis nostræ, leve ac momentaneum esse.

Ita duramus inter athletas Domini, & quò plus doloris sentimus, hoc majus præmium speramus. At illi Orcinis caveis circumclusi, nec à præfenti tempore, quod neglexerunt, nec à futuro quo semper in tormentis erunt, quidquam habent levaminis. Sed hæc divina justitiæ lex est, ut tortores illos & hostes sentiant improbi, quos suosores & amicos ante fuerant secuti; & quia luxuriæ suæ prata quærebant, nunc carceres habitent, & caveas. Ab ævo in ævum sicerit.

§. III.

Revera si mortis aeternæ reos non alia ulla exerceret poena nisi hæc una, tam seædo carcere inter tortores aeternum claudi, poenarum satis foret, abundè satis. Quid jam cruciatus alii, conscientia vermibus, fames ac ac sitis, perpetuus ignis, & quod proæsus inexplicabile, tormentorum nullus finis.

Hic status in barathro multo durabit in annos.

Verè multos, quia universos, nec tamen universos quos numeratura est Aeternitas. Quæ & numerabilis simul & innumerabilis est. Quâ parte cepit, numerabilis; quâ finis cogitatur, nec tamen erit, penitus innumerabilis est.

Isaias hunc aeterni exilii locum graphicè describens: *Et convertentur, inquit, torrentes ejus in picem, & humus ejus in sulfur, & erit terra ejus in picem ardentem.* Joannes, hunc locum stagnum ignis & sulfuris vocat. *Christus canium ignis.* Jobus terram tenebrosam, & operam mortis calligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Sed quâ ratione, dices, hæc Avernalis Aetna, hoc omnium miseriarum receptaculum animo ac mente concipiendum, ut imago ejus in animum sæpius incurrat? Subit memoriam colloquium, quod inter duos fuit amicicia conjunctissimos, quorum alterum Orestem, cipiendam Pyladem

Carceri conveniunt angustia. Pars libertatis est laxè habitare. Atqui grex damnatorum, canes illi ac porci in arcto habitabunt, erintque sicut uvæ in torculari, aut falsa haleces in orca, aut sicut lateres in fornace calcariâ, aut sicut ligna in rogo, aut sicut prunæ in ignitabulo, aut sicut oves jugulatae in macello; arctè scilicet & compressè vincientur. Angustia carceris, & mutua reorum compressio ad poenarum acerbitatem facit. In exiguum hunc Orbem contrahet Deus sentinam & faciem Orbis.

lat. c. 16. v. 23.

Job. 48. v. 11.

lat. c. 16. v. 22.

Matth. cap. 23. v. 13.

Seneca, Valerius, Tacitus, Suetonius, Curtius, alii.

a Seneca, Tamerlanus. b Seneca, Bajaiten. c Lipsius. d Moni. e Polit. cap. 5. f Men. 2. g Gen. in Haeriano VI. ex 1070.

e Baronius ad qu. 262.

Suevica Goldasti.

Suidas. V. Marcus. mibi pagina 187.

Cur cruciatus hujus mundi dicatur umbra & pictura?

Inferni cruciatus eterni.

Sap. cap. 2. v. 8.

Isa. cap. 34. v. 9.

Apoc. c. 19. v. 20. 21. Mat. c. 23. v. 42. Job. c. 10. v. 21. & 22.

Quâ ratione aeternalis Aetna mente concipienda.

Handwritten marginal notes in red ink, including 'DIXIT' and other illegible characters.

Pyladem dixisses alterum. Querebat Pylades (sic nomen) quomodo ante oculos animiūque proponendus damnatorum carcer? Tum Orestes: Putem, inquit, rem hanc ita docendam. Demittatur quispiam Vere aut Autumno, frigidioris anni tempore, in profundam subterraneam foveam, ubi nec focus, nec mensa, nec lectus. Huc semel duntaxat de die frustillum mucidi ac ac panē saxeī panis, cum pocillo seu caliculo foetentis aquae, submissus funis tenuissimam hanc annonam porrigat. Addatur tam opipara mensae schedula, quae hominem in imā foveā jacentem moneat, non aliud opus ab eo exigi, quam ut aeternitatem dies noctēque perpetim meditetur. Ad quae Pylades: Optimus, inquit, modus Aeternitatem efficaciter cogitandi, eamque in animū penitissimum velut transfundendi. Et quæso, si non ingratum, hic paulū liberaliū de hoc tali homine philolophemur in rem nostram.

§. IV.

P Rincipio quidem huic homini, tres hebdomades tres omnino anni videbuntur: & ubi in auras emerferit, dirissima se passum dicit. Sed quæ illa tandem? Famem, sitim, frigus, defectum somni, & omnis solatii penuriam. Rem dicit. Sed videte, obsecro, quam tolerabilis ac mansuetus hic carcer sit, imò diæta, seu, viridarum amœnum, si cum æterni barathri custodiis confertur. Nam ille ipse in eam serobem dejectus homo, tantillum saltem alimenti ac potū habuit quo vivere liceret: Apud inferos nec cibus nec potus est.

Deinde hominem illum nemo irrisit, nemo illi insultavit, nemo flagris eum cecidit: Apud inferos hæc non quotidiana solum, sed assidua sunt.

Tertio, illi homini quiescere interdū, noctu dormire licuit; tamen si quies turbator, & somnus non nihil fuerit contrahitor: At verò apud inferos nullus somnus, quies nulla, nec unico quidem momento.

Quarto, hominis illius animū nulla discerpit ægri-monia; absuit mæror, pavor, stupor, ejulatus, angor, horror, desperatio: Apud inferos hoc nullum omnibus, etiam nolentibus ingeritur.

Quinto, corpus omne illius hominis à cruciatibus immune fuit; nec alius eum morbus, quam fames, sitis, ac frigus infestavit: Apud inferos omnia & singula damnatorum membra torquentur; Animus unde quaque afflictissimus in igne & semper vivit, & semper moritur. Omni morte acerbior est mors ista.

Sexto, ille in cavum subterraneum demissus, etsi procul voluptatibus fuerit, extra solem, sine sociis, extra convivia, sine lusu animi que relaxatione, in spem tamen ingredi potuit redeundi ad solem, & ad socios & ad convivales epulas, & ad voluptates ceteras: At verò apud inferos spes penitissimè decollavit; spes omnis hic abscissa est, hic spei nihil est. Ad primum loci ingressum sciunt, nec ad solem, nec ad socios, nec ad ullam amplius voluptatem fore regressum. Conspectus Numinis, societas Angelorum, delitiæ caelestes sic ereptæ sunt, ut eas recuperandi spes nulla, heu nulla sit, nec esse possit. Desperatio sic æterna domi suæ est, & damnatorum nemini parcat.

Vide Christiani, quam levi impendio, in Aeternitatis notitiam venire liceat.

§. V.

*Joan. Junior
in scilicet casti.*

E Divi Domini familia vir eruditus narrat, quod jam dicta sumet. Homo jocular, & dicax scurra, in virorum nobilium corona, Ecclesiastica verba, quæ eo mane audierat, ludo cavillari cogitaverat, & quo magis facetiæ placerent, ut maxime serius exorsus: Nostis, inquit, vos mei domini, quam ego vobiscum faciam in symposiis, conviviis, lufibus, choreis tripudiis omnibus, fidelissimus comes ad omnem hilaritatem. Sed audite,

A obsecro, quid mihi nuper evenerit. Plumis jacebam mersus, & ut formum invitarem, cogitare mecum ceperam: Si jam alligeris possis, quid facias ad liberandum nec loco te movere possis, quid facias ad liberandum te? Quid si aliter libertas non detur, nisi eā lege ut nuntium remittas & sociis, & omni comellationi. Ego verò, dicebam ipse mecum, Jovem lapidem jurabo (si sic opus) & ejurabo socios, symposia, convivia, lufus, choreas, tripudia omnia, modò meae restituar libertati. Sed quid facias, oro, si sis in aula Ditis, non plumis sepultus, sed flammis, non compotorum mediis, sed diabolorum, ubi vetrum solari & colloqui, ubi aquæ guttula non minus pretiosa, quam cella generosissimo Falerno plena. Ubi ingressus, qualis animantium ad leonem ægrum, quorum omnia vestigia introrsum spectabant, nulla remebantur redeuntium. Subire Orcum facile, sed revocasse gradum quis unquam visus est? Tu ergo si hic sis, dic amabo, quid facias?

B Dixit, & hac oratione suā ita subito mutatus est, ut videri potuerit mimus Juliani Cæsaris Porphyrius, qui dum gesticulatur in theatro, & Christiana sacra imitatione mimicā iridet, repente seipsum exuens jamque alius Christianum se proclamavit constantissimè. Et verò etiam ut Christianus martyr gladium excepit fortiter. Ita res nata è joco. Nec aliter ille cavillator, in ferium convertit, quicquid per jocos dixerat. Ita sibi aliisque plurimum profuit.

Optima est hæc & minimè fallax ratiocinatio, à levi brevique molestia cruciatus æternos æstimare. In eam rem Hieronymus monet: *An putas, fratres, quod joculariter ad prophetae prædicent, ridendo loquantur Apostoli, Christus in sanctiliter comminetur? Ioci non sunt, ubi supplicia intercedunt.*

§. VI.

S Ed præter locum apud inferos omni genere cruciatum infamem, est etiam societas omni modo detestabilis. Quemadmodum verò beatis calibus inextinguibilem afferet voluptatem, Orbis Servatorem Christum, beatissimam Christi matrem & discipulos, tot millia totque myriadas generosissimorum martyrum suis oculis aspicere, Angelorum choris medium esse: Sic & reprobis tormentum erit horribile, societas tam execrabiliter æternum liberari non posse. Quid sentias, si cogaris, dum sanus es, inter ulcerosos, morbosos, cadaverosos homines in eodem hypocausto noctes dieque agere, cura sanie taboque fluentia cernere, fevres ferre, lamenta eorum & complorationes varias audire, cum ille ingemiscit, hic queritur, ille tussit, hic panem pulmones ejicit, alius plorat, prope expirat alius. O qualis infernus est, dices, inter hos vivere? Sed, ò bone, quam hoc ad infernum nihil est Balsamum est, quod factorem vocas; Musica est, quod lamentationes dicit; ludus est quod cruciatum appellas; paradus est, quod infernum credis. Nam si grave ac molestum sit inter paucos versari quibus odio sis: quid ergo molestius, quid acerbius, quam illic esse ubi nemo alterum amat, ubi omnes alteris flagrant odiis?

Hi mores sunt in aula Satanae, omnes sic mutuis ardent odiis, ut alter alterum, si possit, dentibus lacera-ret. Nam hi ardentes incolæ & in aliis & in seipsis imaginem Dei extremè oderunt. Sicut enim Deum, sic quidquid est Dei, summo prosequuntur odio: at inter tales domesticos semper vivere, acerbissimum vitæ genus est. Et hic illud præci poetæ verissimum:

Nec possum tecum vivere, nec sine te.

Oculos verò potissimum torquetur eorum præsentia, qui causa (quomodocumque demum) extiterunt condemnationis, seu parentes, sive uxor, sive liberi cognati, socii, familiares fuerint, quibus annumerandi & ipsi diaboli, qui à supremo judicio, tortores erunt hominum (è theologorum mente) ut sentiant eos præcipitari, torquebitur.

pitati, quibus se dominis olim subjecerint. Ab hac societate nunquam posse liberari, gravius supplicium est quam in foveam serpentibus plenam conjici, nec inde unquam educi; à colubris affliduè morderi, nunquam emori.

Hæc societas minimè socialis, id facile à quovis impetret, ut pravas illas societates potantium, ludentium, pejerantium, obscena crepantium, vitia communicantium quam studiosissime fugiat, & quidquid mali exempli est caveat religiosissime. Nam in omni noxarum genere, cum primis cavendum, ne aliis malo exemplo simus. Proclamat Christus: *Væ Mundo à scandalis. Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à scandalis. Væ homini per quem scandalum venit. Mali exempli noxæ (scandala vocamus) Ditis aulam longè ditissimam faciunt. Ergo, melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii, in illa enim finis civitatorum admonetur hominum, vivens cogitat quid futurum sit.*

Matth. c. 18. v. 6. & 7.

Ecc. c. 7. v. 3.

Ecc. c. 11. v. 3.

Unusquisque rem suam agat, idque mature. Omnis gens humana gemino ad Æternitatem ducitur ingressu, sed egressus inde nullus. Ingressus es in caelum? Securus esto, hinc nemo amplius exturbatur. Ingressus es in Orcum? Certissimus esto, nulla dabit egressum janua, nulla patebit vel rimula. Jam civis es; domiciliium collocasti, ledem stabilem fixisti: hic habitabis æternum. Illud Ecclesiastæ nostri: *Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.*

CAPVT IX.

Oratorum Æternitatis Tartaræ Tormentum DESPERATIO.

MIrabantur olim Thebani, Republicam Lacedæmoniorum adeo florere, cives in officio contineri, rara in eorum civitatibus vitia grassari. Miserunt ergo Philonium philosophum qui singula observaret curiosus arbiter, leges & quidquid civici juris esset, scripto ad se perferret. Philonius omnibus exactè observatis Thebas rediit, & ut publicè delegationis suæ munere responderet, horrificam suppellectilem per theatrum explicans, virgas, laqueos, tauræas, flagra, fideucas, catastas, equuleos, securas, rotas, cruces proposuit, & aliquamdiu altum siluit; demum in vocem erumpens: En, inquit, vel oculis spectate, ò cives Thebani, quid Laconum disciplinam sanciat: Nemo apud ipsos vitiosus est impune. Sunt sua virtuti præmia, sunt & sua sceleri supplicia, & eaque serua. Hinc mores illorum nostris emendatior.

Orbis legis lator Deus, sapientissimè munus suum administrans, ne disciplina labatur, non furcas, non securas, non rotas, sed gehennam, sed rogam semper arsum intentat. Nihilominus (prò nefas hominum!) Orbis etiamnum in divinas leges audacissime delinquit, oro, non auderet, si Deus unius horulæ aut dieculæ supplicia, vel carceres anno bienniove tolerandos minaretur? At verò cum ijs omnibus, qui divinas leges evertunt, Æternitatis carcer & immortale supplicium sit decretum, est quod vehementissime miremur, legiruparum innumeros etiamnum reperiri.

Unde, obsecro, incredibilis hæc temeritas plurimum? *Non est timor Dei ante oculos eorum.* Cum mitissimus Deus non mox toties sua mitat fulmina, & ad inferos præcipit, quoties peccant homines, ideo vitia incredibilem induunt impudentiam; hinc plurimi metu securi vivunt, leges perfringunt, & quâ datâ portâ ruunt in vetitum. Spes falsa plurimos sensim ac blandè ducit in ipsam desperationis barathrum. *Desperatio Æternitatis*

luctuosissima octavum est supplicium, de quo hoc capite disserendum.

§. I.

Spes, omnium in hoc Orbe molestiarum, laborum, miseriarum admirabile lenimentum. Unguentum enim laborem esse dixeris, quod omnes reficit lassitudines. Spes, duo præcipue spectat, & *Fructum* & *Finem*. Quidquid lacrymarum est, his velut spongiis duabus facile siccat. Generosos Christi athletas, invictos martyres, plurima passos, plurimum tamen solabatur patientia. Fructus, idem solatii habent, quicunque bona agunt, ut Bernardus loquitur, & mala patiuntur.

Est qui prædium multis millibus philippeorum emat, dicatque ejus emptiois se minimè pœnitere, cum omnes expensæ temporis, nec sine honesto fenore sint reditura. Hoc apud inferos omne supplicium vehementissimè accendit, acerbissima quæque sine omni tamen emolumento pati. Apud nos lacrymula vel unica, modò seria gravissimas noxas delere potest: Apud inferos nec levissimam quidem culpam quancunque cruciatus expiant, sed nec aquæ guttam impetrant.

Quam grave est paganæ ac paupertinæ plebi, cum vecturæ, aliæque operæ gratuita imperantur. Durissimus scilicet labor est sine spe mercedis. Sic mancipia quæ suis dominis, nil sibi lucrantur, quidquid denique lucentur, altero tantò graviorem putant laborem, cum Fructus desit: restat tamen quod soletur *Finis*. Sic laborantibus proptatò *Mors* intervenit. Sed hoc etiam negatum est illis captivis. *Querent mortem, & non invenient Apoc. c. 9. eam; & desiderabunt mori, & mors fugiet ab eis. Habebunt, v. 6.* inquit Augustinus, *impû in cruciatibus vitam. Sed qui Aug. serm. vivunt in tormentis, cupiunt (si fieri possit) finire talem vitam, sed nemo dat eis interitum, ut nemo asperat cruciatum. Pœnæ illic non tantum sine fine, sed recrudescentes perpetim & novæ. Estuabunt, & omnis dolor irruet super eos. Atque Tob. c. 20. hinc furiosa desperatio, desperatio desperatissima. Rec. v. 22. Etè prisci:*

Vltima omnium malorum & a desperatio est. Sunt qui desperent, sed semel dumtaxat, nam desperationem mors excipit. At in gehennâ, uno die, In gehennâ vel horâ unâ milles desperant, imò verò continua est eorum desperatio, velut febris hæctica, febris continua. Quidquid cogitant damnati, rabida desperatio est. Seiplos, modo possent, suismet dentibus discerperent, per omnia membra cultros immergerent, mortem patulis ulnis ad se traherent; sed mors fugiet ab eis.

§. II.

Qui adversis casibus succumbunt spe destituti, ad aquas currunt, aut ferrum in se condunt, aut sibi laqueum induunt, aut venenum hauriunt, aut per precipitia ruunt, ut simul & vitæ, & mali, ut putant, finem inveniant; In Orco nec vitæ, nec malorum, nec mortis ullus finis inveniri potest. Non hic aquæ, non ferrum, non laqueus, non venenum, non precipitia sunt, ut extinguant, hæc tamen illic omnia sunt ut torqueant, simul hic desperatio assidua, interminata. In hanc potissimum conjicit supremum judicis decretum: *Discidite à me maledicti, in ignem æternum.* Hic nulla causæ speratio, nulla sententiæ revocatio, retractatio nulla est speranda. Hoc ultimum & irrevocabile decretum Augustinus *Incommutabilitatem divini sententiæ rectè nominat.*

Angelus à Joanne visus jurabat per viventem in seculum, quia tempus non erit amplius. Sed erit æternitas & remuneratio eorum quæ gesta in tempore. Hoc Angeli immutabile jus jurandum, hanc Domini factalem sententiam damnati omnes tam certâ fide aurium percipient, ut hæc verborum procella, hoc tonitru horribilissi-

Lacedæmonii ne disciplina laberetur, furcas, securas intendant.

Deus verò pro arsum, ne eadem laberetur, intendant.

8. Apud inferos tormentum.

Handwritten marginal notes in Latin script, including the word 'DESPERATIO' and other illegible text.

ribilissimum, in auribus eorum, gregetus fragoribus infoner: In ignem æternum, In ignem æternum, In æternum, heu, in æternum ignem. Horum verborum nec syllabula quidem audientes faller. Hęc damnati audient & capient; nos audimus, sed non capimus.

Quemadmodum verò sedes beatorum, complexus ac compendium est omnium gaudiorum; ita sedes inferorum, epitome ac summarium est omnium dolorum. Quidquid usquam acerbum, lacrymabile, horrificum est, apud inferos sentitur, quidquid usquam amœnitatis, deliciarum, gaudii, voluptatis est, apud superos plenissimè percipitur.

In Orbe nostro nullum est tam grande malum, cui non suum etiam sit pharmacum. Omnis ægritonia leminimis aliquid habere potest si velit. Solatium præbet nunc ratio, nunc somnus, nunc mensa, nunc colloquia, nunc ipsum tempus; modò amici, modò cognati, modò alii similia experti, demum ipsa spes finis afflicto plurimum refrigerationis affundit. At verò in regione Platonis portæ omnes oclusæ sunt solatiis, omnes hic aditus vel minimis levamentis sunt intercepti. Nihil auxilii, solatii nihil nec è cælo, nec è terrâ; nec à rebus præsentibus, nec à futuris, nec à præteritis sperandum. Quocunque oculos vertunt, Æternæ mortis spicula in se torqueri cernunt. Undique luctus & angustia, undique mæror & dolor, undique & undique cruciatus innumeri. Verè *Circumdederunt eos dolores mortis, & angores desperationis. Verè, Tribulationem & dolorem invenerunt, & ideo nomen Domini maledictis assiduis incessant.*

Psal. 114. v. 3.

§. III.

Hanc sceleratorum desperationem incredibiliter augebit, certò scire, tot ac tantis supplicii nec minimam quidem labeculam & culpam expiari posse. Tam enim letalis noxæ venenata vis est, ut etiam minora ac leviora piacula, capitali tamen crimini conjuncta puniantur æternum. Exempli gratia: Sunt quotidianæ sordes, otiosa dicta supervacua risus, copiosioribus, incautior oculus, remissior in precando animus. Hęc talia, dum vivimus, non difficulter expiamus. Bokus unicus genio subtrahitur, gemitus aut suspirium unicum, levis patientia, facilis seu, manus sive oculi continentia minores ejulcemodi navos cluit. Si verò mortiferum facinus noxæ minimæ in Orco junctum sit, utrumque vindicabitur æternitate totâ. Atque hoc desperationis grande incrementum est.

Verè Deus in hoc Orbe missimâ & parcente dextrâ castigat, in altero plumbeam ferreamque manum ad feriendum extendit, nec revocat extentam.

Porrò hæc desperatio è spe nascitur, sed nimia, quam Præsumptionem dicimus. Huic fugienda Siracides monet: *Ne dixeris, peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum: Et ne dicas, Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserabitur. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.*

Optimè Gregorius: *De omnipotentis Dei misericordiâ ordinatè confidit, qui hoc quod peccando deliquit, penitendo (& non repetendo) corrigit. Quisquis aliter, non spe, sed temeritate impellitur.*

Ex præsumptione nascitur desperatio. Ecl. 1. 5. v. 4. & seq.

Greg. in l. 1. Reg. c. 3.

§. IV.

Credibile prorsus est, vix ullum Christiani sanguinis ad Erebum detrudi, qui non, dum viveret, protractus vitæ spatium sperarit, arbitratus mortem multro seriùs ad se accessuram. Ex hac tam fallaci spe, desperatio demum nascitur æterna.

Nec illud minùs credibile inter illos desperatissimos

captivos vix ullum esse, qui dum superesset, non sapius occultè desperavit hoc modo: En, actum ago; nunquam alios mores induam: assueti relinquere nimis duru est; nihil proficiunt conatus mei; frustra sum sanctior non ero, nisi ad Calendas Græcas. Sic igitur pergamus, & fruamur bonis, quæ sunt. Mors properat; ibimus brevi, ibimus omnes. Valedicamus ergo maturis gaudiis, & abiturum nostrum voluptate celebremus. Hoc revera desperare est.

Obsecro vos, Christiani, per vos, perque salutem vestram, perque Domini mortem, hunc modò scopulum vitate: naufragium certum est, si navis huc allidatur. Dum vita est, nunquam sera nimis emendatio est. In vitia millies prolapsi sumus? Respicendo millies surgamus. Nunquam serum est, velle sanctiorem fieri. Quovis die, vel quâvis etiam horâ, pro se quisque dicat cum psalte regio: *Dixi, Nunc capi.*

Quisquis ad eam redigitur imbecillitatem, ut nec conari amplius, nec sui ipsius emendationem urgere velit, sed habenas laxet naturæ quocunque anhelanti, is demum in omne vitiorum genus prolabetur. Hunc jure suo vocabimus *Desperatum*, cui venale cælum est, cui gehenna tolerabilis carcer videtur, qui nihil minùs cogitat quàm Æternitatem, homo perditus.

Verissimè dixit Bernardus: *Desperatio, sibi omnem malitiæ consummationem vendicat.* Desperationi plurimum facit ignorantia Dg. Est qui resipiscere cogitet, & hominem Christianum agere, si autem quam bonus sit Deus, ignoret, sua ei cogitatio dicit: *Quid facis? Et vitam istam vis perdere, & futurâ? Peccata tua & multa nimis, & gravia sunt: Pelle exue, nec tamen satisfacies. Delicite hæcenus vivisti, jam subitò mutas? Consuetudinem non vinces; quidquid agas, in eadem atque eadem recides. Permite hæc igitur suis ire passibus.*

Ita miser in voraginem sensim abducitur, Bernardo teste, *Porta inferi cava desperatio.*

§. V.

In nostris carceribus reos reperias tam projectæ vitæ homines, ut in ipso carceris loco (quod ipse meis oculis vidi) furcas & patibula parieti appingant, tanquam sibi gratulentur de futuro sepulchro tam sublimi. His scilicet patibulum jocus est. Nec defuerunt ex eadem nebulonum tribu, qui, dum socii attollerentur in furcam, ipsi sub furcâ præciderent plurium erumpebam, non non tagi spectatores quàm actores. Simillimè prorsus nos agimus (sit venia dicto) & Æternitatis aleam ingenti temeritate tentamus.

In carcere sumus, incerti quo die, quâ horâ producèdi ad supplicium sumus. Nos interim ridemus & jocamur; nil metuemus, nugamur, fabulamur, tempus perdimus, delitiamur. De gehennâ disseferentes quidè audimus, aut ipsi de eâ disserimus, sed sine sensu, perinde si hæc nihil ad nos. Quotidiana & sæpe immatura spectamus funera, vix tamen, nos etiam morituros, cogitamus. Æternitas nobis identidem inculcatur. Quis movetur, aut quamdiu hic motus durat? Calamitates Orbis, justa delinquentium supplicia cernimus, nec resipiscimus, atque ita sub ipso patibulo animosè delinquimus. Hoc sanè tacita est desperatio, & ad furibundam illam ac æternam planissima via.

Miles Romæ, quod beatus Gregorius narrat, acceptâ letali plagâ, aliquanto tempore in mortuum jacuit. Sed ubi ad se rediit, tanquam redivivus, quæ in Orbe alio vidisset, recensuit hunc in modum: *Ad amœnissima prætoris extensor ducebat. Pontem subtermeabat fluvius terribi fœtoris nebulam exhalans, & in iis non exiguus candidatorum numerus occurrebat. Locus hic omnium gratiarum, longè gratissimos è floribus odores illic am-*

Emendatio nunquam sera. Psal. 76. v. 11.

Bern. serm. 37. in Cant. post med.

Bern. in serm. mil. pag. 497.

Greg. l. 4. dial. c. 36.

lic ambulanti bus afflabat. Domicilia hinc complura elegantissimè structa. Huc per pontem evadere conabantur plurimi, sed irritò conatu. Nam qui quis minus religiosè vixisset, pontem superare nequaquam poterat: soli transibant integri morum, scelerisque puri; qui verò vitam sceleribus inquinassent, in foedissimum illud flumen præcipites abibant.

Dum in vitâ sumus, extra hunc pontem ambulamus, spe pleni. Nunquam tam turbidum est mare, nec calum unquam tam ferreum & inexorabile, quin speremus meliora. Remedium denique malorum omnium est finis. At verò qui è ponte jam excussi sunt, jamque pleno ore Cocytum bibunt, spe omni delituti sunt. Nimirum ubi spei finis, illic desperationis est initium, sed sine fine. In Eumenidum regno mera merissima desperatio est. Procul illinc, procul jam pridem spes omnis exulat. Quidquid eò præcipitati cernunt, audiunt, intelligunt, desperationis plenissimum est. Æternus dolor, æternus luctus, æterna mors. Fine scilicet malorum omnium remedium carent.

§. V I.

Igitur, ô damnati, æquissimus iudex congregavit super vos mala, & sagittas suas complevit in vobis. Insanabilis est fractura vestra, pessima plaga vestra; plaga inimici percussus estis, castigatione crudeli. Insanabilis est dolor veser, propter multitudinem iniquitatis vestrae.

Quæsit olim ex vate Hieremiâ Deus: Quid tu vides Hieremia? Cui vates: Virgam vigilantem ego video. At Dominus secundum: Quid tu vides? Ad quæ Hieremias: Ollam, inquit, succensam ego video. Nostre omnes, dum vivimus, pœna, quid nisi virgæ sunt minime atroces & sevæ? His optimi quique filiorum castigantur, & gratias agunt ob tam mite supplicium.

Hebræus rex David: Virga, inquit, tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga directionis, virga regni tui. Quamvis enim seu baculo seu virgâ hac feriamur, non ideo miseri sumus censendi. Hac verbera indicium amoris, hac vulnera principium sanitatis sunt. Olla verò illa succensa, non directionis aut solatii, sed perditionis, sed exitii, sed desperationis est. Hanc ita metuamus, ut eam caveamus. Maturè jam discendum, quâ ratione tam temeritas seu Præsumptio, quàm diffidentia & desperatio declinanda.

Deus velut gigas ingentia duo brachia duceit, Justitiam & Misericordiam: utrumque porrigit volenti. Qui solam apprehendit Misericordiam, Temeritati ac præsumptioni se exponit; qui solam complectitur Justitiam, in diffidentiam pronus ac desperationem abit. Certè Deus grandia statuit Justitiæ suæ documenta in hoc altero que Orbe, qui hac sola considerat, è facili desperat: qui sola cogitat Misericordiæ invitamenta, plus æquo sperat. Medium tenere beati. Inter misericordiam & Justitiam medius tutissimus ibis. Hoc omnes sacrae paginæ proclamant: *Unversa via Domini misericordia & Veritas.*

Hoc geminum Dei brachium assidue contemplatus David: Misericordiam, inquit, & iudicium cantabo tibi Domine. Ita prorsus, ita duos inter parietes istos Justitiam & Misericordiam transeundum: sic nimiam spem, sic & desperationem evitabimus. Utrumque vitiosum, & nihil, & nimium sperare. Utrumque tamen, dum vita est, medicinam patitur. Avernalis desperatio immediata est & æterna.

CAPUT X.

ÆTERNITAS

Piorum iuge suspirium.

S Olymaeus rex Salomon, idemque sacer scriptor Ecclesiastes, variè quamvis rectè, Æternitatis inexple-

Tom. I.

A cabilem circulum describens: *Generatio, inquit, præterit, Eccli. cap. 1. & generatio advenit, terra autem in æternum stat. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur. Lustrans universa pergit spiritus, & in circulos suos revertitur. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Ita prorsus in Avernalem Æternitatem omnia pœnarum ac suppliciorum genera perinde ut flumina corrivantur, ipsa tamen Æternitas, velut immensissimus Oceanus, sibi semper simillima, non extensior, sed nec contraxio fit, immutabilis semper & infinita.*

Ubi in hac sæculorum voragine centena sæcula fuerint absorpta, alia centena absorbeantur; his pariter absorptis, alia atque alia, iterumque alia centena sæcula, in eandem voraginem descendunt, idque sine ullo sæculorum termino. Nam ubi grex damnatorum tot sæculis gehennam habitaverit, ut ab omni retro æternitate in flammis se fuisse arbitretur, nihil tamen Æternitatis, nec punctulum quidem præterisse dicendum est. Æternitas post tot sæculorum tractus, nec quadrante quidem unico decrevit, tota semper simul est. Post evoluta millies millena sæcula, Æternitatis circulus æquè amplus adhuc & totus, æquè inextricabilis est.

Hoc nonum atque summum, hoc ineffabile, hoc incomprehensibile in Dei carcere supplicium est. Et quandoquidem æternitas vivorum etiam cogitationibus interest, eam triplici hoc discrimine assignamus. Æternitas piorum iuge suspirium: Æternitas impiorum formidabile somnium: Æternitas damnatorum immortale supplicium est.

De triplici hac differentiâ differendum. Et de primo quidem ejus membro, scilicet Æternitatem piorum iuge suspirium esse, hoc caput decimum loquetur.

§. I.

Divina è celo sponsa humanitatem sui sponsi commendans: *Leva ejus, inquit, sub capite meo, & dextera Cant. cap. 2. illius amplexabitur me. Mysterium hic tegitur, quod evolventum. In leva sponsi honores, opes, rerumque abundantia; in dextera verò longitudo dierum, seu, Æternitas est. Sic sponsa velut prudenter, & sponte caeca: Levam, inquit, non video, nam capite eam premo; ita res fluxas, & quidquid honorum ac opum est, non curo. Dextram, quâ me complexurus, aspicio, sed nondum attingo: Quidquid mihi oculorum domi est, in æternitate defixum habeo, æterna curo. Quia verò beatorum æternitatem nondum obtinui, hoc mihi nihilominus promitto: Amplexabitur me. Æternitas dilata cruciat. Nam, Salomone teste, spes qua differitur, affligit animam. Prov. 6. 13. Æternitas piorum iuge suspirium.*

Bonifacius Romanus civis, aliquanto tempore cum Aglaë marronâ nobili consueverat. Ejus rei Bonifacium adeo pœnituit, ut hoc unum agere cœperit, maculam istam eluere, quâcunque vel arduâ virtute. Hinc fortunarum & capitis etiam periculum neglexit, ad martyrum carceres revisit, catechus osculatus, vincetos ad constantiam exhortatus, extremo supplicio affectos sepelivit. His studiis intentus, Tarsum peregrinatus est, quo loco idem obsequii Christianis athletis præstitit. Assidua ipsius adhortatio erat: Supplicia constanter ferrent; Brevem esse laborem, præmium fore sempiternum. His ille vocibus, & alios & seipsum, ad mortem animosè subeundam mirificè accendit. In his pietatis officiis comprehensus, & ferreis unguis laceratus est; acuti è ferro calami carnem inter & unguis infixi, liquatum plumbum in os infusum. In his ille tormentis constantissimè durare, brevem laborem, præmium sempiternum verè credere, suam sibi exhortationem occinere, illudque sæpius ingeminare: *Gratias tibi ago, Domine Jesu; & ita gloriosissimè finit, Æternitas piorum iuge suspirium.*

P

§. II. Fran.

Franciscus Assisias, avi sui gemma, ex oculis laborare cœperat ob juges lacrymas. Cùmque ei à pluribus suaderetur, à fletu tam crebro abstinere, alium ille suspirans dixit: Ob amorem luminis, quod nobis commune cum muscis, æternæ lucis radios nequaquam excludendos censeo. Idem interrogatus, quid fœvitiem hiemis amictu tam tenui arceat? Si flamma, inquit, æternæ patriæ caleferemus, facile nos ab hoc frigore rueremur. Francisco vita hæc in patientiâ, æternitas in desiderio fuit.

Matt. c. 10. vers. 28. Dominus **JESVS**, ut doceret suos, æternitatem jugi suspirio desiderandam esse: *Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus.* Occultum sed artificiosissimum argumentum: Hanc ob causam, ait, non timete, quia occidunt. Si quem in igne similive supplicio detinere possent non occidendo, jure timerentur. At jam quo plus torquent, hoc citius extorquent animam; ubi gravior cruciatus, ibi celerior finis. Non est ergo quod illos metuatis, qui corpus jugulare non nisi semel possunt, quod sæpe plaga sit unica. Eum metuite qui plagas etiam letales iterat assidue, & semper occidendo nunquam occidit.

En antitheses divinisimæ oratoris è caelo: Mortis brevissima metus, mortis æternæ metu superandus est. Vult ergo Dominus probe intelligi animos hominum esse immortales, solius Dei arbitrio subiectos; corpora verò in vitam revocanda ad præmium, vel supplicium æternum.

En quàm artificiosâ verborum brevitate Christus maxima complexus sit mysteria, immortalitatem animi, reditum à morte ad vitam, tam præmiorum quàm suppliciorum æternitatem. *Æternitas piorum jure suspirium.*

Thomas Morus vir undequaque exactissimus in vinculis erat ipsi minimè ignominiosus, sed quæ sanctitatem ipsius testarentur Orbi. Hujus viri uxor in carcerem penetravit flecendo marito. Sed frustra. Duplicem illa maculo pectori pietatem admovit; precibus & lacrymis suam peroravit causam, illudque unice ac per totam fidem rogavit maritum; Velle diutius vivere. E-

quid ego, ajebat, quid liberi, quid cognati, quid familia omnis adeo peccavimus, ut te, marite mi, tam citò perdamus? Noltrum omnium vita tuo stat capite. Ego quidem centies mori malim, quàm extincto te superesse. Quapropter, mi Morus, assentire regio decreto, * & annos plurimos tuæ nostrumque omnium vitæ adjecisti. An adeo exosam habes hanc lucis usuram, ut obtinât perendas mori! Veniet mors sui non ignara temporis: quid illam ultro accersimus, velut nostri oblitam? Ut plurimis tuorum parcas, parce tibi, & quod optimum ætatis tuæ erit, ne sperne. Nil ambigo; complures tibi annos optemus Deus indulgebis, modò tu ipse tibi non invidias vitam.

Audiit hæc Morus patienti silentio. Ac ubi finit conjunx: Et quot ergo annis, inquit, me superstitem futurum censes, ô mea Aloysia? Cui illa promptè: O mi optime marite, ait, ipsis facile viginti annis & amplius. Ad quæ subjungens Morus: Hoc igitur agis, inquit, ut æternitatem totam vicenis annis commutem: nã tu feruatia fores imperitissima, nobilissimas merces triobolo venditura. Si viginti annorum millia dixisses, videri posses non imprudenter futere. Sed hæc ipsa viginti vel triginta millia annorum, quid oro sunt ad æternitatem? Punctulum, fumus, umbra, momentum, nihilum. Hanc ob causam ego vincula, & omnes vitæ calamitates lætus perpetiar, quamdiu Deo visum, modò mihi salvum sit Æternitatis præmium. Illius jacturam vel minimam fecisse, est, omnia perdidisse. Dixit, & verba generosâ morte firmavit.

Hoc repetendum videtur, quod in prima Æternitatis editione ommissum. In aliis editionibus mentio hujus fit. Conf. 7. §. 2. De Thoma Moro Sanderus l. 1. Scib. Angli. & Stapleton. in vita Mori c. 16. * Sed iniquo.

Ioannes Godefridus, inter præsules sidus clarissimum, Herbipolentis Pontifex tantò majoris, quantum rectoris sanctitatis: Hic, inquam, antistes dictum jecit auro & cedro exarandum: *Omni momento, ajebat, ad ostium æternitatis sto.* Hinc in omni ædium suarum conclavi craniâ, calvas, mortuorum ossa tum picta, tum argilla, vel ligno ficta disponi jussit, ne æternitatis unquam oblivisceretur. In ejus exequiis Latina funebris oratio, plurima in eo jure merito commendavit, illud singulariter: *A deo illum æternitatis perpetuè cogitandæ studiosum fuisse, ut libellum de Æternitate non obiter, sed pressò vestigio ter pedegerit.* Hic fervere opus necesse est, ubi tam recens semper æternitatis calet memoria. Hic optimorum semper quorumcûque animus erat, æternitatem dies & noctes secretâ affirmatione pensare.

Non omitendum hic illud, quot certâ fide constat. **V**itæ religiosus & sacerdos, omni literaturâ excultissimus, tam ardente studio ferebatur æternitatis in animum quàm altissimè demittendæ, ut libellum de Æternitate septies cum curâ evolveret, sæpius id facturus, nisi eum mors maturior ad æternitatem citasset.

Pachomius suos prolixè exhortatus; hunc demum epilogum atroxens: *Ante omnia, inquit, præ oculis habeamus ultimum diem, & momentis singulis æternorum dolorum supplicia formidemus.*

Norat profecto, vitæ iste sanctus, quo aditu quærenda virtus. Æternitas piorum jure, sed & triste nonnunquam suspirium. Cùm enim duplex nobis immineat, beata & luctuosa æternitas, nec ullo chirographo certi beatitudinis sumus, non mirum formidinis aliquid & horroris tunc magis sentiri ab iis, qui jam viciniore sunt æternitati. Deinde, licet ipse sumus maximâ calestis æternitatis obtinendæ, quia tamen hanc necdum obtinemus, hoc ipso non sine dolore suspiramus. Tanti boni dilatio gemitus exciit & lacrymas.

Hermingildus rex (cujus supra mentionem fecimus) **Alii, Ermigildus.** **Levigildi** Visigothorum regis filius, Arriano dogmate repudiato ad Catholica mysteria se vertit, animoque tulit acquisitissimo sui parentis injurias, qui necem filio minabatur, nisi denuo Catholica sacra desereret. Cui filius generosissimè: *Poteris, ajebat, in me statueret, Pater, quod lubet. Regno privas? Sed perituro tantum: immortale illud eripere non potes. In vincula me rapis? At calum certè patet; ibimus illic, ibimus. Vitam eripis? Restat melior & æterna. Vox rege dignissima. Non est dispendium, sed lucrum, æternis bona caduca commutare. Æternitas piorum jure suspirium.*

§. I V.

Dixerat olim Iezonias Ezechiel: *Fili hominis, hi sunt Ezech. c. 11. viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimum in urbe israh, dicentes: Nonne dudum adificatae sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes. Idcirco vaticinare filii hominis. Putabant homines scelerati, se in civitate suâ suisque delitiis, perinde ut carnes esse in lebere, à nullo facile extrahendas. Bene nobis est, ajebant, urbs nostra & domus nostra defendunt nos, tuti sumus: nihil in nos hostes poterunt. His ipsis rigidè vaticinatus, & vices Numinis sanctus Ezechiel: *Ejiciam vos, inquit, de medio leberis, daboque vos in manus hostium, & faciam in vobis judicium. Gladio caderis.**

Sic & illis profus evenit, quibus mortalis hæc vita tantopere sapit. Carnes se putant esse in lebere; bene illis est, vestitum mollem, opparam mensam, et cæbras voluptates pro cælo numerant; Æternitatem quam non cogitant, eam nec etiam desiderant, lebere suo contenti. Sinamus hos furere. Brevi aliter erit. Ejiciantur, gladio cadent, in lebetes alios abripiuntur, laxandi & asslandi æternam. Interea temporis, dum hilare momentum carpunt

carpunt impij, bonæ mentis homines furtim enitantur, velut adeps in ollâ bulliente summum petie, carnibus in imo residentibus. Hæc optimam pinguedinem Mundus velut sedulus, sed fultus coctus, ollâ eiecit perinde ut spumam; tanquam purgamenta hujus mundi sunt optimi quique. Sed hæc pati jucundum illis est: prædulci Æternitatis beatissimæ amore jam inescati sunt. Æternitas piorum jure suspirium.

Ex Israël's populo nonnulli magnis desiderijs æstuant terræ fertilioris contingendæ. Sordere illis cœperat eremus tot annis habitata. Maxime verò cum uberimæ regionis delicias, ficus dulcissimas, mala granata optima, & ingentis uvæ molem suis ipsi oculis spectarent, potiundæ terræ cupiditate accensi: Quid facimus, Num. 1. 13. ajuunt, ascendamus & possideamus Terram, quam poterimus obtinere eam.

Hæc piorum quotidianæ voces sunt: Quid hic agimus inter funera, quid fluxarum rerum momentis carpiam pascimur? Ascendamus & possideamus terram fertili-

tatis æternæ. Augustinus hac ipsâ cupiditate flagrans, librum tertium, quem de libero arbitrio conscripsit, in hæc verba finiit. Tanta est pulchritudo justitiæ, tanta jucunditas lucis æternæ, ut etiamsi non liceret amplius in eâ manere, quam unius diei morâ, propter hoc solum innumerabiles animi hujus vite, pleni delictis & circumfluentia temporalium bonorum rectè meritoque contemnerentur. Non enim falso aut pravo affectu dictum est: Quoniam melior est dies unus in atrijs tuis super millia. Æternitas piorum jure suspirium.

§. V.

Augustus Imperator, Orbis monarcha noctes subinde traxit insomnes. Ætarium habebat opulentum, Orbem tributarium, Provincias paratas, domi forisque pleraque omnia secunda & prospera. Nihilominus sensit deesse aliquid; quidnam deesset, explicatè non scivit. Optimus quisque Christiani sanguinis, quid sibi desi, distinctissime novit, & hoc est quod ingemiscit, hoc ei quandoque somnum averit: Omnia licet possideat, nihil se habere putat, dum beatissimam æternitatem non possidet. Quæcumque cetera in vili habet, modò æternitatis in cælo compos fiat. Hoc votis & studiis omnibus, hoc animo cupit. Æternitas piorum suspirium.

Quid obsecro sensus fuerit vari Hebræo Jonæ, cum vivus in immani ceto, velut in ambulante ac volubili carcere lagraret? Momentis panè singulis sibi ipse videbatur mori. Imò prius sepultus quam mortuus, eundem piscem, & carcerem, & carnificem suum expertus est. Navigio vivo inclusus, millies naufragus est. Hinc de ventre ceti velut ab inferis exclamans: Et projecisti me, inquit, in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me; omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transferunt. Circumdederunt me aquæ usque ad animam; abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum. ad extremam montium descendi, terre vinctus concluserunt me in æternum.

Quam ardens hujus viri desiderium fuit, ex hoc ergastulo evadendi? Hoc unum utique versabat animo: Modò extra hanc belluam sim, modò in sicco litore item, modò, ah modò ex hoc volatili sepulchro in auras liceat emergere: Quæcumque vovi reddam pro salute Domino.

Non aliter æternitatem anhelant pii. Dum vivunt, cum fluctibus luctantur. Idcirco hoc unum efflicium desiderant, esse in portu. Æternitas piorum jure suspirium.

Catholici ritus est, diebus pœnitentiæ dictis, Hebræam vocem gaudii nuntiam Alleluja, factis cantionibus non miscere, testando luctui; ejus loco audite est voculas illas, In æternum, in æternum. Hunc cantandi morem obsecro discamus, & istud nobis ipsi assidue occinamus: In æternum, in æternum, in æternum. Tunc autem maxime hæc cantio iteranda, cum carni lascivire libuerit, & viam ingredi latam ac voluptuariam. Hic carmen

Tom. I.

A illud maximarum virium identidem ingeminandum: In æternum, in æternum, in æternum ardebunt impij, in æternum gaudebunt Numinis amici. Et uti nullus gaudiorum, sic nullus suppliciorum finis erit.

Augustinus occasione natâ: Hæc ego, inquit, mibi ipse Aug. tom. 2. canto quotidie, Imitemur; & pro se quisque dicat: Hæc ego mibi ipse canto assidue: Non incendium Trojæ, sed Gehennæ; gyros æternitatis inextricabiles, infinitos contemplatione quotidianâ expendo. Hæc cantemus, Christiani, hæc cogitemus. Post triste Cinerarium tēpus, lætissimum sequetur Pascha. Suaviores modulos celestis Hierusalem suggeret, per vicosejus cantabitur Halleluja, Tob. cap. 13. vers. 22.

CAPVT XI.

ÆTERNITAS

Sceleatorum formidabile somnium.

Priscæ sapientiæ antistes Bion dicere solebat: Viam ad inferos planissimam profectò, facillimam & tritissimam, ac prorsus inoffensam esse necesse est, cum illuc plerique omnes clausis cant oculis. Ipsissimam veritatem, mi Bion, & oracula loqueris, sic est omnino. Facilis descensus Averni, facillimus; itur eò ac curritur, clausis & compressis oculis. Imò sunt qui dormientes ac somniantes ambulent, ab hac tamen viâ non aberrent: Evertunt sensum suum, & declinant oculos suos, ut non videant cælum. Hi sanè dum iter faciunt dormiendo, æternitatem subinde cogitant, sed somniando. Atqui formidabile somnium est. Idcirco illi hoc excutere conantur: Perinde ut ii faciunt, quibus mæsta species per somnum oblata est, eam proximæ diei Libertate moliantur expellere, mæstumque somnium symposio læto digerunt. Non aliter impij, è quibus sunt, qui dicant: Ubi hæc viderimus, credemus. Ita cæci eunt; vix unquam sibi vigilant; Æternitatem rarò, nec nisi obiter cogitant, aut potius somniant, atque sic in Orbem alterum migrant. Æternitas impiorum formidabile somnium. Quod jam explicatius trademus.

§. I.

Æternitatem aliquibus somnium esse diximus, sed Æternitas terrificum. Quis enim adeo in saxum obrigit, aliquibus ut ei Æternitas vel per quietem visâ terrorem non incutiat? At verò, quia hæc talia ut somnium habent, idcirco ea non capiunt, non estiment, cum animo suo non volunt, non suis hæc momentis ponderant. Hinc ista oblivione celeri sepeliunt. Hæc Siraëides notans: Somnia, inquit, malè facientium vanitas est.

Die quo Christus crucifixus in vitam rediit, piæ aliquot matronæ, ad Domini conditorium exierunt, mortuum uncturæ: at ubi cum candidati calites vivere agebant, regressæ à conditorio, omnia quæ vidissent & audissent, ut lætum nuntium ad Apostolos pertulerunt. Et visa sunt, inquit Lucas, ante illos sicut deliramentum. Verba ista, & non crediderunt illis.

Hic simillimum fit. Nunquid enim æternitas & crebro satis, & apertè satis, satisque distinctè congonibus, picturis, exhortationibus, colloquijs, libris, & auribus & oculis ingeritur? Sed quo effectu? Videtur hæc ante multos sicut deliramentum, aut somnium. Timent aliquantulum, sed cum somnio desinit & timor.

Vates Hebræus Jonas, divina jussa fugitans commisit se mari. Orta tempestate horribili, naute de vicino periculo trepidi Deum suum invocarunt, & allevando navigio, quidquid vexerunt oneris, exturbarunt in mare. At Jonas ad ima navis descendit, & periculorum securus, dormiebat sopore gravi. Hic gubernator hominem accedens, & è somno expergefaciens: Quid tu, inquit, sopore deprimeris? Surge, invoca Deum tuum, si fortè recogiter de nobis, & non pereamus. Mox inuito consilio fors ducta, & Jonas

P 2

& Jonas

1 Cor. 6. 4. vers. 13.

Num. 1. 13. vers. 31.

Aug. tom. 1. lib. 3. de lib. arb. cap. 25. & ali. mibi pag. 299.

Psal. 83. vers. 11.

Augustus Imp. quid sibi deesse explicatè non scivit.

Chilistia- nus si æternitatem non possidet nihil se habere putat.

Luc. cap. 2. vers. 4. & seq.

Mat. 7. 10.

& Jonas sortito eiectus est in undas, salvis ceteris, qui sua eiecerant in mare.

Dum vivimus in navi vulnerata, & rimosa, in mari turbido, & furioso degimus, tam autem vicini sumus Aeternitati, quam navigantes mari: tribus à morte digitis distamus, saepe non totidem; uno fit halitu quod tota non eluat aeternitas. Periculi monemur saepius. Est non nemo qui dicat: Quid tu sopore deprimeris, surge, invoca Deum. Cui salus cordi est, somnum excutit, loco confurgit, nocturna onera in mare deficit: hoc ajo, hic talis in precationes sese effundit, jejuniis frangit, stipem largam tribuit, omnia paratus dare, ut peccati poenas ferio luat.

Quibus
Aeternitas
fit somnium.

Quam verò aliorum multi divinae voluntatis ac Dei fugientes, dormiunt sopore gravi, nec audiunt tempestatis minas; Aeternitas eis somnium est, & fabula. O somnum periculosum! dum enim surdis haec auribus transmittunt, fors mortis in eorum caput trahitur, & illi semisomnes in Aeternitatis mare subito excutiantur.

§. II.

Messy. ser. 2.
in Dom. 2.
post Epiph.
mibi p. 221.

Narrant fuisse hominem stitpe ac sanguine, non item moribus nobilem. Erat is ad Mundi leges ex amulsum factus, & quod inter vitia eminebat, egenis rigidus. Hic unà cum famulo ad quietem iit in utramque autem dormiturus. Medio noctis per quietem famulo haec species objicitur. Herus ad tribunal Dei rapitur, accusatur, condemnatur. Inde à caedamonom globo, non sine triumphali specie in flammeos greges abducitur. Varia sed luctuosa hic ludibria representantur. Lucifer novum hospitem salutans: Solitus est, inquit, hic amicus noster delectari thomis, & inde lecto quam molliissimo foveri: consuevit spumantes pateras modis musicis ac symphoniâ exhilarare: igitur ut haec omnia ad nutum sint, curate. Hic miser vociferari, & diem natalem suum, superos omnes, Deumque ipsum execrationibus deterrimis devovete. Dum ejular infelix, in paratum ignis puteum praecipitatur fragore ingenti. Hic evigilans famulus surgit, revivit ad herum, sed jam mortuum invenit.

Titus. cap. 51.
vers. 39.

Eheu! fors moriendi ducitur occultissimè, & niferis, quos subito designari dormientes. Ibant hi in domum aeternitatis suae, non redituri ad epulas & delicias suas. Deus indignationis plenus severissimè minatur: *Inebriabo eos ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant.* Satis ubique exemplorum est.

Rex Chaldaeus Balthasar epulum regale accumbens, dextram in pariete scribentem vidit & exhorruit, quamvis scripturam non intellexerit. Danielem peritissimum ejus interpretem purpurâ & torque donavit, eique tertius à se honores decrevit. Poenitentiae tamen nulla profusus mentio. Sed eadem nocte rex Balthasar interfectus est.

Haec omnium fors est, quibus Aeternitas somnium est. Hi namque licet infinitè cogitent, cogitationem tamen feriam in Aeternitatem nunquam designant; licenter & impie vivunt. His saepius, quemadmodum Balthasari regi, paucorum verbulorum scriptio monstratur talis: *Momentum vita est, sed pendet ab hoc momento aeternitas.* Terrentur hic quidem, non nihil trepidant, horrent aeternis ignibus cremari, obtupefcunt post mille miliones annorum Aeternitatem nec minimo quidem minuendam: veritatem hanc laudant, sed non sequuntur; mytheria haec venerantur, sed mores non emendant; mytheriorum interpretes & audiunt & colunt, sed poenitentiam non agunt, aut nimis instabilem: Haec credimus, ajunt, sed à consuetis vitiis non abeunt. Post terrorem non longum ad suos calices, ad Veneres suas, ad numos suos, ad livorem & similitates suas redeunt tam vitiosi quam antea, subinde vitiosiores quam antea.

His pariter, quod regi Daniel dixit, in os objiciendum: Tu quoque Balthasar, non humiliasti cot tuum, cum

scires haec omnia. Tu quoque, Christiane, avaritiam & injulitiam tuam non emendasti, cum scires haec omnia. Tu quoque maledicam & mordacem linguam tuam, amarulentam & crudellem invidiam tuam non correxisti, cum scires haec omnia. Tu quoque tuas libidines freno non coercuisti, lasciviam & has lordes non fugisti, cum scires haec omnia. Tu quoque comeffationes & potationes tuas non omifisti, cum scires haec omnia. Tu quoque ludendi, & tu jurandi consuetudinem non cavisti, cum scires haec omnia. Aeternitas vobis perfunctorie cogitata, formidabile visum est esse somnium; Aeternitatem nunquam toto cogitastis peccatore, nunc è vivorum numero repente in immensum Aeternitatis mare praecipitami. Haec praevidere potuissetis, imò debuissetis, si Christianum nomen tueri voluissetis. Sua culpa perit, qui exitium vel monitus non cavet.

§. III.

Aul Israël populo graveffu incussit metum. Nam, quod Regam facti restantur, *Influit spiritus Domini in Saul, & iratus est furor ejus nimis, & assumens utrumque bovem concidit in frustra, misitque in omnes terminos Israël per manus nuntiorum dicens: Quicumque non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus ejus.* Cunctabantur quidem Hebraei cives militiae se dare: Sed audito tali nuntio, *Invasit timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir unus, trecenta & triginta milia virorum.*

Caeli terraeque Aetator Christus, & Saule longè major rex seriâ comminatione proclamans: *Time, inquit, cum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc time.* Non boves, sed homines minatur in ignem rapiendos. Sed quid plurimis haec minae sunt? Somnium. Divinas leges nihilominus audacissimè perfingunt.

Vos ipsi dicite: Quanta viatoris illius temeritas est, qui cessus de viâ parietem videt, sed fatifcentem & rimas agentem, jam jamque ruiturum, sed quia fatigatus & somnolētus, acclinat se dormiturus securè. Mox adest qui hominem suimet negligentem excitans: Heus tu, ait, quid hic agis temerarie? Surge propter, quam primum, & in tutum te recipe. Hic paries ruinam meditatur in singula momenta, & tu hic dormire audes? Actutum abi. Quid si viator illinc abire nolit, dicatque monitori: Ne mihi molestus sis; tu tua age: ego somnum quem cepi, perexam. Ergo pereat, perire qui vult. Hic in tumultum, ruinam muni elegit: Habeat ergo sepulchrum quod ambiit.

Vita hominum paries sanè ruinosus est; quo die, quâ horâ, quâ parte horâ collapsurus sit, à nemine sciri potest; incertissimum est: est certum sit diu stare non posse, & in horâ partes singulas ruina est expectanda. At nos, audax Japeti genus, homines profus temerarii, huc accliamus, & securissimè dormimus. Suo quisque sopore torpet. Hunc avaritia, illum crapula, istum libidinis, alium invidia aut superbia somnus dejicit. Rex Hebraeus plurimos ita dormientes vidit, & miratus dixit: *Dormierunt somnum suum.*

Ita suo quisque indulget somno, gravi & arcto. Sed adfunt qui dormientes evigilare jubeant. Clamat Christus, clamant discipuli Christi, clamant prisci Patres, clamant è cathedrâ oratores Christiani, omnes unâ voce monent, ne parieti fidamus tam ruinoso, jam vitium fecisse, brevi, & subito ruiturum. Quin imò vitium ac ruinas monstrant, jubentque periculum protinus exire. At sunt quos somnus adeo altus complexus est, ut monitorum nihil audiant. Sunt quos voces tam crebro iteratae expergefacciant quidem, sed frustra, paullo post iterum in somnum relapsuros. Id illi tales, quod viator, respondent: Sinite, finiamus somnum quem cepimus: nobis hic bene est.

Neque

Neque tamen monitores desinunt monere, idque tantò contentius ac constantius, quantò certius graviusque periculum imminet. Neque enim de unius corporis, sed de corporis animique salute agitur aeterna. Aeterna mors premit, quos paries iste dormientes opprimit.

At multi nihilominus post plurimorum monita tam frequenter repetita in somnum declinant, parietem jam ferè ruenti fidunt, dormiunt securi, & Aeternitatem somniant, terrentur, sed ut somniantes solent, qui terrorem excutiunt cum somnio.

Ita vivimus, ita dormimus, ita somniamus, ita perimus. Subito namque paries, qui minabatur, ruit, & opprimit sopitos. Mox tota in oculis est Aeternitas, non jam breve somnium, sed immortale supplicium. O viatores nimium temerarios! O soporem tam arctum quam exitiosum! Et quæso, num ista nimis quam certa creditis?

§. I V.

Credibilissimum est, quòd, si damnatorum aliquot ab inferis redivivi emergerent, qui sic dormientes vellent, monerent, ruinam proximam prædicent, eos tamen non expecterent. Tanta est humana mentis & cæcitas, & locordia. Ideo Abrahamus negat se facturum, quod in flammis purpuratus epulo rogat de mortuorum aliquo ad fratres suos mitendo. Et repulsa rationem assignans: *Si Moysen, inquit, & prophetas non audiant, si monita vivorum spernant, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* Ita proflus est. Eam ob causam Chrysostomus dixit: *Gehenna non videtur incredulis, credentibus est perspicua.*

Zac. cap. 16. vers. 31.

Chrysost. in 1. de Lacru.

Cùm de reorum suppliciiis mentio injicitur, quoties audiuntur ista: Hic in exilium pulsus, hic virgibus caesus, ille ad remum datus, ille capite plexus, iste in patibulum sublati, iste in rotam actus, hic rogo exinctus. Hæc etiam facinorosi audiunt, neque tamen ad frugem se corrigunt. Multi capitalium reorum, licet eis vitæ fiat gratia, denuo tamen eadem patrarent, aut pejora.

Nos tales sumus, modò rei fatentes sumus. Quoties enim gehennæ condonationem penitentiæ impetramus, & omnia facturos promittimus: Brevi tamen ad ingenium redimus, & deteriores sumus licentiâ. Iracundiæ & invidiæ valedicimus; avaritiâ & superbiam procul a nobis relegamus; sic furta ejuramus, libidines detestamur, temulentia hostes nos profitemur. Paulò post & irascimur, & invidemus; iterum superbi, avariterum; nec furtis nec libidinum nequitias abstinemus; vino ac poculis suavissimè reconciliati, eadem quæ ante, & sæpe pejora facimus. Num istud non est Aeternitatem somniare, & interim aeternis ignibus dignissima patrare?

In Egyptio Pharaonis carcere, duo ex aulico famulatio rei servabantur, quibus diversum obtigit somnium, neuter tamen illius interpretandi rationem norat. Ideo ad Josephum unâ captivum versi: *Somnium vidimus, D* ajunt, *& non est, qui interpretetur nobis.* Aeternitatis somniantes multi, interpretes pauci. Juvenius & interpretemur.

Gen. c. 40. vers. 8.

§. V.

In primâ, quam de Aeternitate dedimus, scriptione, variâ eam imagine spectandam proposuimus. Addimus nunc ista, non legenda solum, sed etiam expendenda.

Rogus sit à vivis ac cadentibus carbonibus qui magnitudine urbem hanc Monachium æquet, tribus quatuorve cubitis in terram penetret. In rogam hunc tam amplum homo unicus injiciatur, hac lege. Non prius illum ex ardenti hoc lecto liberandum, quam singillatim ac particulatim carbones omnes subtrahantur: singulis autem centenariis annis advolaturum vulturem, qui carbonem unum, nec plures, auferat.

Tom. I.

A En, homo iste è novemplici Aeternitatis, non nisi uno ignis supplicio, cruciatur, & tamen intolerabilis hic cruciatur æstimatur, ob diuturnitatem. Nunc ergo pronuntiet Arithmetica, quot millia, quot milliones annorum transiunt, dum homo iste liberetur è rogo tam vasto. Tam inexplicabile hoc videtur, quam intolerabile.

Sed, ô boni, ô mortales cæci, ad inferos hoc nihil est. Nam homo iste à novemplici aeternitatis supplicio liber, non nisi unicum ignis tormentum patitur. Accedit spes finis quantumcumque serò venturi.

Sed ut damnatos in tumbis flammis jacentes attentionibus oculis contemplerur, spectaculum imaginationi hoc effingendum.

B Unus aliquis in profundissimâ subterraneâ cellâ lecto ferreo catenis arctis affixus est; manus, collum, ac pedes annulo chalybeo alligati. Infra lectum hunc prunæ & ignis, sed nec aliud lecti opertimentum. Solarium hic unicum est istud. Cùm miser iste primum alligaretur (ita ponimus) hoc illi denuntiatur est, millesimo quoque anno venturum aliquem, qui è candentium carbonum struce, eâ quidem vice unicum sit ablaturus. Post mille tamen annos hunc ipsum rediitum, & alterum è carbonibus ab eo auferendum. Atque hac ratione singulis millenis annis aliam atq; aliam è prunis tollendam, dum tandem omnis prunarum congeries auferatur.

Cogitemus, ah, cogitemus quot annorum milliones seu myriades sint transiura, dum igneus hic lectus sic minutim ablati cesset urere. Sed ô mitissimum hunc infernum ad desperatissimam, & cruciatibus plenissimam aeternitatem! Durante hac, ejuscemodi flammæ lecti decies, vices, centies, sed & millies, dictâ ratione, auferri poterunt, & necdum finis erit ulla. Aeternitatis nunquam heu nunquam terminanda.

In rebus gestis divorum admiranda plurima: Verè enim mirabilis Deus in sanctis suis. Ego nil minus mirandum putem quam quod multis mirissimum videtur.

Psal. 67. vers. 36.

C Aeternitatem præ ceteris expendisse censendus est ille, de quo Climacus narrat anachoretâ. Vixerat is in monte Choreb, sui & ardua virtutis negligens. In extremis horatù jacuit velut jam exanimis. At ubi ad se rediit, omnes quotquot moribundo aderant, rogavit, loco cederent, sibi jam deinceps serîo agendum. Ita turgurii sui ostium, quam licuit, arctissimè obstruxit, unò solum foramine, quo panis & hydriola inferretur, relicto. At ille totis duodecim annis cum nemine nisi cum Deo & angelis locutus, præter panem & aquam parcissimè sumptâ gustavit nihil. Hic ille perditus & pernox velut attonitus sedere, Aeternitatis rotam animo assidue volvere, interminata tam gaudia quam tormenta pensitare, certissimæ mortis jaculum nunquam non prævidere, cælum suspicere ac suspirare, inter hæc tacitis sed panè continuis lacrymis fluere, hoc vivendi tenore annos duodecim exigere, denique ad extrema denuo devenire. Quod ubi ceteris innotuit, vi obstructam januam emoliti, certatim in mundum cavum se infundentes rogarunt, daret abiturus sui monumentum. At ille ingemiscens altum: Date veniam, inquit, meisque erroribus, Patres, gratiam facite: Quisquis Mortem, quæ ad Aeternitatem janua est, mente serîa consideraverit, non peccabit.

Clim. gradus 6. de Mortis memoriâ.

Hunc ego hominem, ut dixi, ex omni sanctorum numero ideo minus admiror, licet vitam egerit proflus admirandam, quia quicumque cogitationes in Aeternitatem intenderit, non multum his ab similia præstabit. Et sanè melius est seipsum, vel centum annis muro includere, & rigoribus extremis corpus exercere, quam vel minimum Aeternitatis beate periculum subire. Unusquisque sibi, quod Lotho, dictum credat ab Angelo: *Salva animam tuam, festina, & salvere.*

Gen. c. 19. v. 7. & 22.

CAPUT XII.

ÆTERNITAS

Damnatorum inexplicabile, ac Nonum supplicium.

Pharaonem regem & incolas Egypti Deus non simplici solum flagello castigavit: Cruentos fontes, Ranas, Cinipbes, Muscas, Pecorum mortalitatem, Ulcera, Grandinem, Locustas, Tenebras immisit. Graves ictus, & magno brachiorum pondere incussit, at ubi decimus accessit, hic demum fracta est pertinacia, hic plurimorum securus interitus. Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terra Egypti, nec erat domus in qua non jaceret mortuus.

Exodi c. 9.
vers. 29.

Cum gravissimis novem suppliciiis hostes suos afficiat Deus, nunquam addit decimum, quo eos de medio tollat. Nullus finis, mors nulla, nullus interitus. Imò, ut Gregorius loquitur, mors sine morte, & finis sine fine, quia & mors vivit, & finis semper incipit, & desicere desinit nescit.

Greg. lib. 9.
Mor. c. 49.

Quod Egyptiis maximum fuit supplicium, hoc damnatis summum esset solatium, scilicet jugulari, & tandem funditus tolli.

Qualis hæc regio, Deus bone, quæ mortem inter gaudia summa numerat, qualis hæc regio? Jobus eam, Terram miseriæ jure merito vocat. Verè miseriarum omnium sentina est.

Beatus Thomas nominat statum omnium malorum aggregatione perfectum.

Octo inferorum supplicia percensuimus. Addimus Nonum, omnium multò gravissimum, quod non solum oratione non explicari, sed nec intelligentiâ comprehendendi, nec cum ullo aliorum suppliciorum conferri potest. Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium. Quod quidem nunc verbis non explicare, sed non nihil adumbrare conabimur.

§. I.

Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium.

Æternitas dampnatorum inexplicabile proflus supplicium. Fingamus hoc ipsum supplicium quadruplici tantum hac molestiâ constare: Apicula pungat manum dexteram; lævam sugendo infestet culex; genam in vultu dexteram scarabeus Lucanicus presset, lævam suppurans spinula pervellat. Hæc solum apud inferos toleranda sint, non aliud quidquam, aut horum duntaxat unicum. Fingamus solum manum ab æstro aut tabano fodicari, hoc tamen supplicium fiet infandum, si fiat æternum, tamen si alius dolor accedat nullus.

Quid quæso urens calceus, si omni vitâ perferendus? Quid, oro, doloris ciet unicus scarabæolus, aut cantaris rubea, si per auriculas illapsa, cerebrum incipiat serutari? Dolor quicumque alius vel levissimus designetur, si vitâ totâ idque assidue tolerandus sit, gravissima pœna censetur; si semper perferendus, si æternus sit, tormentum erit infandum.

Quid mihi jam verborum supererit, si novemplex Æternitatis supplicium conjunxero? Hic vox, hic sensus omnis deficit. His tamen quomodocumque tandem adumbrandis rem mirissimam recenset beatorum calitum notus panegyristes.

Lydvina virgo 38. annis morbos perculit gravissimos.
Surius 10. 7. die 14. April. mihi pag. 296.
Ei vir flagitiosus peccata percenset.

Lydvina Schiedamensis virgo religiosissima, patientiæ omnisque sanctimonie speculum, triginta & octo annis morbos pettulit gravissimos, non minor tamen patientia illius fuit quam dolor. Ad hanc ut refereret, ægrè persuaderi se passus est homo flagitiosus, quem nemo unquam eò potuit pertrahere, ut apud sacerdotem crimina sua accusaret. Hoc demum ab eo, quamvis ægerimè impetratum, ut apud Lidwinam tumbæ proximam conscientia suæ vulnera non nihil aperiret, & iis medelam peteret. Ille, quod ejuscemodi pecora solent, id jocum interpretatus, ad ægotam virginem

A visit, atque ut promissis stare, scelorum suorum ingen-tem catalogum ridendo percensere orsus est. Illa per omnes cœlites rogare hominem, sibi ea narrare omittet, has tales conscientie labe sacerdoti aperendas, ab aliis ea audiri nefas esse. At ille, prout cepit, narrationem pertexuit, & longam flagitiorum seriem explicavit, cum etiam inter sodales de his gloriari non ei fuerit infuerum. Lidvina cum negare aures non posset historiae tor sceleribus contextæ, demum quaesit, an cum ejus veniâ hæc sacerdoti, velut interpres, aperire possit? Cui ille subridens: Veniam do, inquit, modò ego ipse harum virtutum mearum non cogar esse præco. Lydvina homini juvando prudenter hoc executa, narratas sibi noxas non aliter quam suas ingenti dolore animi expiavit. Ille ad ægram revivens: Puto te, inquit, mea pro me scelera sacerdoti exposuisse, quid jam pœnarum injungis? Hoc unum, ait illa, ut nocte unâ, sed totâ, in tuo lectulo cubes supinus, nec in ullum te latus moveas. Fac hoc & mihi committe cerera. At ille lærum cachinnans: Nil amplius, ait, imperas? hoc tota moles meæ poenitentia: Aures tuas laudo, tam clementes mihi judices. Si tam facile est vitæ maculas eluere, faciam quod jubes. Sed vesperi vix in lecto se collocavit, cum nescio quid molestiæ sentire, grave erat in neutrum se latus vertere, itaque putare nunquam tam rigidum habuisse lectum, & quia movere se vetitum, supina hæc quies vita est difficillima. Dum ita cubat, secum ipse cogitans: En, aiebat, sanus sum & incolumis, lectus mollissimus est, modò liberum esset meo me more huc illuc versare. Sed quid hoc curas? dormi tu, dormi, dum clarum mane fenestras intret, dormi securè, & in utramque aurem. Non potest. Alia super aliam cogitatio subnascitur. Quid deest, ait ipse sibi, nox unica sic dormienda est, & fidem tuam liberasti. Verum, quid si tres pluresve noctes sic dormiendum? Mori malim. Mori? Tantam certè molestiam huic rei subesse non credidisset. Prò me miserum, quam exigua, quam nulla in me patientia, quem tam leve vincit radiolum?

Sacerdoti que ea ut sua aperit,

Et poenitentiam imponit.

Lydvina in quantis doloribus, quam patiens. Quid si asseri sit indormiendum, idque multis hebdomadibus? Quid si colica, vel podagra, vel calculus aut dolor capitis accedat, ut atque angatque? Hæc ad inferos spectant. Et quò tu spectas? quò tua te ducent scelera, tot tantaque? sexcenties aut millies capitalia es ausus, jam pridem meritis gehennam. Sed quis lectus illic jacentium, quod stragulum, quæ lodecula? an tantum eis libertas adempta, in utrumque latus se vertendi? quæ illos vestiant plumæ? an non loco plumarum flammæ sunt? Et quot mensibus, quot annis cruciatus illi durabunt? Æternum (si fides Evangelio) ita protus, æternum. Ergo sine fine? Revera sine omni fine. Ergo post centies millies millena millia annorum, non tantum non finem hi cruciatus invenient, sed nec ullam spem finis? Quid ergo agimus, qui cum æternitate ludimus? Imò non ludere hoc est, sed insanire. Agedum, deinceps alius ero, aut nullus ero. Dixit & fecit: & ò quantum mutatus ab illo? Ad sacram confessionem jam paratissimus, cui antea mors visa, seipsum accusare.

§. II.

Sed hoc ipsum, quæso, & nos cogitare perpendamus. Verè & in mollissimo lecto jacere, sed semper jacere, & æternum jacere, supplicium foret inexplicabile. Quid jam omnium apud inferos suppliciorum erit cumulus, ac congeries formidabilissima?

Febriens sic quandoque ardet, ut arbitretur siti suæ vel dolium fontanæ frigida non suffecturum. Heu quis damnatorum siti medebitur? Ardebunt & sitient, sed nec omnes Orbis rivi, non fontes universi, non omnia flumina, nulla maria illorum ardentissimam sitim extinguent, idcirco etiam nec eis guttula stillabit.

Mi Deus,

De damnatorum rogo Caput XII.

Mi Deus, quam molestus nobis est calor æstivus, ut languemus, ut fatiscimus, ut anhelamus? Vestes abjicimus, lecti operimentum excutimus, huc illic impatientissimè nos volvimus; urit lectus, nec quidquam amabilis præbet frigoris. Sed quid hoc, ô Deus, ad sulfureum Æternitatis vaporarium, ubi non solum refrigerationis nihil est, sed nec fore sperandum est? Non frigidulus vesper, non gelida nox, non rorans mane ardore illos tæperat. Una, sed ignea, sed doloribus plena, sed æterna nox est. Ah, vel pœnæ saltem nos terreat, si non invitant præmia. Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium.

A Interea certissimum, durante Æternitate tot mille annos transiuros, quot papaveris, vel ciceris, vel alterius feminis granula in vas illud vel arcam sunt congesta. Nil certius. Nam omnis hic numerus suum habet finem, etsi dicto modo hypocauftum, etsi capacissimam domum papavere vel alio femine repleamus, & grana singula mille annos valeant.

Tertium: Ubi Æternitate stante, tot mille anni abierint, quot in grandi arca ejusmodi grana sunt, nihilominus Æternitas adhuc erit integerrima, nulla sui parte minor; non vel minima pars ulrà, sic loquar, Æternitati adempta est. Et quamvis arca illa tertium, quartum, quintum, sic evacuetur, ut ad grana singula mille numerentur anni, nihil tamen secius Æternitati nil penitus ademptum est, tam tota & tam longa est, quam fuit cum cœpit.

Quartum: Hæc talis cogitatio, si seria sit & attentata, non nihil anget animum, non propterea tamen excutienda illa, sed progrediendum ulterius. Scipsum homo meditabundus hortetur: Age porro tu; numeremus amplius.

Quintum: Hæc tali meditatione sic sensim calefiet animus ut exclamet: Quid facimus? terræ quiesquilias & crepidia insano amore querimus, & negligimus æterna. Nimis verum: annos æternos in mente non habemus.

Sextum: Ita paulatim erudiendus est intellectus, ut arcana illa capiat per ista quæ oculis subjiciuntur. Aristotelis scitum est: Operere phantasmata speculari. Quemadmodum verò scalas uno saltu ascendere non licet, sed gradatim; & sicut in angusti colli lagenulam non subitâ fusione vinum descendit, sic Æternitas strictim & obiter cogitata intelligentiæ ac voluntati non imprimitur. Sensum à minoribus eundum ad majora: Et sicut pileum, poculum, cistam, cantharum, pluteum implemus & inde singulis ductibus mille annos educimus, sic etiam totum aliquid conclave aut hypocauftum erit replendum, & ex eo pariter instituenda numeratio.

Septimum demum est, seipsum alloqui: Quid obsecro est omnis in Orbe hoc affectio, ad infinita millia annorum, quibus Æternitas durabit, & non tantum non finietur, sed nec minimum imminuetur. Hic nemo non fateri cogetur: Etiam si me unum omnis Orbis calamitas premeret, quid hoc ad supplicia æterna? Et etiam si ego unus omnium voluptatibus fruere, idque centum annis, quid hoc ad æternitatem beatitudinis? Quid ergo ego insanus ago, quod non aliter agam? Ergo impossibile saltem sapiam.

Quod si quem animi corporisve dolor, aut uterque simul cruciet, si morbus in corpore, ægritonia & luctus in mente hæreat, tunc potissimum pro se quisque sic cogitet: Si hic dolor aut mœror aliquot menses, si annum, si decennium, si quinquaginta, si centum, si quingentos, si mille annos, si decem annorum millia duraret. O Deus, quam hic dolor aut mœror inexplicabilis foret? Quid verò decem millium annorum maximus & mœror & dolor est ad acerbissimos Æternitatis cruciatu, ubi nullus finis post decies, centies, millies mille annos, Ubi tota semper permanet Æternitas?

En succinctam Æternitatis meditandæ formulam. Porro ad alia.

§. III.

Longè verissimum est, quod non nemo ab Orbe altero redux proclamavit, Nemo credit, quanta tormentorum apud inferos sit acerbitas: Nemo capit quanta sit diuturnitas; Nemo satis perpendit, quam longa sit Æternitas.

Heu nugis nostris immoramur, & sæpe immorimur, ob lanam caprinam litigamus, Æternitatem ludibundi, aut somniantes cogitamus. Hinc rara morum, aut pænè nulla emendatio.

Quidquid est apud inferos tormentum est.

isa. cap. 53. vers. 1.

Nonne Paulus in presertim.

Var, aut suffulcans quodamque.

Æternitas meditando formæ: Prima. Secunda.

Handwritten notes on the right margin, including 'DIXIT' and other illegible characters.

Ego, qui hæc scribo, cum illis omnibus, qui Æternitatis traduntur monita, liberè proclamo: *Curavimus Babylonem*. Voverit, noluerit curari, in ipsius erat arbitrio. Via arcta, angusta porta est, & pauci inveniunt eam. Multi quidem vocati, pauci verò electi. Idcirco Hieremias vates contentissimè clamat: *Salvet unusquisque animam suam*. Si aliter nequeat, seipsum perpetuo claudat carcere, & vivum se sepeliat. Satius est ex ergastulo in cælum migrare, quam è palatio ad inferos descendere.

Sed hæc auribus dici, in animum autem infundi non possunt. Nisi quis ipse meditetur ista, & studiosè inruatur, verbis parum proficitur. Hæc profunt accuratius expensa.

Non ignarum hoc præcipue philosophiæ. Annæus Seneca*: *Luvabat*, inquit, *de animarum æternitate querere, inid credere*. En, æternitatis arcum persculant, qui luce veritatis carent. Quid Christianis faciendum? Sed idem, quem dixi, Annæus sapientissimè pronuntiavit: *In malis optimum est, supplicii finis*. Finis malorum omnium remedium.

Est qui lamentetur domum suam incendio haustam. Alius nullum sibi uspiam factorem aut amicum, nullum esse adiutorem luget. Alius corporis dolores: Ille animi angores queritur. Ille pauperatam suam deplorat. Ille contemni se ac abjici morte gravius putat. Quid, ô viri, hæc lamenta juvent? In malis optimum est, supplicii finis: finis malorum omnium remedium. Hoc remedio penitissimè destituta est Æternitas. In malis omnium habet suppliciorum genera, solùm non habet finem. Hinc rectissimè asserimus: Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium.

Rem miram optimâ fide venerabilis Beda memorat, ævo suo contigisse. Fuit in provinciâ Nordan Humbro- rum paterfamilias ex asse pius, qui Driethelmus audivit. Hic vehementiâ morbi ad extrinsecam deductus, sub noctis principium mori videbatur. Eâ nocte jacuit in mortuum. Ubi diluxit, subito ad se rediens, omnibus atrocis vitam sibi concessam affirmabat, sed longè aliâ ratione quàm prius ducendam. Siquidem extemplo in prolixiores sese preces abjecit, mox facultates suas omnes liberis, conjugii, & egenis assignavit, ipse profanis curis omnibus exutus acerrimè ac severissimè seipsum habuit. Et satis austeritas vitæ loquebatur quàm horrenda in Orbe altero vidisset. Nec ea passim omnibus narrabat, sed iis solùm quibus Æternitatem unice cordi esse sciverat. Inter hos Rex Alfridus fuit vir literatissimus, qui Driethelmum studiosè ac crebrò audivit de Thermis stygijs narrantem: Pars narrationis explicabat horribiles tenebras, incomparabilem fetorem, acerbissimos ejulatus ac fletus, ebullientes colubros, insultationes caco-dæmonum, flammaram globos, & grandinem favissimam, quando scilicet damnati vicissitudine miserabili ex ignibus in glaciem capiuntur. Hæc talia cum paradisi delictis exponebat Driethelmus. Sed ipse narrationis suæ fructum maxime capiebat. Nam in cœnobio secretum mansionis locum, ad fluminis ripam habitavit, ubi hunc sibi unicum laborem sumpsit, inhaerere Deo, votis perambulare cælum, assidue preces iterare, corpus affligere, Æternitatem continis gemitibus cogitare. Et ut liqueret omnibus quàm serio ageret, solebat creberimè ad carnem macerandam proximum flumen ingredi, ad umbilicum aut collum usque in eo tandiù perstare, dum hyeme glacies corpus raderet, egressus inde vestimenta madida non ad solem aut focum siccat, sed vexando corpori retinebat, non tam vestem quàm glaciem indutus. Intervenere aliquoties huic spectaculo, qui hominem miserati quærebant: Qui tandem fieri potest, Driethelme, ut tantam frigoris immanitatem toleres? Quibus ille promptè respondit: Frigidiora vidi & acerbiora.

Quisquis æternitatis supplicia seridè meditatus fuerit, idem de sanctorum martyrum tormentis quibuscumque pronuntiabit: *Acerbiora vidi*. Jacobus nobilis Persa ab Isederge rege justus est membratim à capite ad calcem secari, singulis juncturis & articulis separatim præcisus. Immane tormentum. Sed Æternitatis contemtor dicet: *Acerbiora vidi*. Scrapioni omnes membrorum articuli contra facti sunt. Nicephorus martyr post candentes craticulas minutatim concisus est. Sed redeunt voces: *Acerbiora vidi*. Jonæ martyri non sine acerbio joco præcisi digiti quali feminandi, cutis capitis abstracta, lingua evulsa, ipse in pice bullienti coctus, denique in cochlearibus membris omnibus flagellatus, & fœdè discerptus, dein ossa omnia convulsa & fracta. Sed *acerbiora vidi*. Saturninus feroci tauro tractus & laceratus. Horrendum supplicium. Sed *acerbiora vidi*. Martina nobilis virgo, quatuor palis affixa, fustibus & flagris cæca, unguibus lacerata, bellis obiecta, demum ad flammam damnata. Emmeramo Ratisponensi Pontifici post digitos præcisos, oculos effossos, nares ac aures resectas, manus etiam & pedes truncati sunt, dein & lingua præcisa. Augustodunensi Pontifici Leodegario pariter post femem & carceris squalorem oculi effossi, plantæ pedum laceratæ & avulsæ, labra præcisa, lingua extracta. Sed *acerbiora vidi*. Alexander Romanus Pontifex creberrimis punctis confossus: Cassianus è Brixiani Antistite Christi causâ Imolenis ludimagister stylis & graphijs puerorum confixus est: quorum quanto infirmior manus, tanto gravius martyrii pœna fuit. Marcus Arethufius præsul, lanceolis undequaque compunctus, melle oblitus, in iuncum sportam impositus, apum, vesparum, culicum morsibus in laniam obiectus est. Sed *acerbiora vidi*. Beatus Maximus post unguulas, equuleum, fustes toleratos, lapidibus obrutus est. Antimus martyr subulis candentibus, fractis testis, crepidis ignitis, tenis fiducialis excruciatu est. Zoe Exuperii martyris conjux post sex dierum inediam in tenebrosissimo carcere toleratam, pillis suspensa, & fumo è stercoibus necata. Glycerius postquam cæcus ut extarent ossa, in rogam conjectus est. Petrus Exorcista Marcellini martyris focus primò flagellis concisus, in hiantia deinde vulnera acetum sale mixtum infusum, ita sauciaturum corpus lento igni afflatum est. Christiana virgo pariter affata, oleo deluper infuso, serpentes in eam immitti, lingua illi evulsa, demum sagittis confixa finit. Maxima & Donatilla virgines acriter cæcæ, dein vulnera vivâ calce exulcerata, ambæ in craticulâ tostæ, & ad bestias damnatæ sunt. Theonilla insuper caput novacula cum cute abrasum, rubis ac verpibus coronatum, ipsa ad quatuor palos extensa, toris immaniter cæca, venter illius prunis perfusus est. In his tantis supplicii expiravit. Horrendi sanè cruciatu, acerbissima supplicia, sed *acerbiora vidi*. Pantaleon diu ustulatus, denique in plumbeum fervens balneum conjectus est. Paulus & Juliana frater & soror, equuleum & catastam picem bullientem, ferreas candentes & virgas, & fellas, lectulos erectis clavis instratos, acerbum inter serpentes triduum, flammam denique & rogam pro Christo tolerarunt. Beata Barbara facibus, flagris, ferreis unguibus ditissimè laniata, ubera ei amputata, caput malleolis contusum. Auxentio plantæ ferro terebrata, ipse in rotâ suspensus, candentibus subulis dum exhalaret animam, laceratus est. Quintinus Romanæ nobilitatis, senatorii ordinis, inaudita perulit supplicia, nam postquam bullienti oleo, pice, adipe perfusus, latera facibus adultus, toto corpore catenulis cæcus, ori ejus sinapi, calx, & acetum infusum est; (ô qualis potus!) ipse deinde binis ferreis sudibus à cervice ad usque crura transfixus, omnes ejus digiti inter ungues & carnem clavis terebrati sunt. Hæc nimis atrocitas videntur, sed longè atrociora habet

Hier. cap. 51.

Hier. 9.

Hier. 114.

Hier. 45.

Sum qui pu-

tent ex omni-

humana

gentie partem

tertiam celo

adscriben-

dam duas

alias Orco

submitten-

das, ut scilicet

pars An-

golorum ter-

tia, celo pre-

cipitatu, re-

stituatur.

Hæc Deo no-

ris, nobis in-

certa.

Suprà ejus

mentis, c. 1.

* Seneca

epist. 101.

post med.

De la lib. 5.

Lisp. Angl.

sup. 13.

Baron. 10.2

ann. 252.

num. 5.

Idè an. 284.

num. 20.

Lippelo

29. Mart.

Idem 29.

Novemb.

Idem 1.

Januar.

Idem 29.

29. Septemb.

Idem 2.

Octobr.

Idem 13.

Augus.

Idem 254.

Idem 24.

Idem 392.

num. 42.

Anno 286.

ca. num. 13.

Anno 301.

num. 18.

Anno 302.

n. 29. & 30.

Lippelo

27. Julii.

Lippelo

17. Augusti.

4. Decemb.

13. Decemb.

31. Octob.

CAPVT XIII.

Conclusiones tres in præmissa capita.

*Anno Cliv-
siano 390.
l. 2. contra
Sym.*
A Vrelius Prudentius, vetus poeta Christianus, aeo
Theodosii majoris, duos in Symmachum libros
vulgavit, in eorum altero arctam ad caelum semitam
eleganti versu sic depingit:

*Prima via facies inculta, subhorrida, tristis,
Difficilis, sed sine sui pulcherrima
Et quæ præteritos possit pensare labores.*

Amplam planamque ad inferos viam ita describit

*Devia, picta bonis brevibus, sed sine sub ipso
Tristis, & in subitam præcepti immersa charybdim.*

*Iob cap. 21.
vers. 13.*
Quam eleganter his Jobus accinit: *Ducunt in bonis dies
suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Nunc cuique nostrum
soluta est optio eligendi. Elige, Ultra placet? Elige.

Josephus Christi Domini educator, ex Aegypto in
terram patriam rediturus, duas sibi vias habuit propo-
sitas: liberum ei erat, quod vellet, aut in Judæam, aut in
Galilæam eundi. Angelus namque id unum iusserat:

*Matt. cap. 2.
vers. 20.*
L. cit. v. 22.
*Duae viae
nobis pro-
positæ.*
Vade in terram Israël. Hac aut istac viâ iveris, tui arbi-
trii est. Josephus prudenter deliberans, cum audisset
quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre
suo, timuit illud ire. Et ad Caesarem nobis, & ad Orcum
via patet. Potestas optionis est: eligamus maturè, Ultra
placeat. Centies, sexcenties, milies ingeritur nobis,
Apud inferos regnare diabolum cum apollatis angelis,
apud superos regnare Christum cum sui cultoribus &
amicis. Eligamus, quò ire lubeat. Electionem hanc ju-
verit, sequentia considerasse, unâ cum tribus conclu-
sionibus, quas apponemus.

§. I.

*Regis Af-
sueti con-
vivium &
laetitiae.*
Siquis è Persici Regis Assueti convivis super lauti-
tias epuli regii interrogatus fuisset, ad omnem qua-
estionem respondere potuisset, summas fuisse laetitias,
idque anno medio. Ex epuli gratiâ ejusdemmodi qua-
estiones illi sint positæ.

1. Quinam ad hoc epulum invitati? Cuncti Principes,
fortissimi Persarum & Medorum inclity, & præfecti Pro-
vinciarum. Atque hi omnes invitati, *Ad annum medium.*

2. Convivium quale? Hortense, omnium amœnita-
tum refertissimum. Nemus cultu regio constitum omnia
tempe, paradysum omnem superabat, *Idq, medio anno.*

3. Quis conviviit locus? Non aureus solum, sed &
gemmeus. Nam lectulæ aurei & argentei super pavimen-
tum Smaragdino & Pariostratum lapide dispositi
erant, quod mirâ varietate pictura decorabatur, & hoc
in oculis erat, *anno medio.*

4. Quæ convivas umbracula tegebant? Pretiosissi-
ma. Nam pendebant ex omni parte tentoria aërei colo-
ris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus bys-
siniis atque purpureis, qui columnis marmoreis fulcie-
bantur, *idq, anno medio.*

5. Qui cibi ponebantur? Selectissimi, regii, *idq, anno
medio.*

6. Quis in mensâ potus? Vinum, magnificentiâ re-
giâ dignum, abundans & præcipuum, *idq, anno medio.*

*Esth. cap. 2.
Pluribus
versibus,
initio.*
7. Quæ pocula aut patere, quæ chrysendeta adhibe-
bantur? Aurea. Bibebant enim qui invitati erant, aureis
poculis, & aliis atque aliis vasis cibi inferebantur, *idq,
anno medio.*

8. Quæ Musica convivas hilarabat? Nobilissima: Om-
nes Gratia & Charites, ipsa Sirenum concordia vide-
ri potuisset concinere, *idq, anno medio.*

9. Omnè sine conviva læti? Lætissimi, *idq, anno me-
dio.* Hæc unus aliquis ex Assueti convivis dixerit. Hæc
eadem de caelo, jure multo potiore dicentur, si pro anni
dimidio, aternitatis duratio substituatur:

A Sed interrogetur quis è damnatorum numero, simi-
lein in modum: Ecquæ maxima damnatorum poena? damnato-
Tenebræ, dicit, seu intuitus divini privatio, *idq, in om-
nem aternitatem.*

Quæ altera sceleratorum poena? Fletus & stridor den-
tium; hæc Plutonis musica est, *idq, in omnem aternitatem.*

Quæ tertia? Fames ac sitis incredibilis, *idq, in omnem
aternitatem.* Si fames hæc sitique tantum decies milies
centenis millibus annorum esset duratura, minus id gra-
ve videri posset, quam visum sit olim jejuniun in sacrâ
confessione injunctum.

Quæ quarta? Fætor intolerabilis, è tot cadaverum
acervo, è sulfuris Oceano, à tot diabololorum consortio.
Fætor omnis in Orbe hoc nostro cinnamomum & bal-
samum est ad illos Erebi fætores. Prædictum illis fie-
pius: Expectat vos triste balneum, si hac viâ pergitis.
Sed furdus canebar fabula. Pergebat. Jam balneum
ingressi sunt, non egressuri amplius. Quam id foret to-
lerabile, tot annis, fætor hoc torqueri, quot ab Orbe
condito in hanc usque horam momenta transierunt: sed
heu cruciabit hic fætor sine fine, *idq, in omnem aternitatem.*

Quæ quinta damnatorum poena? Ignis horribilissi-
mus, ad quem flammulæ nostræ possint videri pictæ.

Illud inexplicabile, quòd ignis ille sit inextinguibilis,
quem nulla flumina, maria nulla, nullum diluvium ex-
tingerit, quem nec ipsa sopiverit Aternitas. Judex præ-
monuit; fixum est decretum, sapius legendum: *Ite in
ignem aeternum.* Urentur, non comburentur, *idq, in om-
nem aternitatem.*

Quæ verò sexta? Vermis conscientia; tantò gravis,
quantò abstrusius supplicium. Ut res oculis subijciatur
non aliud cogitandum, quam igneam selem ejusque pec-
toris inhaerere semper, illudque unguibus fodicare ac
lacerare, ita tamen ut pectus ita vulneratum, in novam
identidem lanienam recreseat, *idq, in omnem aternitatem.*

Quæ septima? Locus & societas execrabilis. Hæc
peccatorum fuerunt illicia, quæ caveri poterant, nec
cavebantur, nunc pro dietâ lepulechrum ignem: pro
amicorû familiaritate sodalitas est diabololorum & dan-
natorum hominum execrabilissima. Hic locus semper
habitandus, hoc sodalitorium nunquam abfuturum, *idq,
in omnem aternitatem.*

Et quæ octava numeratur poena? Desperatio planè
furiola, quæ momentis singulis sceleratos illos jugulat,
nec tamè jugulat, perinde si culter aut pugio alius super
alium adigatur in præcordia, *idq, in omnem aternitatem.*

Et quæ tandem nona inferorum poena? Ah, ah, ah,
inexplicabilis, immensa, incomprehensibilis Aternitas,
hæc tormentorum omnium tormentum maximum.
Tolerare Tenebras, Fletum, Famem, Fætozem, Ignem,
Conscientia vermem, Desperationem, Diabololorum
convictum, hæc, inquam, omnia tolerare annis mille,
aut bis mille, vel etiam decem aut centum millibus, aut
tot annorum millibus, quot in quaternione chartæ pe-
nitissimus scriba posset exprimere, numerus foret nul-
lius Arithmetici lingua exprimens, sed tamen finitus,
& ob hoc unum acceptatissimus damnatæ plebi, quòd
tandem post pænè innumera millia millionum anno-
rum finis futurus esset tormentorum.

Sed sententia lata est, nec revocari potest. Illa octo
supplicia toleranda, *idq, sine fine,* atendum, *idq, sine fine,
aeternum, in perpetuas aternitates,* ut vates Habæatus lo-
quitur.

Atque hoc est quod nunquam satis dici, sed nec cogi-
tari satis, quod nunquam capi, intelligi nunquam po-
terit. Aternitas piorum jure suspicium; Aternitas im-
piorum formidabile somnium; Aternitas damnatorum
inexplicabile supplicium. Restat ut ad septenas in primâ
Aternitatis parte positas conclusiones, adjiciamus tres
alias istas.

§. II. Con-

De damnatorum rogo Caput XIII.

§. II.

Conclusio prima. *Omnia Orbis pretiosa, fungi sunt, umbrae sunt ad Aeternitatem collata.* Argentum omne aurumque, gemmae omnes si in geminis conflentur globos; omnia honorum nomina, omnis triumphorum gloria; omnes Salomonis & Sardanapali deliciae, omnis illecebrarum dulcedo, voluptatum omnino omnino suavitatis fungi vilissimi, titivilitium, & revera umbrae merissimae, aut rectius, omnia haec scarabaei umbrae sunt, quae nihil esse potest vilius, si ad Aeternitatem conferantur.

Quis convivium illud aestimet, in quo raptim unus alterve bolus ingeritur, & abitur. Quis illud praemium laudet, quod ventre aufertur? Talia sunt vitae istius bona; buccae & micae, medicati boli, vanitas & umbra.

Ad rem praerariissime dixit Augustinus: *Non nobis sufficit, quidquid longum est in tempore si habet finem, & ideo nec longum dicendum est. Et si avari sumus, vita aeterna avari esse debemus.* Cetera hic omnia puerorum nuges sunt, bracteolae & matreolae, crepundia & pupae. Hinc illae divini Pauli generosissimae voces: *Existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Jesu Christi, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercorea.*

Conclusio altera: *Nullus religionum hominum tam parva ac duriter seipsum habet, nemo tantis rigoribus exercet corpus, atque liberari e paenis Orbis faceret.* Quod nos severissimam vitam interpretamur, vita voluptuaria est, ad illam seu vivendi lege moriendi perpetuam necessitatem in Tartaro. Nos videri postquam suavissimam dormire, etiam si complures noctes traducamus in somnes: Nos inter ipsas calamitates delitamus, illi verè cruciantur, & vel una hora millies moriuntur.

Scriptor fide dignus commemorat Theodorico Trajectensi Praefuli fuisse famulum, qui Eberbach audivit. Hic hero suo ab insigni prudentia & fideli prolix industria commendatissimus, aemulorum invidia sic exagitat, ut demum velut in rabiem actus eaeodamoni se manciparet, ut vel inde praesidium aliquid alluceret contra tam malevolos insidiosos. Annis aliquot evolūtis fato concessit Eberbach; & animus corpore solutus in Eutippum flammam abjectus est. Ab hoc igne tantos percipiebat cruciatus, ut redivivus diceret: Si ex omnibus Orbis arboribus & lignis rogos strueretur unicus, malle fe in eo usque ad supremum iudicii diem ardere, quam hoga unica illis prioribus ignibus torqueri. Sed & Avernale frigus, & tenebras, ceteraque poenas ex ordine percensuit. Dum autem his supplicii afficeretur, adfuit e caelo nuntius qui miserum affatus: En, inquit, hoc praemium iis debetur qui diabolo servant. Sed dic, si tibi ad vitam redire liceat, an ob commissas noxas, vitam suscipies expiabilem? At ille: Poenarum, inquit, nihil recuso, modo hinc exeam. Hac demum lege voluntariae multae subeunda rediit ad vitam, & quia nondum terrae mandatus subeunda rediit ad vitam, & omnes adstantium in fugam egit. Mox ingenti spiritu scelerum poenas a seipso expetere aggressus, Othoni praefuli in sacram militiam eunti se adjunxit. Sed jam ea vite severitate se afflictavit, ut juxta equum nudis pedibus curterer, nec curaret spinas ac saxis tibias plantaeque varie vulneratas crucentari. Pecuniam parè omnem in pauperes erogavit. Panis & aqua quotidianum illius jejuniū parcissimè reficiebant. Erant qui summam hanc vitae austeritatem mirarentur, mitiora persuasuri. Quibus ille: Non est, inquit, quod miremini, longè graviora passus sum. Vos ibi sitis, aliter sentiat. Atque ubi factum hoc iter conficit, una cum uxore religiose se addidit, quod vite reliquum esset, rigidissimis pauculis acturus. Haec ipse de se Joanni Xantenfi enumeravit, à quo ea scriptor accepit.

Hic illud moniti nobis opportunissime ingeratur:

A Graviora passus sum. Et tui Christiane, graviora patieris, nisi haec leviter toleres patienter. Est cum apud nos ipsos gravissimè injurias aliorum querimur: hic quisque sibi rectè dixerit *Graviora patieris.* Est cum aliorum aures querelis opplemus: idem optimè respondebitur *Graviora patieris.* Idem in omnibus molestus ac miseris usurpandum. Quid malum tuum impatientia exasperas? Ni caves, *Graviora patieris.* Nihil est quod patieris, nihil est ad thermas illas non Neronis sanguineas, sed Plutonis flammeas collatum. Ergo, ne *Graviora patieris,* patere haec legia.

§. III.

Conclusio tertia. *Non tantum vanus sed plerumque non xius est omnis labor, qui aeternitatem non spectat.* Quae de re Christus luculentissimè: *Quid prodest homini, ait, si Mundum universum lucretur, animae vero sine detrimentum patiatur?* Non solum non divitias, valetudinem, delicias, sed nec Mundum universum adipisci juvat, si quis seipsum interim perdat. Utere & fruire divitiis, valetudine, delitiis quantum vel optare potes, fungi & umbrae sunt haec omnia, si post vitam hanc palo infigaris flammeo. Contemplemur obsecro, qua ratione usitato apud nos supplicio per medium hominem adactus stipites per os emergat. Spectaculum horrendum. Pendet miser affixus palo, & subinde auctarii loco substructus est ignis lentus, pedes ad palum catenis colligati, manus affixae clavis. Heu dirissimum suspendium! Si anno medio, si decem, si centum, si mille, si decem millibus annorum, si semper, si aeternum ita pendendum sit?

Heu quid prodest homini, si Mundum universum lucretur, anima vero sine detrimentum patiatur! Utrunque capimus hoc oraculum, sed, quod theologus dixit: Plerosque sensus carnis excacat. Hinc verissimè Chrylotoimus: *Quamvis, inquit, ignis ille exarserit, fluvius flammam accendatur, nos tamen videmus & delicias amplectimur, & licentiose peccamus.* Quid ergo hic aliud inelamem, quam illud Hebraei vatis: *Salvet unusquisque animam suam.* Aeternitati propinquamus, & illa nobis. Brevi una erimus.

Josaphatus rex Indorum à Barlaamo Christiana sacra edoctus, velut per somnium vidit inferos, & diversorum tormentorum seriem, audivitque vocem: *Hae sceleratorum sedes est, qui sese flagitiis contaminarunt.* Ubi triste hoc visum delitit, totis corpit artibus tremere; rivulorum instar lacrymae fluxerunt, omnia male suadae voluptatis illicia evanuerunt, alium induit hominem Josaphatus.

Deus bone, quam nos proficte malitiae sumus! Non somniamus inferos, sed esse credimus, fide minime fallasi. Verum qui nostri nihilominus sunt mores? Nos quidem alium atque alium hominem induimus, sed semper malum, adeoque ipsam variamus malitiam, & velut priorem pertasi novum, subinde nequitiae vultum sumimus. Ideo vel sanctissimus quisque cum Bernardo roget: *Subveni mihi Deus meus, priusquam sine termino crucier in inferno.* Ideo vel impiissimus quisque cum Manasse id unice deprecetur: *Ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in aeternum iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terra loca.* Quia tu es Deus, inquam, penitentium. Et quid ego non homo, sed jumentum, ad te, mi Deus, vociferer, quam illud unum: *Parce, ignosce, miserere, ne remiscaris iniquitatum mearum.*

Cum Christus Dominus posttridie palmiferi sui triumphi è Bethanià in urbem Hierosolymorum tenderet, in via esuriens ficum adiit, inde petitarus fami solatium, ar ubi nihil in ea invenisset, praeter folia: *Nunquam, ait, ex te fructus nascatur in sempiternum.* Et arefacta est continuo ficulnea. Tales omnino sunt omnes Acherontis incolae, ficus maledicta, semper infecunda, stirpius eradicata, in flammam abjecta, in flammis semper arsure. Nunquam ex illis nascetur fructus in sempiternum. In regnis

Echemo h

1. Conclu-
tio.

August. in
Ejal. 68.

Phil. c. 3.
vers. 8.

2. Conclu-
tio.

Celsarius
insinuat
conf. l. 2.
mura. c. 23.
qui haec co-
gnoscit narra-

3. Conclu-
tio.

Matt. c. 16.
vers. 26.

Lucas Ba-
genfis.

Chryf. hom.
55. ad pop.

Damascenus
hist. de
Barlaam &
Josphat
c. 30. sub
finem.

2. Par. c. 36.
& ult. fine.

Matt. c. 21.
vers. 19.

Damnati
sunt ficus
maledictae.

Handwritten notes on the right margin, including the name 'DAMELL' and other illegible scribbles.

Behemoth ignota penitus est patientia; nulla submissio-
nis notitia; nulla illic hospitatur virtus; solum est sterilis-
simum, ubi nullae arbores nisi ad ignem natae. Nunquam
ex illis nascetur fructus usque in sempiternum.

Postquam protoplasti parentes nostri pomum ve-
titum admorderunt, protinus illo amenissimo orto
sunt exclusi, & ad horti custodiam adnotus est non si-
ne armis Angelus. Divinae paginae id testantur: *Ejecitq;*
Gen. cap. 3. Adam, & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, &
vers. 24. flammeum gladium, atque versatilem. Illustrissimum hoc
erat divinae misericordiae argumentum, illic famulum
dumtaxat collocasse, non ipsum Paradisi dominum ste-
rillisse cum gladio ad prohibendum omnem ingressum.
At verò iudicii supremo die, nulli famulorum gladius
permitteretur: ipse Dominus eum arripet, stringetque
in damnata capita, *Discedite a me maledicti.* Paucula ver-
ba sunt, sed librum & volumen ingens faciunt, nun-
quam satis evolvendum.

Nunc igitur rerum nostrarum fatagamus. Tanto
quique minus miser in Orbe altero erit, quanto misera-
rias suas in isto patientius tolerarit.

CAPUT XIV.

*Quae ligna, quodve pabulum ignis sit aeterni:
Vbi de peccati mortiferi inexplicabili
gravitate.*

Verissime dictum à prisco philosopho: *Initium sa-
lutis, notitia peccati.* Revera non peccabit unquam
gravius, quisquis mente serâ cum gravitatem peccati,
tum fœditatem inspexerit. Peccatum ex Orbe tolle, &
malum omne sustuleris. Unum atque unicum Orbis
malum, & ceterorum omnium malorum seminarium,
miseriarum omnium pelagus profundissimum suppli-
ciorum est abyssus Peccatum. Hinc illae Chrysofomi
voce: Peccatum spontanea insania, voluntarius est
demon. Eam ob causam beato Ludovico Galliarum
regi etiamnum adolescentulo mater altissime impres-
sum cupiebat: Potius vitam perdere, quam letali se cul-
pâ obstringere. Rectissime proflus Joannes Climacus
dixit: Etsi mille annis continuam in ediam pane solo &
aquâ tolerarem, etsi totum Mundum ut nobiscum
pro nobis lugeret commoveremus, etsi Jordanem
stillatim & guttatim lacrymando per oculos educere-
mus, nunquam tamen pro commissis peccatis satisfacere
possemus.

Inde Sapiens Hebraeus tantâ contentione vocifera-
tur: *Quasi à facie colubri fuge peccata.* Quis tangit pocu-
lum, in quod mors ructaverit, uti Tertullianus loqui-
tur, & in quo venenum ministratur bibenti? Nil habet
Orbis formidabilius peccato. Quâ de re dicta scripta-
que sunt innumera; nos compendio quintuplicem hanc
assertionem statuimus. Quisquis letaliter delinquit:

1. Deum gravissime offendit, eumque sibi adver-
sarium & hostem constituit.
2. Divinam gratiam omnem amittit.
3. Omne genus miseriarum & calamitatum sibi ul-
tro accersit.
4. Caelum in omnes aeternitates perdit.
5. In sempiternos inferorum rogos præcipitem se
mergit.

Divinus Paulus rem verbo absolvit: *Stipendia peccati
Rom. cap. 6. mors, & omnis Mortis comitatus, Luctus, Dolor, Mor-
vers. 23. bus, Mæror, quos velut anteambulones sequitur aeterna
mors.* Hoc omne ut exactius, prout omnino par est,
consideremus, assertionem illam quintuplicem ordine
explicabimus.

§. I.

Primum est: Deum gravissime offendit eumque sibi ad-
versarium ac hostem statuit, quisquis letaliter delinquit.
Peccato summum bonum laeditur, ita quidem ut ne-
glecto creatore finem suum in re creatâ constituat ho-
mo. Quod summæ injuria est, & simillimum idololatri-
æ. Hinc toties in divinis oraculis peccata idololatriæ
nomine designantur. Ista in omni peccato graviore temeritas
quovis supplicio dignissima est. Cum enim
Deus ubique locorum presentissimus sit, ante ipsius re-
clamantis oculos patratat nefas, fitque injuria & cer-
nenti, & audienti. Ita summum regem coram & in os con-
tumeliis afficimus. Et quod fœdus, beneficiis abutimur
in offensam beneficia conferentis. Auxilium enim quod
nobis Deus in omnibus omnino actionibus præstat,
contra ipsum convertimus: perinde si filio patris gla-
diolum portigat, ut ad se defendendum eo uti condi-
scat, simul etiam imbecille filioli brachium regat, at ve-
rò nequissimum puer optimum parentem, dum is ferientis
manum sustinet, conetur configere. Hoc agit, quis-
quis peccat. Dum Deus actiones illius & adjuvat & di-
rigit, has ipse in Deum injuriosè convertit. Atque ut
summa hæc in Deum contumelia magis elucescat, rem
oculis ita subjicimus.

Quotiescumque homo in deliberatione se ipso pec-
cati aggressus est, medius inter Deum stat atque diabo-
lum, velut iudex & arbiter, pro quâ parte pronuntiet.
Deus legem à se latam explicat, & una filium cruci sus-
fixum monstrat, ut hominem à peccato avertat. Dia-
bolus escam malorum voluptatem objicit, suadet, in-
vitat, ut ad peccandum illiciat: quisquis jam peccat, hoc
ipso Diabolo Deo prætere pronuntiat, nam aversus à
Deo, causam diabolo adjudicat iniquissimus iudex.
Quid hoc aliud est quam reipsa dicere: quidquid leges
jubeant verenturque, quidquid crucifixus filius moneat,
roget, suadeat, imperet, quidquid è caelo minetur Pa-
ter, diabolus tam suaviter me invitat, nullum tam dul-
ce propinat, ut persuadeat, ut vincat, Eo, sequor diabo-
lum, ab illo me trahi sino: placet hic caupo quacun-
que tandem symbolam polcat. Verissime hoc facit, quis-
quis letaliter delinquit.

Ita in unam lancem Deus mittitur, in alteram vo-
luptas. Accedit homo velut libripens, atque ubi pecca-
re decrevit, malle se divinae amicitiae, quam voluptatis
jacturam facere aperitissime statuit. Et ita Christo Ser-
vatori latronem Barabam anteponebat.

Quid horrendum magis, quid indignius supremâ
Majestate, quid turpius quam hoc conditori fieri à re
conditâ? *Obstipescite caeli super hoc, & porta ejus desolamini Hier. cap. 3.
vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus, vers. 13.
Me dereliquerunt fontem aquae vivae, fontem limpissimum,
& impuros rivulos sectati sunt.*

Atque ut hoc ipsum explicatius tradamus: Hominem
peccatorum partes diversæ trahunt, ut diximus; hinc
trahit Deus, hinc diabolus. Penes hominem stat, à quo
velit attrahi. Cacodæmon filo aut culmo ligat hominem
(nec enim aliter potest) & ostentat quod vel carnem
mulceat, vel crumenam augeat, aut certè famam ex-
tendat. His filis, his ille culmis quoquod vult pertrahit,
quem ligavit. Ut igitur homo vel suæ libidini, vel avari-
tiae suæ, vel arrogantiae satisfaciatur, contra expressissimam
Dei legem in vegetum ruit.

Deus quidem vinculis haud facillè rumpendis ligat
hominem, beneficia sua proponit, debitum sibi servi-
tium exigit, proseriptionem è caelo, & aeterna infero-
rum incendia minatur. Sed nihil agit, quidquid prom-
mittat, aut minetur Deus: vincit diabolus, & Deo, sic
volente homine, antefertur. Hoc enim præstabilius pu-
tat homo, blandientem Satanam sequi, quam præci-
pientem Deum. Ideo vincula omnia quæ ipsi Deus
injicit, contumaciter abrumpit.

Dicitur

Dicite jam vos ipsi, qui in malum scientes ruitis, qui hinc & illinc tracti victorem diabolum facitis; dicite, quibus hoc gehennis, quibus eternitatibus hec in Deum injuria possit elui?

Hoc ipsum Deus jam olim gravissimè questus: *Rupisti, ait, vincula mea, & dixisti: Non serviam.* Ad rem est propriissimè querela ista. Hoc certè facit, quicumque scelus in se concipit; abrumpit vincula, dicitque, *Non serviam.* Hinc vel ipsi Christo Deo insultans Satan dixerit: En, hoc tibi tui faciunt; sic homines à te conditi te amant, ita te honorant ii pro quibus mortuus es, quibus te ipsum das & omnia. Quid à me habeant non ignorant, nihilominus sequuntur me; voluptuosa vilissimè trahi se finunt à me; ego illos obsequentissimos habeo; me suum esse hostem non nesciunt, & tamen diligunt, modò eis aliquid vel pecuniæ, vel lascivie, vel inanis gloriæ monstrum. En, quantos numerem in meis castris. Ego pro illis nec colaphos tuli, sicut tu Christe pro tuis; nec flagella sustinui, nec crucem petuli, nec mortem obiisti, sicut pro tuis tu Christe. Sed neque illis caelum promitto, neque paradysum offero, sicut tu Christe tuis, quos monitis doces, exemplis instruis, minis terres, præceptis dirigis. Sed frustra. Te spreto me audiunt. Malunt æternum ardere quàm brevi tempore tuis legibus vivere. Volentibus non fiet injuria: peribunt quia perire cupiunt. Quia conditorem suum repudiant, me dominum, imò tyrannum habebunt.

Quid ad hec, inquit Cyprianus, respondemus fratres? An non igitur videtis, ò mortales, & palpatis, quanta hec in Deum sit injuria? Atque hoc est quod nullis inferorum ignibus, nullis sæculorum tractibus expiari possit. Nos anxie quandoque querimus: Ecce Deus unicam letalem noxam, quæ vel momento committitur, æternis ignibus punit? Varia super eâ & Theologi respondent. Vix ullum satisfacit responsum: & nos sequenti capite hac de re plura. At quisquis illud, quod modò diximus, enucleatius perpenderit, ultro facietur capitale crimen omne, non posse non infinitè Deo displicere, tamque inexplicabilem esse injuriam quæ Deo inferitur peccando, ut ea nullis unquam cruciatibus satis elui possit.

Res in aperto est: Quæ personæ, in quam peccatur, nobilior ac sublimior, tantò noxa est gravior. Qui sibi æqualem lædit, noxam contrahit, hæc tamen multum augetur, si sacerdotem profanus læserit. Utrâque hæc culpa gravior ea est, si Episcopum offenderit. Longè gravior, si Episcoporum Antistitem, aut purpuratum patrem; gravissima si Regis aut Cesaris majestatem spreverit; longè gravissima, sic homines censent, si ipsam Pontificis tiaram ausu temerario violarit. Hæc incrementa sunt culparum, prout nimirum dignitas crescit, sic & culpa. Hinc cum Deus qui læditur, sit infinitè dignitatis, offensa etiam gravitatis fit infinita.

Quare quò penitentiis quis Numen divinum nosse incipit, eò exactius infandam peccati malitiam & agnoscit & odit. Certè Deus tanto fertur odio in peccatum, ut theologus è divi Dominici familiâ celeberrimus dicere sit ausus: *Cerrissimum est, quod si quis omnes creatos intellectus in unum conflaret, & ex omnibus linguis unam fabricaret, nec intellectus ille comprehendere, nec lingua ista explicare possit illud, quod Deus in peccatum gerit odium.* Cum enim Deus infinitè bonus sit, amore infinito bonitatem, odioque infinito prosequitur malitiam. Atque hinc illam præmiis æternis, hæc æternis suppliciiis remuneratur. *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.*

Ut autem istius, quo Deus in peccatum fertur, odii magnitudinem paulò altius in animum admittamus, consideremus obsecro, quantum supplicii æquissimus judex vel unico peccato sapissime irrogat. Animus ab actione innotescit; pœnæ à Deo inflictæ odium divinum explicabunt. Et quod illud, oro, supplicium Angelorum? Lucifer, omnis elegantia ac venustatis miracu-

Tom. I.

lum multò quàm nobilissimum, cum tot centenis millibus, rectius dixerim, cum tot millionibus Angelorum subitò in flammeas voragine præcipitatus est. Ecce quod ab eis facinus est designatum? Unica superba cogitatio. Ah, ò Deus, Ah! Tantus numerus tantorum regum (ad quorum vel unicum vel mille reges collati exigua sint potentia) in æternum damnatus sit? Nec ulla penitentia aut misericordiæ, nulla recuperandæ gratiæ facta sit mentio? Ergo ipsissima, ergo omnis æternitas unicam superbam cogitationem non exhauriat? ergo sæcula infinita pro unica unius momenti noxa, nequeant satisfacere? Jure Deo Angelo apostata ceterisque ejus assensibus dixerit: Extinguere vos penitus, & in nihilum possem redigere, sed eritis Majestati meæ, beatis Angelis omnibus, hominibus universis prodigium, portentum, nequitiaæ spectaculum, justitiæ testimonium, æternum mei in vos furoris barathrum.

Si quis mille Regum ac Imperatorum filios capite damnari & securi subijci videat, ingemiscet utique dicente: Atrocissimum planè facinus hic sanguis regius commiserit necesse est, quòd omnes una eaque inexorabilis sententia feriat; obstupescendum profus, adeo nec precibus, nec numero, nec sanguini, nec clementiæ quidquam dari. Idem omnino hic cogitandum, & plus quàm obstupescendum, tot Angelorum milliones ad æternos rogos dejici, & nullum veniæ, nullum gratiæ, misericordiæ nullum dari locum; non genus & originem cælestem, non maximam multitudinem, non delicti, ut videri poterat, dignitatem spectari, sed pariter uno omnes turbine involvi, læsæ Majestatis universos damnari, morti sempiternæ addici.

Ah, ò mi Deus, ah quæ tandem peccata nefanda est atrocitas, ut divinos furores, eòsque tam implacabiles in se provocet, ita quidem implacabiles, ut nullis unquam sæculis mitius severituri sint, nec ullis se suppliciiis mitigari sinant. Hinc omnis veniæ veniæque spes exulat. Deò rebelles, celo extorres erunt in omne ævum. Effusa est omnis gratia; spes libertatis nulla. Frustra preces, frustra libelli supplices. Conclufum est; Decretum est. Quondam Angeli, nunc diaboli; olim Deo amicissimi, nunc hostes capitalissimi, ardebunt æternum. Et quod delicti genus fuerat? Jam diximus: Cogitatio superba unica. O Rex gentium, quis non timebit te?

Hic nemo se fallat, & Angelorum delictum longè altius fuisse ordinis putet quàm sint humanæ noxæ. In protoplastis idem est cernere, quod in Angelis. Primi parentes nostri cum universis posteris divini gratiæ exuti, innocentia veste spoliati, paradiso exclusi, æternum exulare iussi sunt, addita fatali hac sententiâ, *Moriendum esse.* Nec satis fuisset morte unâ defungi, Mors æterna jam triumphabat, jam immensum populum sui juris & census numerabat, & verò etiam omnem humanam gètem in sua regna traxisset, nisi Altissimi filius humanam sortem miseratus hominem induisset, expiraturus in cruce. Jam petieramus omnes, si perire voluisset, qui perire non potest. Nam inhaerentis peccati contagio ab uno in omnes transit. Et quod illud tam immane fuit Adami flagitium? Pottum unicum leviter admorsum.

Eheu tantis lacrymis, tantæ funerum strage, tantis suppliciiis luendus est pomi morsus? Quid querimus? Hæc peccati ratio est: infinitè Deo displicet, infinitis suppliciiis acerrimè vindicatur, nec tamen unquam expiatur. Furit Deus cum in peccatum exandescit.

Sed huc magis oculos ad humanæ gentis excidium. Et en Orbis terrarum universus, unius loco sepulchri est, in quo totum genus humanum aquis sepultum est. Ex omni hominum numero vix octo servati sunt ab inundatione diluvii. Quæ causâ tam prodigiosi funeris? Quis tot centena millia hominum in iratum hoc mare deturbavit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis amplissimas Gomorrhæ, Sodome, ceterasque urbes incendio delevit?

Q

Peccatum nullis inferorum ignibus expiari potest.

Tabro. Gra. sit ausus: Cerrissimum est, quod si quis omnes creatos intellectus in unum conflaret, & ex omnibus linguis unam fabricaret, nec intellectus ille comprehendere, nec lingua ista explicare possit illud, quod Deus in peccatum gerit odium.

Mat. c. 2. v. 46.

Luciferi peccatum

Handwritten notes in red ink on the right margin, including the word "REXEL" and other illegible characters.

delevit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis Sichimorum urbem evertit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis Benjamitarum viginti quinque millia, Israëlitarum quadraginta millia in prælio interfecit? Peccatum, præsertim Libidinis. Hic Dei mos est, hoc illius in omnia peccata odium; nihil hac in parte dissimulare potest. Nullum peccatum sine pœnâ. Et quamvis multa impetrent veniam, nulla tamen non subeunt pœnam.

Quæ sacerdotis Heli ob solam in castigandis filiis negligentiam? quæ Saulis propter inobedientiam? quæ Davidis propter incontinentiam? quæ Nabuchodonosoris ob superbiam? quæ Ananiae & Sapphiræ ob avaritiam? quæ plurimorum aliorum ob culpas, ut videbatur, levissimas pœna fuit? Achan hostilium spoliiorum aliquid subducit, & id morte luit. Pauperculus ille colligit ligna sabbato, & lapidatur. Oza nimium sollicita manu contrectat Arcam, & vi subitâ necatur. Obsequens, sed paululum incautus propheta finit se decipi, & à leone suffocatur. Israëlita contra Moysen murmurant, & ab ignitis colubris interimuntur. Betfamita parum reverenti oculo salutant Arcam, & supra quinquaginta millia hominum jugulantur. Elisæum irrident pueruli, & eorum quadraginta duo ab ursis lacerantur.

10f. cap. 7. vers. 25.
Num. c. 15. vers. 33.
2. Reg. c. 6. vers. 7.
3. Reg. c. 13. vers. 24.
Num. c. 21. vers. 6.
1. Reg. cap. 6. vers. 19.
4. Reg. c. 2. vers. 24.
Osee c. 14. vers. 1.

Non parit Deus delinquentibus. *Pereat Samaria* (pereat anima) quoniam ad amaritudinem concitavit Deum suum. Sit alicubi mare mellis, & unica fellis gutta in hoc dulcissimum mare immissa universum illud in extremam mutet amaritudinem. Quid quæso de hoc felle, quid de hac fellis guttula sentiendum? Fel istud inexplicabilis & infiniti amaroris esse diceretur. Et rectè diceretur. Atque hæc est ipsissima peccati amarities. Est quidem divinæ pietatis ac misericordiæ dulcedo infinita, velut mare mellis immensum. At verò peccatum mortale quodcumque vel unicum amaritudinis est tantæ, & fel abdit tam malignè potens, ut Deum suavitatis ac dulcedinis inexhaustæ pelagus, in paventiam indignationis ac furoris amaritudinem convertat. Atque hoc est quod Oseas clamat: Ad amaritudinem concitavit Deum suum Anima peccatis suis. Non hæc ideo pereat? Deus ipse id quæstus: Ad iracundiam, inquit, me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis. Hieronymus exponit: Sceleribus suis amarum me fecit, quia dulcissimus eram. Idcirco non parit Deus delinquenti.

Osee c. 12. vers. 14.
Tob cap. 9. vers. 28.

Non jam miror amplius, dixisse Jobum: Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Adeo certè non parit Deus delinquentibus, ut vel in filio suo aliena etiam delicta acerbissimè puniverit. Revera mors Christi funestissima satis luculentè docet quanto Deus odio peccatum prosequatur.

Cùm ægro pharmacum è fusili auro, aut è margaritis liquidis, aut è lapide Bezoar-miscetur, pronum est dicere, gravissimum esse morbum, & præsens vitæ discrimen: Ita hic profusè nimia fuerit necesse est peccati gravitas ac sceleritas, quam curare non potuit nisi dominicus, nisi regius infiniti pretii sanguis. Agnosce igitur, ô homo, inquit Bernardus, quàm gravia sint vulnera illa, pro quibus necesse fuit Christum Dominum vulnerari.

Imò Christus cùm sub cruce duceretur ad crucis supplicium, sua vulnera suamque mortem defleri vetuit, ut scilicet illæ lacrymæ impenderentur peccatis, quæ mortis tam infamis fuerunt causa. Enimvero solis Christi lacrymis satis elui potest peccatum. Nam si Angeli omnes, quotquot in cælo sunt, corpora humana induant, & multis sæculis vel unius mortalis peccati nequitiam plorent, ne sic quidem tot lacrymarum nimbis, peccatum illud unicum sufficerent deploraretur, quod solius Christi lacrymæ, & quæque sanguineæ satis expiant.

Alterum assertionis nostræ caput est: *Gratiam divinam omnem amittit, quisquis letaliter delinquit.* Facinus quodcumque mortiferum omni penitus gratiâ divinâ spoliat. Nil pulchrius animo quem ornat Dei gratiâ, nihil scelerius quàm animus divinâ gratiâ exutus, & scelerè pollutus vel unico. Coluber est peccatum venenatissimus, vulnus ab hoc colubro est mortiferum, licet suaviter & cum voluptate inflictum. Et ô si oculis videre liceat, quanta peccati sit deformitas ac sceleritas, quàm sedulo peccatum fugerent qui modò scètantur. Deformius est atque terribilius ipso cacodemone peccatum. Princeps Angelorum Lucifer, multò formosissimus fuit Angelus, sed peccati unius fulgine ita omnis ejus pulchritudo defœdata est, ut jam terretimum ac spurcissimum sit prodigium, adeoque horrendum, ut negent eum diu posse superferitem agere, cuius oculis suam Angelus Apostata sceleritatem objecerit.

Peccatum est coluber venenatissimus,

Porro divinæ gratiæ pretium illud est, ut verissimè dicatur, in Orbe nihil esse pretiosius. Explico. Dixerit quis de auro potabili, aut de aquâ vitæ, Unica liquoris hujus guttula majoris est pretii quàm sint vel centum plaustra generosissimi vini. Hoc ipsum ad amissum de gratiâ divinâ dixeris: Pars hujus minima pretiosior est omni favore humano, omnibus Orbis opulentis. Sit totus terrarum Orbis aureus, nihil pretii est ad divinam gratiam collatum. Peccatum verò letale quodcumque sic omnem admittit divinam gratiam, ut ejus nil penitus remanere possit admisso peccato.

Omnem gratiam adimès, &

Quidquid meritorum plurimis annis collectum est, id omne momento effundit vel unicum peccatum. Eccelesiasta vox est: Qui in uno peccaverit, multa bona perdit. Et etsi quis quinquaginta, etsi centum annis in omni virtutum genere se Deo probavit, etsi maximis rigoribus & quotidianis jejuniis vitam omnem exercuerit, pane solo & fonte vixerit, lumbos ferro strinxerit, in dies se flagris ceciderit, sua omnia in stipem erogarit, si demum letaliter delinquat, universâ vitæ prioris promerita perdidit, omnem Dei gratiam effudit, ex amicissimo jam professus Dei factus est hostis.

Eccl. c. 9. vers. 18.

Res certa; testes luculent. Ezechielii hoc credamus: Si averterit se justus, inquit, à justitiâ suâ, & fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus quas fecerat non recordabuntur. Letaliter vel semel peccasti? Amisisti omnes labores tuos, amisisti gratiam, amisisti cælum, amisisti Deum, adeoque amisisti omnia. Aut igitur quæ amisisti recupera, aut æternam amissa flebis.

Ezech. c. 18. vers. 24.

Inter supplicia quæ Deus Israëlî minatur, illud tantquam omnium maximè formidandum ingerit: *Væ eis cum recessero ab eis.* Hic Dei ab animo recessus atque abitus, mors animi est, malum cui revera nullum par, malum quod omnes vel acerbissimos divorum Martyrum cruciatus, quod perpetua damnatorum omnium tormenta superat. Et videre hominis, quem Deus ob peccatum deserit, miseriam. Quidquid agat, quidquid patiarur hic homo, divinâ gratiâ destitutus, montes transferat, ignes infundat, stellas extinguat, fontes accendat, omnibus sæculis admiranda faciat, nec minimum quidem celestis beatitudinis promeretur, dum apud Deum in offensâ est. In liquido causâ est. Fons omnium meritorum divina gratia est, quâ iste peccando seipsum spoliavit. Aut ergo gratiam reparat, aut cælum despiciet. Adde quod æquè miserum.

Osee cap. 9. vers. 12.

Is qui sic à Deo desecit, suomet quidem impulsu potuit cadere, suomet conatu surgere non poterit: seipsum in foveam abiecit, sed nunquam revocabit gradum, nisi Deus porrigat manum singulari ope. Echo non responderet nisi voce provocetur: qui peccavit, non respiciet, nisi à Deo excusetur. Sed nemo veniam desperet vel miles lapsus. Peccasti? animos resume. Firmior non raro post lapsum gressus est, certè cautior.

Difficile est tamen peccati ad revocandum gratiam: idem est bonis actibus non manum quam esse sapientem.

Quando

Quando igitur tam atrox peccati genius est, tam detestabilis malitia, generoso profusus spiritu proclamans Anselmus: Si hic, inquit, peccati pudorem & illic cernerem inferni horrorem & necessarium uni illorum haberem immergi, prius me in infernum mergerem, quam peccatum in me immitterem. Mallem enim purus a peccato & innocens gehennam intrare, quam peccati sordide pollutus, calorum regna tenere, cum constet solos malos in inferno torqueri, & solos bonos in caelesti beatitudine foveri.

Hanc ob causam, idem sanctissimus scriptor: Aperi oculos, inquit, anima misera, & vide quid sustulisti olim, & quid nunc es: quo loco sustulisti tunc, & quo nunc es. Eras sponsa Altissimi, eras templum Dei vivi, eras vas electionis, eras thalamus aeterni regis, eras thronus veri Salomonis, eras sedes Sapientiae, eras soror Angelorum, eras haeres calorum. Ecce cum omnia haec fueris quae dixi, quoties dico; Eras, Eras; toties tibi lacrymandum est, dum subitam tuam cogitas mutationem. Sponsa Dei facta est adultera diaboli, templum Spiritus sancti mutatum est in speluncam latronum, vas electionis in vas corruptionis, thalamus Christi in volutabrum porcorum, sedes Dei in cathedram pestilentiae, soror Angelorum in sociam demonum; & quae instar columbae volitabat per caelum, nunc tanquam serpens reptat in terra. Plange itaque super te, o anima misera, plange, quia te plangunt caeli, quia te plangunt Angeli, quia te plangunt omnes Sancti; te plangunt lacrymae Pauli, te plangunt gutta sanguinea Christi Domini; quia peccasti, & mali illius quod commisisisti, poenitentiam non egisti.

Sed hoc amplius examinemus. Id qui peccavit, aut vulnus conscientiae sentit, aut non sentit? Si sentit, miser est, nam in dolore est & quidem acerrimo. Utrens conscientia tormentorum maximum. Non sentit hoc? Iterum miser est, imò miserimus. Extremum malorum est, malitiam suam clausis oculis fovere, jamque vulnere mortiferi sensum perdidisse. Ita miseri dum bibunt, vini vim temulenti non sentiunt, sentient digesto vino. Optime dixit Chrysostomus: Primum malum est, esse malum. Etiam si agrum medicus non fecerit, aegrotat tamen ager; etiam si non puniat Deus, in morbo tamen est, imò jam moritur qui peccat.

Similimè locutus Sapiens Romanus: Prima, inquit, & maxima peccantium est poena, peccasse. Nec ullum scelus impunitum est, quoniam scelus in scelere supplicium est. Quidquid male agit conscientia flagellatur. Vbi vita, ibi & tormenta: nec possunt esse sine dolore vulnera conscientiae.

Hominem malum etiam nemo percutiat, laceret, suspendat, mutilet, torqueat, cremet, ipse sibi torret, carnis ex, supplicium, crux est. Fortassis haec non sentit, ut diximus, jamque omnem mali sensum perdidit? tantò igitur inferorum incendiis vicinior est, quanto à peccati sensu remotior. Hunc verè mortuum, imò & sepultum, dixeris: Peccavit, & non dolet; Deum gravissimè læsit, nec veniam petit; divinam gratiam amittit, nec ingemiscit; jus caeli perdidit, nec jacturam hoc esse credit: jam inferis transcriptus est, & etiam nunc ridet. O peccedem! ô saxum! ô rupem! Haec peccati malignissima sunt artificia, homines mutare in pecudes, in saxa, quae vulnus ante non sentiunt, quam in ignibus sunt.

Cum in tergo haeret supplicium, abominationi esse incipit peccatum. Furtive non ratò, ut qui flagitiis sensum omnem perdididerunt, prius sentiant gehennam, quam desinant vitam. Ita Sodomæi ac Gomorthæi cives prius inferos experti sunt, quam essent apud inferos. Ad rem Chrysostomus: Quod si, ait, audito gehenna nomine, irrides ac fidem non habes, illum ignem recordare Sodomorum. Vidimus enim, vidimus, & in presenti quoque vitæ gehenna effigiem. Tale est Sodomorum incendium, id quod fecerunt, qui ad ea loca profecti, plagam illam divinam, ac caelestem fulminum opus oculis subjecerunt. Cogitato quam grave illud sit peccatum, ut quod ipsam gehennam etiam ante tempus existere coegerit.

Pestis & fulminis obstupescendas, incredibiles, sed Tom. 1.

A & abstrusissimas vires nemo unquam satis explicaverit: multò tamen nònis peccati, quod verè pestis exitiosissima, verè fulmen lævissimum, vastans omnia. Peccatum malorum omnium verè maximum malum, & solum malum est. Pejor est culpa quam mors, pejor quam gehenna, pejor quam quavis poena, cum sit culjusvis poenæ causa.

Sulanna ad vendendam pudicitiam invitata, masculo profusus peccatore: Si hoc, inquit, egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Quid ais Hebraea mulier, quid hic loqueris? Imò si adulteris non consentias, morieris: si consentieris, effugies mortem. At illa dictum perseverans: Mors, inquit, mihi est, si hoc egero. Noverat castissima matrona mortem aliam, quam sit illa corporis, mortem continuam, æternam, ad quam mors corporis collata, mors non sit. Verissimum illud Apostoli: Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem. Hinc Sulanna generosissimè subiungit: Melius mihi est absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini. Disce Christiane à matrona Hebraea, potiùs corporis vitam perdere, quam Dei gratiam.

§. III.

Tertium est, quod initio posueramus: Quisquis lealiter delinquit, omne genus miseriarum ac calamitatum sibi ultro acerbit. At quin omnium omnino miseriarum, calamitatum omnium una unica est causa Peccatum. Cyprianus litteris De latum hortatur, ut in montem sublimis iudicii ascendat, & inde prospiciat oblecta piratis maria, vallata prædonibus itinera, valles grassatoribus refertas, colles ab exulibus occupatos, fures & homicidas ubique frequentes, urbes simulatibus divisas, regna bellis attrita, nusquam non plurimum malorum. Omnium causa peccatum; omnia turbat & confundit peccatum.

Rectè Chrysostomus: Nomina calamitatum, inquit, philosophantibus nomina tantum sunt, vera autem calamitas est, Deum offendere. Nihil Deum abicit, qui lucrum aut voluptatem, qui pecuniolam aut mulierculam audeat præferre Deo. Si Deo Deum alium æquè formosum, divitem, liberalem, sanctum præferremus, prudentior non nihil esset stulticia nostra; at cum sordes & vilissima quæque, cum guttulas mari, cum res conditas, res caducas conditori præferimus impiè, hoc demum insania luculenta, hoc manifestaria impietas, atque hoc malorum omnium Lerna, hoc omnium ærumnarum est seminarium. Sed

Nil mortalibus arduum est. Calum ipsum petimus stultitia; neque Per nostrum patimur scelus Iracunda Deum ponere fulmina.

Homer. lib. 1. Cæcum. Oda 3. fine.

Mortalium flagitiola temeritas, non dubitat quidvis audere. Vel ipsæ hoc factæ loquuntur. Gigantes caelum affectant, Hercules invadit inferos, Iason cum sociis scrutatur maria, Dædalus sese aëri credit. Hoc nimirum fabulis docemur: Superbi gigantum instar moliantur expugnare caelum, quod sola Humilitatis viã adiri potest. Contemptores Numinis rident inferos. Avari Jæsones & velleris aurei sitientes se pelago committunt. Ambitiosi Dædali omnem captant auram inanis gloriæ. Audax omnia aggredi gens humana ruit per vetitum nefas.

Et unde tandem dissidia, contentiones, litigia, bella, ruina, nisi è solo peccato? quidquid in humano corpore sanitaris, vitium ac formæ est, Morborum & Mortis pabulum ac præda est opera peccati. Hebraeus rex merito vociferatur: Non est sanitas in carne meâ, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. Quocirca me dicus è caelo, non utile solum, sed & necessarium in morbos consilium suggerens: Jam, inquit noli peccare, ne deterius

de Si- milt. c. 190. sua penam.

Utres con- scientia tor- mentorum maximum.

Chryl. to. 1. serm. 5. de peccato.

Nallum scelus impunitum est.

Peccati ar- tificia.

Chryl. serm. 4. de peccato.

Peccati vi-

EXCEL- SIVS VII

deteritis tibi aliquid contingat. Pestilentiam, & omne morborum genus in aciem contra nos eduxit Peccatum.

Homer. lib. 1. Carm. Oda 3.

Macies, & nova februm Terris incubuit cohors: Semotig, prius tarda neccitas Leti corripuit gradum.

Psal. 72. vers. 19. Ps. 36. v. 9. Rom. cap. 5. vers. 12. Omnia mortis instrumenta propter peccata inventa.

Probitas hominem supra homines attollit, improbitas hominem infra homines dejicit.

Psal. 48. v. 13. Et in diaboli transf. mutat. Ioan. cap. 6. vers. 71. Ioan. cap. 8. vers. 44.

Chryf. 10. 3. In hominem invidum graviter exarscens Chryfostomus: Nam invidus, inquit, ipso diabolo magis diabolus hom. 5. 4. sine. est. Invidet Satan, sed hominibus, non sociis. Tu vero homo cum sis, invidet hominibus, odium adversus genus naturamque in 2. ad Corinth. 12. communcem exerces, quod ne Satan quidem facit. Ergo flagitiis opertus, recte diabolus, sed & infernus dicitur. Ioannes Apostolus: Et infernus, inquit, & mors misit sunt in stagnum ignis. Et quomodo hoc tandem? An infernus in infernum missus est? Ita profus, sic sacri interpretes affirmant. Nam qui vitam criminibus implet, rectissime Infernus dicitur. Nam sicut infernus tormentorum ac cruciatuum locus, diabolorum domus est, sic impius conscientie laniam, & saepe diros cruciatus gerit peccatore, quod cacodamoni pro domo locat. Ita infernus iste mittetur in infernum.

O Peccatum, o ventum horribilem ac pestilentem!

qui flores, frondes, fructus humanarum stirpium decussit: qui iustitiam ac innocentiam, & hominem homini ademittit. O virus letaliter amabile, o toxicum ad usque animi medullam saeviens, nullis calamitatum fluctibus, nullis inferorum incendiis sopiendum?

Quare caelestis Pater e protoplasto jam reo: Adam ubi es? Ei Adam verè responderit: Nusquam sum, Nusquam tunc erat, nec enim in Deo erat ob commissum peccatum; nec in paradiso ob contractam poenam; nec in seipso ob conscientie remorsum; nec in Mundo, ob propriam inconstantiam. Nusquam, heu nusquam erat, ubi bene esset: apacissimo torrenti non absumis, cuius aquas proptere impetu defluentes hic vel illic esse dicendum non est.

Vis ergo scire, quid sit peccatum? Unicam Adami noxam intueri. Quot eam milliones hominum in extremas miseras precipitavit? Hinc fames, bella, pestis, hinc calamitates, arumnae ac caedes, hinc morborum agmina, hinc mors ipsa. Ab uno hac omnia peccato sunt. A tali arbore tales fructus, a tali causa tales effectus. Ad istud quidem expiandum Dei filius in crucem actus est; quot millia nihilominus in Erebum detruduntur ob peccatum? Quisquis hac ferus cogitat, cum voluptas ad peccandum invitatur, liberè dicet: Aeternum poenitere tanti non emo.

E caelo tonitrua, nix, grandines, fulgura, procellae, turbines, fulminaque eunt; horum omnium causa exhalationes & vapores e terra sursum, evechi nativa levitate, qui variis tempestatibus in terram redeunt. Haud aliter e caelo in nos fames, bella, pestilitas, morborum & miseriarum plurimarum quotidiana tempestates veniunt, quae quidem a Deo immituntur, sed prius vapores & exhalationes peccatorum emittuntur, hinc omne tempestatum genus, hinc omnis calamitatum turbo. Illud Metereologia, istud Theologia nos docet.

Et rectissime Gregorius: Mala, inquit, quae patimur, mala nostra meruerunt: Siraicides id affirmat: Mors, sanguis, contentio & romphae, oppressiones, fames, & contritio, & flagellatio: super iniquos creata sunt haec omnia.

Peccatum nos paradiso excludit, & in hanc vallem lacrymarum, in hoc exilium, in hoc mare procellorum eiecit, ubi venti vehementes, & fluctus ingentes, ubi quotidiana naufragia, ubi omnia mala. Verè miseris facit populos peccatum, quod Salomon affirmat. Unde tot olim infestationes Turcarum, tot incurfus barbarorum, tot victoriae adversariorum? Unde fames & pestis tam crebra; Cur calum saepe nobis aneum, cur nubes nonnunquam, aut nimis imbribus abundantes, aut nullis? Unde tot agmina morborum, tot febres, epidemiae, pestes? A peccato haec omnia: Peccatum omnium miseriarum pelagus.

Cum Romano Sapiente dixerit: Errat si quis putat Deum nocere velle: non potest. Deus nec dat malum, nec habet. Peccatum ceterum castigat quosdam, & coercet, & irrogat poenas. Vis sine epi-91. Deum propitiare: bonus esto. Mundi sunt oculi ejus, ne videat malum, & respicere ad iniquitatem non poterit. Ideo extremè odit peccatum. Nam uti lux natura tenebras averfatur, pulchritudo turpitudinem, bonitas malitiam, puritas immunditiam, vita mortem, sic & sanctitas omnem nequitiam & foeditatem. Sicut igitur Deus sanctitatem infinito amore, ita necessario peccatum odio prosequitur infinito. Odii signa sunt, quae modò numeramus.

Principio seipsum Deus suamque gratiam subtrahit ei qui peccavit. Deinde, variis calamitatibus in hoc etiam Orbe, velut praesente moneta punit peccata. Tertio jus caeli admittit ei qui delinquit. Aut igitur respiciendum, aut caelo valedicendum. Quarto quodcumque letale peccati incendiis punit aeternis, & tamen (quod obstat peccatum dictu est) circa condignum punit. Omnium Theolo-

Gen. cap. 3. vers. 9.

A peccato fames, bella, & ceterae miseriae eventum.

Ecclesi. 6. 40. vers. 9.

Prov. 6. 14. vers. 34.

Post. med. Habeb. 1. 1. vers. 13.

Quae sint odii signa.

Theologorum ore asseritur, noxæ letali cuius vel unicæ sempiternum esse decretum supplicium, nec ullis tamen aternitatibus futurum ut dici possit: Hæc noxæ fatæ pœnarum sustinuit. Quid ergo est peccatum mortiferum? Heu, Eheu! Hic omnes Angeli loquantur, nec tamen satis eloquentur illud infinitè abominandum, quod sub mortifero peccato vel unico dilitescit.

Horrendum est quod in detestationem peccati letalis Ludovicus Blofius pronuntiat: Si mater Domini, ait, Virgo beatissima peccasset mortaliter, ac sine contritione mortua esset, cælum nunquam obtinisset, sed cum demonibus in inferno cruciaretur. Tam exacta est Dei iustitia.

Blofius Molis. Spiritus. cap. 1. ad finem.

Revelationes S. Birgittæ l. 4. c. 7. ante med. cuius spiritus ubi sunt.

Atque hoc sanctissimæ femine Birgittæ patefactum, quæ demones ad supremum iudicem sic audiit vociferantes: Si res illa, quam præ omnibus diligis, quæ est virgo quæ te genuit, & quæ nunquam peccavit, si, inquam, illa peccasset mortaliter, & sine contritione divina mortua fuisset, sic diligis iustitiam quod anima ejus nunquam obtineret cælum, sed esset nobiscum in inferno.

Nimium obstupescenda vis est cuiuscunque peccati letalis. Miratur Plinius argentum, æs, aurum in sacculis cera obfignatis, à fulmine liquari, sacculis penitus illæsis, & ceræ ligno nec quidem confuso. Mirabilis multo est animam solius peccati abditissimo illapsu ita jugulari ut eam æterna mors sibi obnoxiam habeat semper jugulandam, nunquam extinguendam.

Chrysof. homil. 1. ad Rom. 1. 199.

Solertè submonens Chrysofostomus: Fratres mei, ait, nolite pueri effici sensibus, sed malitiâ parvuli estote, etenim parvulæ puerilem pavorem habemus, mortem timentes, pueri enim larvas timent, ignem non timent facile, quippe manum admovent igni: sic & nos timentus mortem, quæ larva est digna contemptu, peccatum verò non timentus, quod verè timendum est. Peccatum, quia omnem eripit divinam gratiam, miseris peccantem omnibus subijcit, & ad mortem trahit æternam. Atque hoc tertium est nostræ assertionis caput.

§. IV.

Peccatum cælo excludit.

Quartum est: Quisquis letaliter delinquit, cælum in omnes aternitates perdit. Peccatum cælo excludit, cælo empyreo, quod ornatu amœnissimum, situ altissimum, spatio amplissimum, omni ex parte perfectissimum Mundi miraculum. Hoc tali cælo excludit peccatum. Supremi regis decretum novimus à Paulo promulgatum: Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus (quod est idololatriæ servitus) non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Damnum hoc non ultimum, sed certè maximum est. Tamen si nocuum aliud non inferatur à peccato, istud abundè satis, & nimium quàm satis est, delictis privari æternis. Dicit potest hoc damnum, æstimari non potest. Rectè Augustinus: Si possimus, inquit, facere, fratres, ut dies iudicii non veniret, puro, quia nec sic erit malè vivendum. Sit ergo ignis divini iudicii neminem corripiat, quibuscunque lubuerit delictis affluant peccatores, & semper affluant, si tamen separati sint à divino vultu, nec eum unquam videant à quo creati sunt, infinito & damno, & supplicio mactati sunt, meritoque in qualibet aternitate, ut Augustinus loquitur, & impunitate peccati plangere se deberent.

2. Thes. 1. 1. 1. 1.

Aug. tom. 8. in 1. 4. 9. p. 1. 1. 1.

Amazidas Herodot. lib. 1. cap. 4.

Illud quidem dicitur in Rhetorum scholis videtur natum: Quis mihi det membranas perinde ut cælum extensas, quis mihi tot calamos suppeditet quot arboribus sunt folia, quis mare in atramentum mutet, ut scribam damna quæ letale peccatum infert. Sed nulla hic auxels, exaggeratio nulla, nam etsi tot sint calami, tantum membrana ac atramenti ad scribendum, nemo tamen unquam perscripserit, quantum homini peccatum noceat, cum noceat æternum.

Mat. 1. 26. vers. 2. 4.

Veritas ipsa pronuntiat: Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Nam hominis istius imaginem in cælesti ci-

Tem. I.

A vitate ad nihilum redegit Deus, idque jure merito, quia infinitam Deo contumeliam intulit. Quantò enim minus est bonum quod Deo præferatur, tantò major est quæ Deo inferatur contumelia: Atqui omnis thesaurus, voluptas aut dignitas omnia bona sunt infinitè minora Deo. Infinita igitur Deo fit injuria, cui æquissimè responderet infinita pœna.

Et nonne is sibi plurimum obstringit eum, cui centum auri marcas largitur gratis? Atqui vel sola lingua, vel oculi soli à Deo nobis concessi mille auri marcas in infinitum superant: Accedit corpus, & corporis inquinatus animus vel mille Mundis pretiosior.

Agidius è divi Francisci focis hominem profanum instruens: Quidam, ait, manibus, pedibus, & oculis carebat. Hunc unus aliquis amicorum sic allocutus est: Si quis, amice mi, & manus tibi, & pedes, & oculos restituar, quid tu illi reponas soluti loco? Servum, inquit, me illi addicam in omnem vitam. His in antecessum dicitis Agidius: Et tibi, mi frater, quis manus, & pedes, quis oculos, & linguam, & aures, totumque corpus, quis animum, & quidquid boni habes, largitus est? Deus utique. Igitur si ob restituta membra non multa, te servum geras: quid ob attributa tibi membra omnia, Domino Deo rependes? Quam autem indignum est oculis eum offendere, qui oculos dedit, & iis illum manibus lædere, qui manus tribuit, & eâ illum linguâ læcessere, qui linguam formavit?

Hinc certè infinita serviendi Deo nos vincit obligatio, atque ob hanc etiâ transgressionis culpa, & quod sequitur, culpæ pœna est infinita. Nam, quod breve fuit Bernard. in tempore vel opere, inquit Bernardus, longum esse constat in pertinaci voluntate. Quia sicut condemnatus est, qui in vitiosâ permanet voluntate, si reprehensibilis est, qui in aliis non sudeat proficere. Sic omnino, cujus vita moritur in culpâ, ejus mors vivit in pœnâ, eaque sempiternâ: Sine fine vivere cogetur, ut sine fine per mortem crucietur. Mors eum semper depascet, nunquam consumet.

Bernard. in parvis sermo. n. 15.

Eheu, rapidissimi temporis volaticam hilaritatem, seu hilare momentum opibus, gloriæ, voluptatibus, nullo ævo morituris præponimus; acum perdimus, & tristamur, cælum amittimus, & ridemus. Scimus à quolibet graviore delicto aternitatem pendere duplicem, felicem & infelicem; Illius jacturam, hujus pœnam cuiuscunque letali noxæ decretam esse. Scimus hæc, scimus, & tamen tam temerè delinquimus, maxime in tam dubiâ vitâ, quæ nullum momentum à morte liberum polliceri potest. Quis sibi horam post scelus alteram, quis adeo momentum doloris & poenitiæ vel unum spondeat? Nihilominus in tantâ vitæ incertitudine, tam dubiâ re, scientes volentesque salutis æternæ, ignis æterni periculo nos exponimus: ita sponte animi flammis nos induimus non morituris, gloriâ exuimus æternâ. Sic revera cælum insani odimus. Cælum odit qui contemnit, qui negligit, qui ultro peccatis se involvit.

Lacon, uti Plutarchus memorat, voto seipsum obstrinxerat, de rupe Leucade præcipitem se dare. At ubi Lacon.

Qui facinus arduum animo concipit, prius animum facinorosi parem induat necesse est. Verum quid istud ex editâ rupe, in imam voraginem præcipitum, ad illud fit è cælo in tartarum sese abijcere? Quâ igitur ratione innumeri seipfos præcipites agunt è sede beatorum, in barathrum diabolorum? Nimirum clausis oculis id faciunt, infinitam peccati malitiam non expendunt, inextricabiles aternitatis gyros non respiciunt. Viam ad inferos cæci ac compressis oculis percurrunt. Quisquis verò cæcus esse non sustinet, omnibus studiis ac

Q3

votis

votis hoc præcipitum caver. Mavult omnia pati, quam illuc deijci, unde reditus negatum

§. V.

Quintum assertionis nostræ caput est: Quisquis letaliter delinquit, in sempiternos inferorum vogos se mergit. Aternitas ignis infandum peccati supplicium. Nil in sit peccato mali, hoc certè malorum omnium compendium est. Peccati stipendium aterna mors. Anima qua peccaverit, ipsa morietur: iustitia iusti super eum erit. & impietas impii erit super eum. Præclarissimè Augustinus: Quanta pena est, inquit, tantummodo à face Dei separari? Qui autem illam dulcedinem non gustaverunt, si nondum desiderant Dei faciem, timeant vel ignem; supplicia terreant quem premia non invitant. Vile tibi est quod Deus pollicetur, contemise quod minatur. Venit dulcedo presentia, non mutaris, non excitaris, non suspiras, non desideras. Amplexaris peccata tua, & delicias carnis tuas, stipulas ad te congeris, veniet ad te ignis. Ignis in conspectu ejus exardescet. Non erit iste ignis sicut focus tuus, quò tamen si manum mutere cogaris, facies quidquid voluerit qui hoc minatur. Si tibi dicat: Scribe contra caput patris tui, scribe contra capita filiorum tuorum; nam si non feceris, manum tuam mitto in focum tuum; facies, ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tempus membrum tuum, non semper in dolore futurum. Minatur ergo inimicus tam leve malum, & facit malum: minatur Deus æternum malum, & non facit bonum?

Quidquid malorum diaboli in animos nostros invehunt, id operà peccati faciunt. Hinc innumeræ animi perturbationes, formidines, suspensiones, fluctuationes, merores, anxietates, desperationes. Sic hominis animus per peccatum fit infernus. Non est pax impiis, dicit Dominus.

Homines il qui peccatis sese permittunt, à eacodemone tor catenis onerantur, dum ipsi suo se pondere in inferorum barathrum præcipitent. Dum vivunt, inferis identidem viciniore sunt, toties revolutum ruit, dum in imo sit. Sic carnifex furem magna olim dignitatis, cum per fatales scalas attraheret, his eum vocibus animabar: Domine, adhuc unum gradum superemus. Tandem collum inferitur resti. Sic & aviculæ ad insidiosam escam invitatae toties eunt, redeunt, iterum iterumque cum pluribus remeant, dum denique capiuntur. Sic & potatores: Adhuc unum caliculum, ajunt, adhuc unum, hic ultimus esto: Sicque caliculos toties repetunt, dum vino saucii è mensa sint asportandi. Hæc ratio peccandi est. Initio satis est fecisse semel. Tum duplicantur, quadruplicantur, multiplicantur, centuplicantur lapsus.

Ita qui principio clam ac verecundè delinquit, denique perfrectâ fronte impudenter audet facere, quod cogitare aliquando verebatur. Ita turpitudine prima plerunque non sola; ceteras post se trahit grandi numero turpitudines. Cæprum est ab unâ, addita altera, & tertia, & decima, & centesima. Sic surculus excrevit in silvam, sic gutta tumescit in Oceanum, sic scintilla gliscit in incendium æternitate totâ non sopiendum. Hæc omnia peccati sunt stipendia.

Atque ideo plurimi malauerunt mori quam vel semel peccare. Castissimus Joseph mavult famam, imò & vitam perdere, quam castimoniam temerare. Verecundissima Susanna: Melius est mihi, exclamat, absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini. Dulcius ei fuisset lapidibus inferni, quam adulterio inquinari. Beatissimus Paulus certus est à Charitate Christi se nec morte quidem separandum.

Ambrosius præsul longè paratior est omnia pati quam malè agere. Cum enim Rufinus Theodosio Imperatori spem faceret stectendi à sententiâ præsulis: Novi ego, ait Imperator, constantiam Ambrosii; nullo regis Majestatis terrore Dei legem transgredietur.

Chrysofotomus non minus animosus Eudoxiæ Augustinæ fatales minas adeo non exhorruit, ut fuerit qui Imperatrici hæc renuntiaret: Frustra hominem terrenum, nihil ille nisi peccatum timeat. Rex Galliarum Ludovicus etiamnum puer à Blanchâ matre didicit potius mortem optetere, quam consensum letali noxæ permittere.

Anselmus Cantuariensis Antistes, si ei liberum fuisset, Anselmi, aut letali peccato, aut Orci barathro se mergere, maluisset mergi barathro quam peccato. Edmundus in eodem folio successor dignissimus: Potius, ajebat, in ardentem rogam insilvuro, quam ullum peccatum sciens in Deum commisero.

Sanè Democles emendatissimæ formæ juvenis, ut Democles, Demetrii regis vim impudicam eluderet, in bulliens ahenum insiluit. Suavior ei fuit tam acerbâ mors, quam vita minus casta. Sic & Papianus Jureconsultus, licet Christianianis facris non imbutus, mori maluit, quam Cæsarallæ Imperatoris facris in fratrem designatum defendere. Hinc vetus dictum: Tolerabilior est qui mori jubet, quam qui malè vivere.

Homo letali crimine contaminatus vilior ac inferior est cane, porco, bufone. Hæc enim unam naturam debent, ille duas. Unam sed brevem naturam, alteram, sed æternam Deo. Homo peccatis merlus, Balifcorum nidus, latronum infernalium spelunca rectè dicitur. De improbis istis affirmans Paulus: Penas, inquit, dabunt in interitu æternis à facie Domini, & à gloria virtutis ejus, exclusissimi in omne ævum.

Heu, quæ unquam ætas tam effera tulit belluam, quæ in aliam plus quam simplicem morte sæviet? Aut quis carnifex, quis tyrannus, morte unâ non contentus, mori post mortem docuit? Semel occidisse cuiunque barbaræ crudelitati satis est. At peccatum omni belluâ & tyranno sævius, non contentum semel in hominem sævisse, sævit æternum. Vides reum, ad rotam trahi, & in viâ cadentibus forepibus laecerari; mox è tam gravi supplicio, immania hominis facinorâ fuisse colligis; quantum ergo piaculum erit, quod nec æternis quidem suppliciis unquam expiabitur.

Et hæc toties agitari, hæc toties à Deo denuntiat, nec manus nos à sceleribus retrahere? Hæc sciri, & tamen divinas leges audacissimè violari? Hoc nimirum æternò cæli exilio mulctat, hoc ignibus æternis objicit, in quibus & animus & corpus æternum urantur, quasi vitam subministrant flammis & pœnarum materiam. Quæ qui tacitus secum serò cogitat, non frena injiciet capidatibus, & labantem reprimet dexteram, & meliore coget ire viâ? Stultum est perire malle, quam errari.

O homines cogitate ista: res hæc nimis quam seria est & momentosa! Non levi pretio paratur cælum. At interim tam securè nihilominus ac libere peccant homines, quasi Deus id nesciat; tam audacter, quasi non prohibeat; tam impudenter, quasi non videat. Miramur stultitiam Esau, qui lentis edulium jure primogeniti longè potius visum est. Mirari desine, quisquis jus cæli infra voluptatulam vilissimam habes, qui gloriæ hereditatem fumo vendis & nebulâ vanissimâ laudis. Ubi generosorum voces? Malo mori, quam peccare.

Narrat Plutarchus Lyfimachum apud Getas eo siti redactum, ut se cum toto exercitu in potestatem hostium dederet. Cumque jam dedititius frigidam bibisset, dixisse: Proh me hominem pravum, qui tantillæ voluptatis gratiâ tantum amiserim regnum! Quanto rectius hoc dixerit, quisquis letali se noxâ obstringit, Proh me hominem fatuum, & omni modo nequissimum, qui cælum brevi fœdâque voluptate vendo, qui res creatas creatori præfero, qui magis vitium quam virtutem colo, qui mortem potius quam vitam eligo, qui perire quam scitari malo.

Ah! Avare, quantillo vendis lucello cælum? Heu La-scive, quantillâ mutas oblectationiculâ delicias æternas; tuncquâ, milt O Iracunde & Invide, quam rarò vestris cogitationibus interest

Aternitas ignis est peccati supplicium. Ezech. c. 18. v. 4. & 20. Aug. tom. 8. in psal. 49. post princip.

Diaboli malum in animos invehunt operâ peccati. Isa. cap. 48. vers. 22.

* Scalorum radium designabat.

Quorundâ egregium factum: Joseph, Susanna, Dan cap. 13. vers. 23. Rom. cap. 8. vers. 38. S. Ambrosii,

Chrysofotomi,

Publ. Mimi. Homo letali crimine contaminatus vilior ac inferior est cane, porco, bufone. Hæc enim unam naturam debent, ille duas. Unam sed brevem naturam, alteram, sed æternam Deo. Homo peccatis merlus, Balifcorum nidus, latronum infernalium spelunca rectè dicitur. De improbis istis affirmans Paulus: Penas, inquit, dabunt in interitu æternis à facie Domini, & à gloria virtutis ejus, exclusissimi in omne ævum. 2. Thess. c. 1. vers. 9.

Peccatum sævit in hominem æternum.

Aut, Dii boni, quam ob brevem voluptatis gratiâ tantum amiserim regnum? Quanto rectius hoc dixerit, quisquis letali se noxâ obstringit, Proh me hominem fatuum, & omni modo nequissimum, qui cælum brevi fœdâque voluptate vendo, qui res creatas creatori præfero, qui magis vitium quam virtutem colo, qui mortem potius quam vitam eligo, qui perire quam scitari malo.

Sanitate tuncquâ, milt

pag. 257.

interest gehenna? O potulente & ebriose quam inique tuos calices ambrosia & neclari praeponis? Heu quantae infania est, beata aeternitate proposita, ob unius prope momenti gaudium, aeternum illa excidere velle? Voluptas & Vindicta, Ebrietas & Crapula, omniaque vitia momento delectant, tormenta illis debita aeternum cruciant.

Quid jam miramur, quod Deus improbos aeternum puniat, cum etiam probos aeternum remuneretur. Deinde, quod iam saepius dictum, qui peccat ob volaticam volupratulam, seipsum diabolo vendit, quid miri, si emptor jus acquirat perpetuum? Sic apertissime Achab regi Elias: *inveni, ait, te inimicum mihi, eo quod vendidisti sis, ut faceres malum in conspectu Domini.* Insuper & illud ex se notum, ab eo qui culpa commissae jungit contumaciam, augetur & poenam. Quando igitur qui apud inferos torquentur; peccatis jam commissis addunt contumaciam (nihil enim poenitentiae vel emendationis in Orco simul etiam augent injuriam.

Qui peccat diabolo se vendit. 3. Reg. 21. 1. vers. 20.

Psal. 49. vers. 22.

Ergo intelligite hac qui obliviscimini Deum: ne quando rapiat, & non sit qui eripiat. Ille ipse iudicabit qui laesus est. Ab hoc ad alium provocatio erit vana, defensio frivola, excusatio stulta, favores inutiles, preces steriles, patrocinium serum, detrectatio nulla. Nam Iudex inadulabilis & incorruptus, sententia suprema & irrevocabilis, decretum aeternum, aeternum est supplicium.

CAPUT XV.

Cur unica letalis noxa supplicio afficiatur aeterno?

Nemo miratur narrantem, unice scintilla neglectu civitatem bene magnam incendio hausitam. Vulcani vires novimus, & ingluviem horrendam: robustissimas & voracissimas est; dum pabulum habet, vorare non desinit, & vorando crescit. Omnia glutit, domos, & urbes, & regna sorbet. Non amicos novit, non hostes. Omnia diruit, nusquam sistit, absument omnia. Arserunt urbes, arsurum & Orbem ipsum credimus. Quas fauces, quem esse ventrem dicam, cui tam grande pabulum objicitur, nec famem sedat. Non itaque miramur scintilla urbes integras deflagasse; miramur incendium non citius extinctum fuisse.

Eundem paene in modum, Vitam momentum esse affirmant non adversamur, utique vita Aeternitati comparata vix momentum appellabitur. Quod si dicatur, ab hoc momento Aeternitatem pendere, nec hoc miramur, semus namque aeternum premium comparari non labore aeterno. Nam si labor aeternus foret, merces non foret aeterna. Neque vero etiam miramur afferi, hoc vite momento posse gaudium obtineri aeternum. Hoc enim non nostris, sed Christi promeritis tribuimus.

Sed quod miramur, hoc est; brevissimo saepe tempore, unico imo momento, imo cogitatione unica supplicium aeternum commerari. Actiones cum virtute conjunctae premium adipiscuntur aeternum, ob Christi Domini promerita, quae infiniti sunt pretii: at vero qua ratione delicta nostra insipientiae sint nequitiae, adeoque infinitum iis supplicium debeat, id nostram intelligentiam excedit, non assequimur hoc Theologiae arcana. Quid igitur facta voluptatis horula, aut pars horula, vel ut Tertullianus loquitur, vaporata libidinum momenta, quid habent oblecto delitescens malitia, quae omni Aeternitate satis expiari nequeat, quae sempiternis ignibus castiganda? Miramur, non capimus.

Huius quaestioni non nihil responsum est in superioribus. Sed quia res magni momenti, & capru difficilis, eam explicatius jam trademus, explicaturi, Cur brevissimi temporis noxa supplicii aeternis vindicetur. Ita

A hic Aeternitatis luctuosissima causam efficientem prosequemur.

§. I.

IN sacris Christianis arcana quaedam sunt, quae nemo satis intelligentia & ratione comprehendit, horum quinque potissimum numeramus.

Mysterium sacrosanctae Triados; Christus hominem induitus; Eucharistiae miraculum; Mortuorum in vitam aeternam reditus; Aeternitatis supplicium. Quia vero haec creditu difficilia; ideo illa singulariter divina providentia Oraculis, Conciliis, Miraculis confirmavit. Nostrum hic est de supplicii aeternis disserere, & cur ea Deus, cujus natura est misereri, voluerit esse aeterna.

Varia sunt Theologorum responsa. Sed, cum venia illorum dixerim, an ad caput rei perveniant, nescio. Sunt qui dicant, nec displicet responsum: Scelerati in locis infernis semper peccant, ideo semper puniuntur. Quid ergo iniqui est in eo non definire poenam, qui perseverat injuriam.

Non displicet responso. Imo non solum apud inferos aeternum peccant damnati, sed etiam apud nos, dum viverent, aliquam peccandi aeternitatem invenerunt. Perpendamus hoc obsecro mature.

Quisquis ad usque mortem noxas iterat, in suo aeterno peccat, ideo in aeterno Dei iustissime punitur. Tam vere quam eleganter Gregorius: *Constat mirum, inquit, & verum, verum est, nec inter beatos finem gaudiorum, nec inter damnatos finem esse tormentorum.* Veritatis decretum est: *Et ibunt hi in supplicium aeternum; justi autem in vitam aeternam.* Quia enim, verum est quod promissum sit Christus, falsum procul dubio non erit quod minatus est Christus. Sed dixeris: Scire velim, quomodo iustum sit, ut culpa quae cum fine perpetrata est, sine fine puniatur? Respondet beatissimus Pontifex: *Hoc recte dicitur, si districtus iudex non vorda hominum, sed facta pensaret.*

Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluissent utique si potuissent sine fine vivere, ut possent sine fine peccare. Ostendunt enim quomodo in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum vivunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt cavere peccato.

Hic velim, unum aliquid solertissime observari. Est aliqua peccati adhaesio seu circumstantia longe pessima, cumstantia Non peccasse tantum, sed cupere amplius peccare. Haec peccandi cupiditas inferorum supplicii dignissima est. Si quidem Deus non tantum respicit peccata quae facta sunt, sed & concupiscentiam ac animam ad faciendam. Exemplo rem monstramus.

Vir ike triginta annorum, sic ponimus, gehennae addicitur, quia peccare non desit. Si quinquaginta, si sexaginta, aut septuaginta annis vixisset, totidem annis peccasset. Si centum, si mille annis vixisset, non paucioribus peccasset; si ei aeterna fuisset vita, aeterna fuissent & illius peccata. Quia ergo tanta, & ad peccantis animum aeterna est peccandi sitis ac concupiscentia, jure merito aeterna erit & peccatorum poena. Ergo, quod Gregorius inculcat; Nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt cavere peccato.

§. II.

Damnati porro noxas, quas contraxerunt, non deluunt, malitiam, dum viverent, ceptam non exuunt. Neque enim id gratiae a Deo habent ut respiciant. Istud autem longe horribilissimum est, & plus damnati quam infandum. Damnati gratia divina omni adeo sunt non potest spoliati, ut aeternitate tota nullus eorum dicitur sit: *Miserere mei Deus.* Tantum profecto gratiae illorum nemo habebit. Quo sane diabolis sunt simillimi, e quibus nulla vis tormentorum unquam exprimit, vel solas has voluculas; *Peccavimus, parce.* Hinc non male quis dixerit: In inferno

Q4

Handwritten marginal notes in red ink on the right edge of the page, including the word 'EXCELLEN' and other illegible characters.

inferno meros metissimos esse diabolos, hoc est, obstinatissimos ac desperatissimos Dei hostes, quales non diaboli tantum, sed & omnes damnati sunt.

Qua in re feceratus dum in vivis, damnatus dum in tormentis est, aequales sibi sunt, suis viribus neuter ab animi morte revocare se potest. Divino hic opus auxilio. Quod Deus, dum vivimus, numquam denegat, etsi millies gratia excidamus, sed simul tamen monet: Attende tibi, nunc facio delicti gratiam, non tam facturus semper. Praemoneo, & pacifcor; dum animus haeret corpori, fores misericordiae tibi patent; ingredi. Ubi animus a corpore abjerit, haec fores obserantur.

Aequissimè proflus. Nam si damnatus decies millies, si vicies, aut tricies millies ac saepius petisset veniam, dum vixisset, repulsam non tulisset. Post exitum vitae, non amplius venia, non auxilii, non gratiae quidquam sperandum.

Haec pactiones erant, nec mille admonitiones decurrant; oblatam gratiam non esse repudiandam, misericordiam, dum liceret, amplectendam. Neutrum factum; gratia effusa, misericordia neglecta, placuit esse miserum; libuit perire. Ergo qui pereunt, suis pereunt votis, suo se gladio jugulant, noluerunt amici esse Numinis, ex pacto nunquam erunt.

Deinde, actiones improbae bonis advertantur rectissimè. Enimvero his aeternum praemium debetur, illis itaque supplicium aeternum. Nam (quod in philosophorum scholis tritissimum) contrariorum eadem est ratio. Beatitudinis perfectio est beatum esse sine fine: Tormentorum in Orco ratio est, sine fine esse miserum. Christus Ecclesiae est a caelo divinissimas conciones suas omnes hoc omnino epilogo clausit: *Et ibunt hi in supplicium aeternum; justi autem in vitam aeternam.* Quod Matthaeus asserens: *Et factum est, inquit, cum consummasset Iesus sermones hos omnes.* Ep., exhortationes suas Dominus Jesus non alia signavit clausula, quam hac ipsa, de praemio ac supplicio aeterno. Nimirum tam iustus est Deus, quam misericors; amicis summum gaudium, inimicis tormentum summum decrevit.

§. III.

Et haec quidem congruentissimè dicuntur. Sed num a capite rem accessimus? Ego hic Augustini sapientissimum pronuntiatum venerabundis brachiis amplector, Vir sanctissimus ita loquitur: *Factus est malo dignus aeterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse postet aeternum.* Haec ipsissima supplicii aeterni causa est, infinita cuiuscunque letalis noxae malitia. Cum enim Bonitas offendatur infinita, offensio infinitam exerit malitiam, quae summum Bonum tam temerario aggressu violare audet.

Theologorum princeps Thomas Aquinas: *Peccatum, inquit, nihil aliud est, quam actus humanus malus.* In omni vero letali peccato duplicem assignat malitiam. Prima est, Actus rationi ejusque regulae dissentaneus. Altera est, injuria Deo irrogata contemptu Dei. Atqui haec malitia nihil aliud est quam voluntaria a Deo aversio, quae poenam meretur infinitam, quando Bonum abjicit infinitum. Certè omnis letalis noxa contemptum Dei pra se fert. Exemplo rem monstramus.

Urbis Italae lex capitalis est: Nemo gladium, nemo pugionem gestato, Qui legis gnarus data opera nihilominus & gladio & pugione se armat, magistratum aut principem legis latorem spernit: Non aliter edixit Deus: Nemo furetur, Nemo mentiatur, Nemo adulteretur &c. At inspectante Deo hic furatur, ille mentitur, iste adulteratur, quidquid lex dicat. Num hoc non est contempnere Deum? Qui Caesaris edictum violat, in Caesarem peccat: Qui quis leges divinas spernit, Deum contemnit. E sacris paginis id liquet: *Anima quae peccaverit, & contempto Domino negaverit proximo suo depositum.* Sic & Augustinus: *Peccatum est, inquit, spreto incommutabili bono, rebus commutabilibus adherere.*

Beatitudinis perfectio, & tormentorum ratio quae. Math. c. 25. fine. Idem c. 26. initio.

Aug. 1. 1. de Civit. Dei cap. 12. mibi pag. 283.

Duplex peccati letalis malitia.

Levit cap. 6. vers. 1.

Hinc infinita illa malitia emergit. Nam quo Majestas quae laeditur, major, hoc & offensio gravior est. Virum nobilem laedere, grave est; gravius, dynastam; gravius, Comitem. His tamen multo gravius est laesisse Principem; longe gravissimum laesisse Regem aut Caesarem. Sic gradatim itur in humanis. Quam ergo grave sit laesisse Deum infinitae Majestatis dictatorem?

Hinc infinita haec malitia vel unica letalis noxae, cogitationis impurae vel unicae, nullo actionum bonarum cumulo potest redimi. Nam si in una divina Justitia lance, omnia beatissimae Marris Virginis, omniumque divorum ac calitum promerita componantur; in alteram noxae laesilis vel unica coniciatur, illa omnia hujus unius molem nunquam aquaverint, illa pro hac nunquam satisfecerint. Dicta proflus formidabile est, omnium proborum hominum sanctas actiones, unius letalis culpa pondere superari. Hoc tamen nemo mirabitur, qui Deum Deique Majestatem immensissimam aestimaverit. Conditor omnium a re condita contentini infandae temeritatis facinus est. Divini oris pronuntiatum novimus: *Reus erit aeterni delicti.*

Malitia unica letalis noxae nullo actionum bonarum cumulo potest redimi.

Matth. 3. vers. 29.

§. I V.

Tanta est igitur tamque infinita noxae letalis cuiuscunque malitia, ut nullis virtutum officii pensari possit, ni eam iudex supremus ultro condonet. Quae in re Deus multo quam liberalissimus, vel uni homini milles iterumque milles culpa gratiam facit, & impunitatem concedit, ea tamen lege, ne culpam repetat, aut repetitam, poenitentia prius expiet, quam in alium Orbem migret. Differ ille, & debitor obit: aeterni delicti reus est, eritque semper.

Ad rem insigniter Augustinus: *Qui pro aliquo grandi crimine, inquit, morte multatur, nunquid mora, qua occiditur, quae per brevis est, ejus supplicium leges asstant, & non quod eum in sempiternum auferunt de societate viventium? Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis, ut in eam quisque revocetur occisus: sic nec illius, ut in vitam revocetur aeternam secunda morte damnatus.* Si magistratus reo, in perpetuum vitam admittit quam non dedit, non idem Deus jure meritisimo possit?

August. 1. 2. de Civit. c. 11. mch.

Quando igitur infinita noxae letalis malitia poenam commeretur infinitam, haec autem non possit per intentionem infligi (uti in scholis loquuntur) per extensionem nem infligatur necesse est, ut scilicet quod non habet tormenti atrocitas, habeat temporis diurnitas. Dabit iudex ignem & vermes in carnes eorum ut urantur, & seclentur usque in sempiternum.

Cur poena letalis noxae per extensionem infligatur.

Cum nos haec talia meditatur, putem sic esse affectos debere, prout sunt qui plurimae rapacitatis sibi conscii, non sine gemitu supplicium sibi debitum in aliis cernunt. Fit nonnunquam ut vir magni nominis & famae patibulum transeat, & occultis suspiriis seipsum feriat, haec apud animum suum volvendo: En miseri isti ventis inane ludibrium, nobis triste spectaculum, etiam post mortem luunt quae vivi deliquerunt. Et quae eorum tanta facinora? Sunt forsitan ex iis, quorum omnia furta (quod saepius compertum) quinque aut sex florenos non excederint. Et tu qui aliquot florenorum millia sensim intervertisti, sanus & incolumis obambulas, tu byssinus ac holosericus incedis, non otiosè salutaris, & jus in miseris dicis, patibulo pra his miseris centies dignior: hi reculas vilissimas compilarunt, & pendunt, tu fortunam auream crebrius suppilasti, & triumphas. Cave, Diu laneo ac lento incedunt gressu, sed tarditatem vindictae gravitate compensant.

Ita proflus cogitandum cuique nostrum cum inferos cogitamus: Heu, quot capitalia commisi crimina, & tamen etiamnum a flammis salvus sum; quam multies non dubitem, in Orcino barathro ardent, aeternum arfuri, qui longe pauciores quam ego, & forsitan unicam letalem

Cur poena letalis noxae per extensionem infligatur. Dabit iudex ignem & vermes in carnes eorum ut urantur, & seclentur usque in sempiternum.

letalem noxam contraxerunt. Divini sol favoris etiam-
num mihi splendet, illis qui rariis & levius quam ego
deliquerunt, aeterna nox incubat. Cave, tardo tacitoque
pede ultio divina insperit. In arcto itas praecipitio, &
non horres? levissimo cades impulsu; qui diu steteras,
momento rues: & quod rues? abyssus & chaos flam-
meum ruentem excipiet. Cave, vel digituli motus te
praecipit; unica te febricula, gravedo aut apoplexia,
punctiuncula aut glans unica Aeternitati te objicit. Cas-
dis amicus Nummis? excipiunt Angeli. Sin aliter? exci-
piunt diaboli, excipit aeternus ignis.

Sideratio
nec oram.

Purat sanctus Ignatius multos in inferorum ergastu-
lis cruciari, qui forsitan unico letali nevo se contamina-
runt, sive jam perjurio, sive vindictae desiderio, seu co-
gitatu obsecano, sive alio loquendi, cogitandi, agendi
modo deliquerint.

Cogitandum etiam ferio, damnatos, fuisse homines
nobis similes, & multos eorum Christianos, qui sacra-
mentis & concionibus, qui libris sacris & admonitioni-
bus ad optima quaque invitati, forsitan aliquanto tem-
pore vitam integram piamque duxerint, familiares cum
Deo: Paullatim remissius ac locordius agendo, in pec-
catum mortale prolapsi, iusto Dei iudicio aeternis in-
cenditis sint addicti.

Aggæus. 1. Omortales, ponite corda vestra, clamat Aggæus va-
res, ponite corda vestra super vias vestras.

§. V.

Sigismundus Imperator, quod Aeneas Sylvius narrat,
Theodoricum Coloniensem Pontificem inter prin-
cipes maximae auctoritatis virum diversa interrogans:
Quo pacto, aiebat, ea obtinenda est felicitas, qua quis
verè dicatur felix? Cui Theodoricus: Hæc, inquit, inter
mortales frustra quaeritur. Imperator iterum: Ergo, in-
quit, ad illam caelestem, quæ rectissima ducit via? Huic
Præsul: Meo sensu, inquit, nec certior, nec turior est,
quam sincera in rebus agendis omnibus intentio. Et
qualis, inquit Imperator in viam hanc ingressus est? Ad
quæ Theodoricus: Non difficilis, ait, modò tales sumus
cum sumus sani, quales nos futuros esse promisimus,
cum fuimus ægroti. Responsum ad omnia sapienter.

Via ad ce-
lestes deli-
tias rectif-
sima quæ.

Et verè nulla hæc vera felicitas est, quaerimus illam,
non invenimus. Summa hæc rerum inconstantia, nutant
& vacillant omnia; sordet voluptas omnis ad beatam
eternitatem collata. Via verò ad delicias caelestes rectif-
sima est, pura in omni actione Intentio. Hanc porro
viam ingredimur, si nostris ipsi promissis itemus, si quæ
in gravibus periculis, in vehementibus morbis, in con-
fessionibus sacris promisimus, in opus educamus, & è
verbis faciamus facta.

O varium & mutabile semper, humanum propo-
situm! Siracides clamat: Qui baptizatur à mortuo, & iterum
tangit eum, quid proficit lavatio illius? Post baptismum mor-
tuum tangit, qui culpam post lacrymas repetit. Clamat
Isaias: Lavamini, mundi estote. Lavamur, sed ad sordes
brevi revertimur. Post lavacrum mundus esse negligit,
quisquis innocentiam vitae, post penitentiam non cu-
stodit. Clamat iterum Siracides: Non alliges duplicia pec-
cata, nec enim in uno eris immnis: non iteres verbum in ora-
tione tua. Verbum in oratione iterare, est, post slerum
committere, quod rursus necesse sit flere. Quod Gre-
gorius confirmat his omnino verbis: Quisquis peccata
plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare
contemnit. Ideo, inquit, admonendi sunt qui admilla
plangunt, nec tamen deserunt, ut considerare sollicitè
sciunt, quia flendo inaniter se mundant, qui vivendo
se nequiter inquinant, cum idcirco se lacrymis lavant,
ut mundi ad sordes redeant. Hinc scriptum est: Canis
reversus ad suum vomitum. Et quoties Christus Domi-
nus unumquemque nostrum in clamat. Ecce sanus factus
es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Hæc

Gen. 10. 3.
Gen. 1. 2.
Gen. 1. 3.
Gen. 1. 4.
Gen. 1. 5.
Gen. 1. 6.
Gen. 1. 7.
Gen. 1. 8.
Gen. 1. 9.
Gen. 1. 10.
Gen. 1. 11.
Gen. 1. 12.
Gen. 1. 13.
Gen. 1. 14.
Gen. 1. 15.
Gen. 1. 16.
Gen. 1. 17.
Gen. 1. 18.
Gen. 1. 19.
Gen. 1. 20.
Gen. 1. 21.
Gen. 1. 22.
Gen. 1. 23.
Gen. 1. 24.
Gen. 1. 25.
Gen. 1. 26.
Gen. 1. 27.
Gen. 1. 28.
Gen. 1. 29.
Gen. 1. 30.
Gen. 1. 31.

Gen. 1. 32.
Gen. 1. 33.
Gen. 1. 34.
Gen. 1. 35.
Gen. 1. 36.
Gen. 1. 37.
Gen. 1. 38.
Gen. 1. 39.
Gen. 1. 40.
Gen. 1. 41.
Gen. 1. 42.
Gen. 1. 43.
Gen. 1. 44.
Gen. 1. 45.
Gen. 1. 46.
Gen. 1. 47.
Gen. 1. 48.
Gen. 1. 49.
Gen. 1. 50.
Gen. 1. 51.
Gen. 1. 52.
Gen. 1. 53.
Gen. 1. 54.
Gen. 1. 55.
Gen. 1. 56.
Gen. 1. 57.
Gen. 1. 58.
Gen. 1. 59.
Gen. 1. 60.

A audimus, & dissimulanter contemnimus. Ideo planissi-
me Bernardus: Irrisus est, inquit, & non verus penitens, qui Bern. lib. de
adhuc agit quod penitet. Si ergo vis verus esse penitens, cessa Animâ c. 4.
à peccato, & noli amplius peccare. Sic plange commissâ, ut non
demo committas plangenda. Quoniam inanis est Penitentia,
quam sequens comminât culpa.

§. VI.

Hæc scimus, & verò etiam, quidquid à nobis exi-
gitur, facturos promittimus, & nihil fit. Ah,
quoties, & quanta sanctissimè spondemus, & nihil fit;
ejuramus priusinos mores amorèque obsecanos, & ni-
hil fit; vitam pollicemur emendatissimam, & nihil fit.
Parturimus grandia, tandem mulculus, hoc est, imbelles
& frigidum opus protepit.

Valerius narrat, in exercitu Xerxis, quem adversus
provinciam contraxerat, eque partu leporem effusum. cap. 6. inter
Eo monstri genere tanti apparatus significatus est even-
tus. Nam qui mare classibus, terram pedestribus co-
piis operuit, ut fugax animal, pavido regressu regnum
suum repetit.

Tales omnino sunt nostri conatus: omnem uno die
sanctimoniam combibimus, consilium suscipimus ar-
duum, propositum haurimus sanctum, optimos mo-
res promittimus: sed consilium non explicamus, pro-
positum non premimus, cepta non tenemus, à desti-
nato aberramus, à promisso resiliimus, sumus quales
antea, & saepe pejores; sic equus parit leporem, sic mon-
tes parturiunt mulculum. Standum & perseverandum
est, propositis inhærendum, bene cepta sunt urgenda.

Breves dies sunt hominis, & tenuissimum vitæ filum subitò
præcinditur. Aranearum architecturæ suam sibi spolia-
rium concamerantium vitæ nostra similis est, quarum
circinatum orbem decussata partibus intervallis quater-
na subtegmina dividunt, quæ ipsa segmenta singula, vi-
cenis intertexta filis, & talibus ubique maculis futu-
miliaris est.

latum rete absolvunt, ut cum telam omnem pertexue-
rint, octoginta omnino internodiis plagulisque, quod
Pineda noster observatum cumiosis ait, totus ille præda-
toribus orbis in muscarum perniciem rotundatus im-
plicetur. Hæc, inquam, vitæ nostræ Icon est, quam ta-
men Parcarum tenui filo deduci ægrè quidam audiunt,
& poëtis irascuntur, qui annos nostros ad colum exa-
minant; cum illis vel invitis David occinat: Anni nostri
sicut aranea meditantur, quasi nimia in fuso & lani-
ficio sit firmitas, ut ad araneorum texturam tota ævi no-
stri periodus revocari debeat. Breves dies hominis sunt,
& semitam, per quam non revertimur, ambulamus.

Interim aeternitati propinquamus omnes; nemo no-
strum procul abest ab hac metâ ferius aut citius contin-
genda. Quis scit, quot ab eâ passibus distemus? hodie-
nâ forsitan, aut luce crastinâ tota nos circumdabit Aeterni-
tas. Quid ergo cunctamur, quid in re momentu tantu
ludimus? Salvet unusquisque animam suam. Is sapit so-
lus, qui unius voluptatulam momenti, non præfert bea-
torum Aeternitati.

CAPUT XVI.

Humanae gentis cecitas incredibilis, & horribi-
lis stupor, tam in peccatis, quam in suppli-
ciis peccati aeternis expendendis.

§. I.

Quid dicamus, quidquid clamemus, quid-
quid scribamus, sive prophetarum vaticinia, seu
Christi minas & oracula, sive Apostolorum scripta in-
geramus, magnam partem frustra sumus. Surdis na-
nia. Clamatur, nec auditur clamor, promissa & minæ
ingeruntur quidem, sed spernuntur. Et quamvis horri-
bilissima

LEXELL
S. I.
S. II.
S. III.
S. IV.
S. V.
S. VI.
S. VII.
S. VIII.
S. IX.
S. X.

bilissima illa vox, *Eternitas, Eternitas, Eternitas* mil-
lies iterumque milies inculcetur, rix quidquam tamen
proficitur.

*Tob. cap. 2.
vers. 18.* Quoties ex alto his talibus monemur verbis: *Fili
sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus
daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo.* Se-
quetur alia post hanc æterna vita, semper beata, volu-
ptas immortalis & perpetua. Nunc ergo sustinete mo-
dicum: leve & momentaneum tribulationis nostræ immen-
sum gloriæ pondus operabitur in nobis. Quod jam durum
est pati, dulcissimum erit meminisse. Quidquid igitur
tolerandum venit, in omni patientiâ & longanimitate, cum
*Coloss. cap. 3.
vers. 11.* gaudio gratias agentes Deo, sustinete.

Hæc pleraque omnia dicuntur gratis. Nec alia ferè
cantilena extunditur, quàm illa Judæorum: *Manda, re-
manda, manda, remanda, expecta, reexpecta, expecta, reexpecta.*
*Isa. cap. 28.
vers. 10.* Quidquid de futuro sit, oculos & manus præsentia im-
plent; voluptas huc illic trahit, huic moderari difficilli-
mum. Appetitus satiandus est quibuscunque demum
impendiis. Deus benignus est & misericors, qui facilem
dabit veniam delinquentibus.

Hæc illa sunt cæcorum carmina. O miseris, & ò ni-
mium cæcos mortales! An ignoratis has voluptates ve-
stras, quas adeo futitis, esse veritas? An non vestra vobis
confidentia id quotidie concionando ingerit? an non
dehortatur ratio? An non aliud divinæ leges imperant?
Sed dicite, oro, an non creditis omnem in hoc Orbe
voluptatem, quantumcunque diuturna videatur & sua-
vis, momento stare, subito ruel, & in æternos luctus
desinere? Omnis Mundi amœnitas Eternitati collata,
nec momentum quidem, nec punctum est, minus ni-
hilo est. Sed iam hæc cogitatis, num creditis? Si quidem
Christiano nomine ceteri vultis, fatendum vobis erit,
hæc vobis cogitari, hæc credi. Sed ea est, diceris, huma-
na fortis conditio, ut æternorum obliti, ad præsentia
roto impetu ruamus. Hinc navi & macula, hinc omnis
victorum propago. Bona confessio, modò eam sequere-
tur & emendatio.

*Humana
fortis con-
ditio quæ*

§. II.

Sed liceat denuo querere: Num creditis hæc vitia,
vobis tam familiaria supplicis sempiternis à Deo
puniri? Credimus, ajunt. Quâ ratione igitur non so-
lum tam obliuisci, sed & tam temerarii estis, ut toties
tam impudenter divinas leges violare non vereamini?
Adeo ut nec quidem formidine pœnæ peccatum oderi-
tis: nullus gehennæ metus, nullus ignis perpetui horror,
nullus amor cœli. Hinc in omnem licentiam effusi mo-
res, hinc querula in adversis impatientia, hinc petulans
& secuta in prosperis obliuisci gehennæ, hinc omnes vi-
tiorum rami. Nimirum omnis à cogitationibus vestris
exultat Eternitas; quam fortè creditis, sed reverà non
expenditis. Nullus est qui recogitet corde.

*Hier. c. 12.
vers. 11.* Eternitas
in animum
non de-
scendit.

Eternitas in ore est, sed in animum non descendit.
Aures feriant Eternitatis nonita, non penetrant,
Eternitas vix ab ullo suis momentis ponderatur. Eter-
nitatis infinita sæcula quandoque forsitan cogitamus, sed
obiter: de eâ ab aliis scripta legitur, sed obiter: im-
mensam Eternitatis sine fundo voraginem in concio-
nibus adumbratam aspiciamus, sed & hoc obiter ac per-
functoriè. Brevi salubres gemitus aliarum cogitatio-
num mole obtuuntur. Sic Eternitas vix animum in-
gressa, mox vanissimis cupiditatibus sepelitur. Inde om-
nia prioris nequitie blandimenta subrepunt, & ani-
mum, ut ante, occupant. Ita fides nostra, quam jacta-
mus, fides somnians, aut verius, mortua est.

*Baronius
109. s. an-
no 411.*

Narrat illustrissimus scriptor Baronius, quod sibi
testatissimâ fide compertum asserens: Hoc, inquit, au-
dicionem accepi, ab integerrimâ fidei viro Michaële
Mercato, qui de avo suo hæc explorata retulit, quæ
complurium eruditorum vitorum assertionem scimus fir-

mata, & pro concione sæpius narrata. Res ita habet:

Michaël Mercatus senior cum Marsilio Ficino inge-
nii nobilissimi viro, intimâ jungebatur amicitia, quam
& paria philosophiæ studia accendebant. Uterque
horum Platonis scripta combiberat. Fuit ut ex more
disceptarent inter se, quis hominis post obitum mor-
tem sit status, quo animus humanus migret, quæ re-
rum facies in Orbe altero? Atque hoc è Platonis mente
deducebant Christianis oraculis confirmandum. Ser-
mone inter disserendum longius progresso, ad eam
uterque conventionem descendit, ut stipulatis dexteris
alter alteri sanctè promitteret, ut qui prior naturam
concederet, aperitrem de alterius vitæ ratione quantum
fidelissimè, si liceret annuente Deo, redderet certio-
rem. Hæc pactio: & juratum omnino in hæc verba.
Post aliquantum temporis, hi duo viri totis urbibus dis-
juncti habitarent. Cùmque Michaël Mercatus summo
mane ad auroram Musis amicam Philosophiæ opera-
retur, equitem in proximâ plateâ ad adium suarum
ostium contento cursu properantem, simulque Marsi-
lii succlamantis vocem audit: *O Michaël, ò Michaël, vera
sunt illa, vera, verissima.* Michaël ad notissimi amici vo-
ces excitus, mox à libris fenestram accurrit ac prospicit,
cernitque à tergo Marsilium equo niveo vehementem,
jamque reflexo itinere abeuntem. Hunc celeri voce pro-
secutus, Marsili, Marsili, clamabat. Sed eques candi-
datus moram non ferens, oculis sese subduxit. Mercatus
inopinatio spe cœculo artonitus, quid suo Marsilio
evenisset, anxie cepit indagare. Demum intellexit Mar-
siliium Florentiæ eâ ipsâ horâ obiisse, quâ ad suas ædes
visus à se audiri que esset. Ab eo tempore Mercatus,
quamvis jam antea vitæ integer, & commendatæ pro-
bitatis fuerit, philosophiam, nuntio remisso, res sibi
suas habere iussit, ipse in posterum solius Christianæ
philosophiæ leges sectaturus. Ita quod reliquum vitæ
habuit, sibi jam Mundòque mortuus, ad futura se to-
tum transiit, Eternitatem assidue meditatus.

§. III.

A Trenta Eternitatis meditatio, vitæ melioris prin-
cipium est. Laudatur virtus, & alget, ubi vitæ
æterna non amatur. Declivis & facilis ad inferos via est,
ubi mens non assidue ad beatorum vel damnatorum
æternitatem cogitandam intenditur.

Hæc scimus, hæc credimus; interim obdormimus, &
summum Bonum negligimus. Auditur quidem dicere,
O Eternitas! At interim hilari manu paterans spuman-
tem capimus, & toto nos auro proluimus, ad usque col-
lum saturi. Subinde alto gemitu Eternitatem suspira-
mus, at interim impuris ac obsecris cogitationibus cor
scateat; occultas illud libidines coquit, & furtivis me-
tibus suo se Deo subducit. Cælestes thesauros appeti-
mus, at interim terræ spumam, pecuniam, amicissimis
oculis salutamus, & clandestinis sacrificiis litamus
Mammonæ. Eternos inferorum ignes videmur expa-
vescere, at interim Ira & Invidia, velut Æna ignibus,
flammigamus. Eternas ab omni labore ferias expecta-
mus avidi, at interim adeo torpescimus desidia, ut otium
ex otio ducamus, ad omnem feriam industriam fracti
& languidi.

O non violentos qui celum rapiant, sed ò cæcos, qui
viâ spatiosâ & amœnâ malint errare, quàm asperâ non-
nihil & arcta, iter tenere rectum.

Interim Christus omnèsque cœlestes inclament: *Con-
tendite intrare per angustam portam, Contendite, Conten-
dite: Quia multi querent intrare, & non poterunt. Prope-
rate, currite; vincendum & eluctandum est. Conten-
dite. At nos nec currimus, nec properamus, nec con-
tendimus: nos oscitabundi lenti que velut cameli ac leo-
nes pedatim gradimur, & otiosè sequimur. Ac utinam
sequamur, & non omnino subistamus.*

Nostrum

Velle nostri simile est egrotorum conatibus; Nostrum Velle ac statere simillimum est egrotorum invalidis conatibus. Ager subinde sese erigit & lecto attollit, gressum molitur, pedem ponit, ambulare tentat, mox virium defectu in lectum recidit. Crura illius tibiaeque fulcra sunt nimis imbecillia, molli corporis sustentanda. Vellent surgere, sed posse negant vires. Vix alii sunt conatus nostri; ardua cogitamus, multa statuimus, sanctiora molimur, videmur velle rem bene agere. Sed vana sunt haec sine viribus molimina, deest alacritas spiritus, omnia pervadit languor. Hinc vitia potius intermissa quam abdicata non sine gustu reperimus. Ita recidimus in lectulum è quo abitum parabamus, & priori obruimur veterno. Ita

Hinc vitia potius intermissa quam abdicata.

Laudamus veteres, & nostris utimur annis. Divotum res gestas evolvimus, & commendamus: non sequimur, non imitamur. Virtutem speciosissimis titulis oneramus, non eam factis exprimimus: beatorum aeternitatem inhiamus, sed molestiorem viam, quae illuc ducit, cautissime declinamus. Nos spectant haec veteris Comici dicta:

Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum, Nullus erat illo pacto, ut illi iusserant.

Plantae in Ruderie, Ait. 4. Scen. parat.

Oblivio hilaris sepe priorum tantum san-ctitatem,

Cum sacra concio ad finem deducta, cum in templis peroratum est, domum itur, mensa struitur, jamque priora omnia ex intervallo non longo repetuntur. Hic noster mos est, adimus templa, conciones audimus, quandoque ingemiscimus, peccatis indignamur, nobis ipsis irascimur. Sed hoc quamdiu? Mox hilaris oblivio sepelit omnem priorem sanctitatem. Conamur, sed languidissime: hinc nullum prodit opus, aut mutilum. Adeoque post sexcentas conciones iidem qui antea sumus: eadem quae prius iuramenta, eadem impatientia, eadem lascivia, Invidia & Iracundia profus eadem. Nihil superbiae decessit, avaritiae nihil; sed nec gulae quidquam detractum est. Idem qui ante torpor, pristinae sordes, vetera omnia.

O caecitas humanae gentis, nullis fat lacrymis deploranda! Ex omnibus templorum pulpitis clamatur, Aeternitas, Aeternitas, Aeternitas. Nos nihilominus praesenti ducimur voluptate. Adeo perire suave est.

§. IV.

Quemadmodum verò sacras conciones audimus, & negligimus; aures perfluunt dicta: ita sacros libellos percurrimus, & non proficimus; deserunt memoriam lecta. Quod ex oculis, itidem ex animo abit. Et quamvis aeternitas iterum iterumque inculceatur, nos tamen telam, quam orsi, perteximus: probamus meliora, deteriora sequimur, pietatem induimus, sed plane defultoriam; ita priori luto mergimur.

Et telam quam orsi sumus, perteximus.

Luc. cap. 21. vers. 3.

O Christiani, respicite & levate capita, & corda vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra: oculos animatumque caelo attollite. Sunt forte jam turbata omnia & adversa? Non sic & olim erit; meliora pollicetur caelum per brevi patientia obtinendum. Sunt forte jam successus prosperi, & blandiens aura? Ne fidite, nihil in hoc Orbe diuturnum: suis quaque momentis fluunt transcuntque omnia. Aeternitas durabit, sola transitum ignorat Aeternitas.

Haec dicimus & scribimus, haec occinimus & pingimus. Sed quis est qui haec aliis in animum admittat. Quis haec probe capere, quis è solidò conare credere? O iterum caeci mortales, quorum tunc maxime perfunctoriae sunt actiones, cum Aeternitatis negotium in manibus est, cum de animi salute agitur.

In tertiae oratione. Dominica secundae. Adversus è Iacobus de Paderborn.

Narrat ecclesiastes tam disertus quam religiosus, Ludovicus Granata, quae ratione insanam hanc gentis humanae caecitatem è numero defunctorum quispiam amico superstiti detexerit. Duo, inquit, amicitiae amonitque sinceritate conjunctissimi erant, Theseum istum, illum Pirithoum dixisses, & unum penè animum in

A duobus corporibus. Vterque vitae fuit probatissimae; utrumque amor & hescio quod singulare pactum sic colligaverat, ut nil magis vellent quam una mori. Sed Mors, illa foederum omnium turbatrix, candidissimam hanc amicitiam dissolvit, & alterum ab altero, ex hoc in alium Orbem transtulit. Nec tamen omnis à morte amicitia dissolvi potuit. Siquidem non multum temporis abiit, cum defunctus vivo se stitit aspectabilem, sed habitu vultuque maestissimo, tanquam si amico copiam faceret interrogandi. Exhorruit vivus ad tam inexpectatam amici praesentiam, & spectaculo tam lugubri perterrefactus stetit. Ubi animum resumpsit, interrogare institit, num inter beatos ageret, aut quo loco res ipsius essent? Ad quae defunctus altum ingemiscens flebiles has voces ter clarè ingeminavit: Nemo credit. Nemo credit. Nemo credit. Alter iterum quamvis ore trepido quaesivit, quidnam illud esset quod nemo crederet? Cui defunctus denovo: Nemo credit, quam Deus rationes exactè poscat, districtè judicet, severè puniat. Sub haec verba disparuit, dum alter novo pavore attonitus haec secum silentio expendit.

thuf. lib. de peccatis mental. criminal.

§. V.

Verè, o verissimè dictum, Nemo credit, quam accurata sint undequaque Dei judicia, quam severa ab illis supplicia. Haec è cathedris toties promulgantur, toties illud Joannis ingeminatur: Agite poenitentiam, Matt. cap. 3. Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Et nemo credit. In chartis & libris aeternus luctus & aeterna tormentorum series toties explicatur. Et nemo credit. Aeterna gaudia, caelestes & aeternae voluptates, nunquam defutura paradisi amenitas quantis voluminibus commendatur? Et nemo credit. Plena omnia cohortationibus ad caelum violenter expugnandum. Et heu nemo credit. Vi tantà opus esse ut caelum expugnetur: Nemo hoc credit, aut certè tam pauci, ut Christus ingemiscens dixerit: Et Matt. cap. 7. pauci inveniunt eam.

Fides quae aeternam vitam praelibamus, fides somno lenta & deses est: Hinc illi, quos vocamus, heroiici actus, & generosi aggressus tam rari. Hinc illud religiosissimi scriptoris oraculum: Promittit Mundus temporalis & praelibava, & servitur ei aviditate magna: Christus promittit summa & aeterna, & respiciunt mortalium corda. Vile pretium queritur, pro uno numismate interdum turpiter ligatur, pro vana re, & parva promissione die noctisque satigare non timeatur. Thomas de Kempis l. 3. de limitat. Christi c. 3.

Quis pro caelo tam acer & strenuus est? Quanti vigilias suas ad abacum lusorium, ad hilares choreas, ad pulcorum aciem suavissimè rotatas non sentiunt? Ubi tam hilariter vigilatur pro Christo, pro caelo, pro aeternitatis praemio? Millies repetendum: Et nemo credit. Ubi fides vivit, & immensas caeli voluptates, perpetua Orci tormenta capit, longè alii mores, longè alia est vita; hic oblectatiunculae & voluptatulae tam turpes quam breves non sentiuntur, hic labor in pretio est, hic dulce ac jucundum est pati.

Franciscus Borgias Dux Gaudiae ardentissimè febri debilitatus didicit, nihil in rebus humanis stabile, nihil esse perpetuum. Cum verò alterno & novocali die, igni medullae coquerentur, pia illa cogitatio mentem pupugit; ecquanam illos flammæ urerent, quos flagitia apud inferos poenas aeternas penderent? Multum in hoc principe valuit ad omnem reliquam vitam haec cogitatio. Cogitatio profus utilissima si ulla, in morbo, in omnibus omnino adversis admittenda. Ita spiritum juvat, quod corpori nocet.

Quasi per amœna prata in carcerem pervenit, qui per praesentis vitae prospera ad interitum tendit. Et certè damnosa vanitas est longam vitam optare, & de vitâ meliore parum cogitare. Quisquis es, cum Bernardo in aurem tibi insuluro. Cogita, unde veneris, & erubescet; Cogita ubi sis, & ingemisce; Cogita quid vadas, & contremisce. pag. 376.

Tot

MEXELIA
L. 11
V. 11
10

Tot aliorum affectata cœcitas nemini patrocinebatur. Jam pridem moniti sumus, angustam esse portam, & arctam viam quæ ducit ad vitam.

Via ad inferos expeditissima.

Via ad inferos expeditissima, Libido & Luxuria. Incepe gradi hoc tramite, & brevi magnis itineribus ad Orcum non ibis, sed curres, sed volabis. Id Thomas Morus vir tam eruditus quam sanctus affirmatissimè pronuntiavit, voluitque suis etiam scriptis inferere hoc disticho:

Si quis ad inferos properat descendere manes,
Huc iter accelerant Balnea, Vina, Venus.

Hæc sexcenties, hæc millies audimus, & pænè fastidimus. Et quod longè deterrimum, voluptatibus æternis hilare, tæmeti turpe momentum ultro præferimus, & cupimus perire. Quocirca usque, & usque repetendum, Et nemo credit.

CAPUT XVII.

Compendium dictorum & Epilogus.

Certum nullius hominis linguâ cruciatus inferorum vel leviter adumbrari, nedum explicari aut exaggerari posse. Ab ore ad aures hæc monita pertingunt, sed animum plerumque non vulnerant.

Flamma picta & vera nimium quantum differunt, hæc tamen quandoque sibi simillima sunt: dolores nostri cum cruciatibus hominum damnatorum collati, heu quam nihil habent similitudinis, siquidem finiti ad infinitum nulla est proportio.

Luc. cap. 18. vers. 8.

Certum est & illud, de plurimis Christianorum verissimè dici, esse nequaquam seridè credere, apud inferos puniri fontes, alioquin indubiè aliter victuros. Eò dictum Domini collineat: *Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terrâ?* He ceteris non minùs verè dici poterit, eos de inferorum tormentis aut nunquam, aut rarè cogitare; & quidem cogitare solum, non inhære huic cogitationi, non perpendere hæc tristia, non ea imaginationi imprimere: aut certè altiorem paulò cogitationem, velut salutarem flammam, curarum ac negotiorum mole obruere & ita cœcum ac surdum ad inferos descendere: omnes enim qui eò deveniunt, cæci & surdi sunt, uti Hierosolymæus civis, Lazari interfecto, tunc primùm oculos aperuit, cum jam extra viam fuit. Sed ut dicta in compendium conferamus, Novemplex Æternitatis luctuosæ tormentum statuimus: singulorum hîc denuo monere, consulum ducimus.

Diximus superiori capite.

Primum, Tenebræ.

Psal. 18. vers. 3.

Plaltes Hebræus: *Dies, inquit, dii eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.* Quis jam impiis persuadeat, eos errare, & impiè agere? Oprimos vitæ dies inaniis & vanitatibus frangunt. Sed illis hoc demum persuadebunt. Avernales tenebræ, æterna nox; scientiam nox indicabit nocti. Quemadmodum dies felicitatis perpetuæ ostensus est beatis, quam opportunè hos vitæ dies sanctis actionibus expendierint: ita nox illa horribilis, sempiternam noctem deteget, quam inter vitia jam ductæ improbi, brevè æternâ nocte sepeliendi.

O nox, ò tenebræ! hac nocte, his tenebris latrat conscientia canis, favor humanus dormit, voluptas omnibus jam evanuit, nil fulget auri, nec splendent abaci, silent amici, absunt medici, terrent umbræ, involvunt flammæ, conclusit Æternitas. O nox, ò tenebræ!

Videte mihi mercatores duos divites, adultâ jam nocte latrunculis ludentes. Hic tabula lusoria, in quâ rex, regina, gemini tam cursores, quam elephantes & saltatores cum sedecim rusticis, universè triginta duo calculi. In mensâ, proximè lusoriam tabulam pervigilat lumen, & hoc latrunculorum prælium accendit. Fervet

A opus, ardent lufiores, demum in ultimum punctum pænè omne aurum ponitur. Alter evadit victor, aufert aureos. Victus abit fremens frendensque: Et ò fortuna, inquit, nequissima, ò latrones! quis meum mihi aurum reddidit? Ita domum redit, stomachatur, furit, queritur, familiarum turbat, famulos exagitat, evertit omnia. Ita noctem vix sui compos transigit.

Tabula hæc lusoria est vita humana, cui lumen rationis non deest; varii vitæ status diversæque dignitates sunt latrunculi. Sunt reges ac reginæ, sunt proceres & optimates, plebs urbana & pagana, honorum & opum maxima diversitas. Qui his peritè scituti, vincit; ignarus vincitur. Inde nox una, sed perpetua; sive tenebræ nullis radiis collustranda, inde desperatio sempiterna: Non videbunt lumen in æternum. O nox, ò tenebræ!

Vitæ humanæ cum tabulâ lusoria comparatio.

Alterum, Fletus.

B Angelus, tanquam cæli Prætor vociferatur jam olim: *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Tartarum luctui destinatissima domus. Hic fletur siccis lacrymis, nihil tamen doloris egeritur flendo.

O mortales, quid nummos perditos, quid charorum funera, quid iniqua tempora deflemus? steriles hæc flendi materia est: nec mala sunt ista, nisi malis. Hic illud Christi usurpandum. *Nolite flere super me, sed super vos ipsos flere.* A conspectu Dei æternum abijci, hoc ploratu dignissimum, hoc nullo lacrymarum mari sat poterit desleri.

Prophetas omnes eorumque vaticinia considerate: Mala passim ingentia denuntiant, calamitates maximas prædicunt. Repentè styllum vertunt. Subitò videntur omnia in integrum restituta, loco esse optimo. Hinc illæ solatorum promulsides: Et fluent colles lacte & melle.

Apprehendet messum trituram vindemiam, & vindemia occupabit sementem, & comedetis panem vestrum in saturitate. Ita post tempestates & procellas subita sese infundit serenitas. Causa est in aperto. Nullum in hoc Orbe tam infanabile vulnus, cui Deus non possit malagma imponere, nullum tam grande malum quod suo destitatur seu remedio, seu solatio. Tobias pauper & cæcus, sed patiens & piscis felle curatus; Naaman leprosus, sed opulentus & Jordanis aquâ sanatus. Theffalia veneni quidem ferax, sed & Alexipharmacis destituta non est. Insulæ Philippinæ vires non habent, sed habent palmas, quæ liquorem vino nobiliorem ferunt. A lignis egena est Italia, sed hiemem habet mitiorem, & fructibus abundat.

Ita Deus Adamo Christum, Christi genitricem Evam, delicto gratiam, transgressioni obedientiam, morti vitam opposuit. Nullum hîc ulcus tam fœdum & hians, quin suum sibi emplastrum inveniat, nulla tam miserabilis clades, quæ non & sanabilis sit. At verò in luctuosâ Æternitate illâ, & insanabilia sunt omnia; plurima illic ulcera, sed nullum illic emplastrum, cataplasma nullum est; malum summum, malum æternum, immedicabile.

M. Marcellus captis Syraculis, florentissimæ urbis miseratione motus illacrymavit. Non lacrymas sed sanguinem stillent ex oculis dampnati, cum seipsum quicquid aspiciet totius Æternitatis captivum. Hic lacrymis sanguineis, non tamen profuturis, hic fletui acerbissimo locus est. Verè ibi erit fletus, sed fletus solatium ibi nullum erit.

M. Marcellus captis Syraculis illacrymavit.

Tertium, Fames.

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum supplicia expendunt

Virg. lib. 6. Aeneid. ante finem.

Nimium lautè pranderunt improbi, ideo tam miscrè ac siccè jam cenant. Edendi ac bibendi libidinem non conti-

Bern. l. 5. de laniena tam exulcerata conscientia Bernardus egregie: **A** quod aeternis doloribus subiacet. Ac per hoc ideo durior mors ista secunda mors erit, quia finire morte non poterit. Ibi & dolor permanet ut affligat: & natura perdurat, ut sentiat: quod utrumque ideo non deficit, ne poena deficiat.

Nullus, inquit, de tanta numerofitate spectantium molestior oculus, suo cuiusque. Non est aspectus sive in calo, sive in terra, quem tenebrosa conscientia effugere magis velit, minus possit. Non latent tenebrae vel seipsas. Se vident, quae aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illos, nec est quo se abscondant ab illis, nec in tenebris quidem. Hic est vermis, qui non moritur, memoria praeteritorum. Semel injectus vel potius innatus per peccatum, haest firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque pastus, esca utique inconsumptibili perpetuat vitam. Experiri erit hoc vocem illius, Arguam te, & statuum contra faciem tuam.

Apud inferos nulla sunt horologia, nulla regendis horologiis sidera, nulli fasti aut Kalendaria. Nulla illic temporum vices distinguuntur. Ecclesiastes asserit: Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quod tu properas. Hic unicum conscientiae horologium auditur, sed turbarissimum.

Apud inferos nulla sunt horologia, nulla regendis horologiis sidera, nulli fasti aut Kalendaria. Nulla illic temporum vices distinguuntur. Ecclesiastes asserit: Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quod tu properas. Hic unicum conscientiae horologium auditur, sed turbarissimum.

Egroti, qui nihil somni possit capere, molestissimum est, nullum audire horologium, nec posse noctis periodos discernere. Hinc unicus ei quadrans pro hora, hora unica pro nocte tota est. Et tamen ubi sex septemve horulae abierint, aviculae cantillando salutant auroram, sol paulatim e quotidiano suo tumultu emergit, aestus remittit, somnulus plerumque adrepat; omnia quae ad noctis adventum exasperabantur, jam fiunt mitiora: brevi aderunt quietur, qui valeat, nec verbis tantum, sed & fomentis aliis recreatur egrotum. Nihil horum, o Deus, apud inferos est, nihil diei aut solis, nil somni aut rosis, aurora nulla, nulla aviculae nisi daemones, fomenta nulla, nec aquae guttula: perpetuae illic tenebrae, dolores aeterni, laniena conscientiae nunquam desitura.

Verè ex multis centenis millibus hominum vix ullus est, qui haec recogitet corde, qui tam seria conetur penetrare. Vita longè foret alia, alii profecto mores, si alia essent nostrae cogitationes. Ita conscientia vitii exsurdada, in tormentis sensum recipit, quem in scelorum tumultu amiserat, tantò am afflictior & desperatior, quanto antea somnolentior fuit & securior. Augustini vox est: In inferno erit poenitentia, sed sera. Vermis eorum non morietur.

Septimum, Societas & Locus.

Domus commoda, & mali vicini, magnum malum: Incommoda domus, & vicini pessimi, malum maximum. Haec habitandi ratio est apud inferos. Sepulchra eorum, domus illorum in aeternum. Ardebunt damnati velut sepulchris clausi. Domus planè incommodissima, nec alias licebit conducere. Accedant vicini longè deterrimi, qui vel ipsum caelum infamant & exosum reddant, grex damnatorum hominum & diabolorum. O quales vicini! De his illud Domini pronuntium: Bonum erat eis si creati non fuissent spiritus illi. Homines damnatos aspice: Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos. Sed quomodo sunt jam oves, an non, dum viverent, fuerunt tigrides, porci, vultures, lupi, leones? Fuerunt certe, sed ultio divina eos reddidit oves, & ita mansuefecit, ut nullis doloribus, nulli malo possint resistere; mors depascet eos. Nam velut oviculae gramina depascentes, non ea radicibus convellunt, sed attondent, ut radice salvâ, recreat herba, iterum, iterumque depascenda, ita illos inferorum reos depascit mors; non eis admittit vitam, ut in aliam atque aliam semperque novam referrentur lanienam. Atque haec est mors altera semper victura, de qua Augustinus: Eorum, inquit, qui non pertinent ad ipsam civitatem, erit e contrario miseria sempiterna, quae etiam secunda mors dicitur: quia nec anima ibi vivere dicenda est, quae vivit: Dei alienata erit; nec corpus,

Pf. 48. v. 12.

Mat. c. 26. v. 24.

Pf. 48. v. 15.

Aug. l. 19. de Civit. Dei. c. 28. & ult.

Hinc locus damnatorum rectissime domus doloris & omnigeni luctus appellatur. Bernardus in profundissimam hanc domum gemitus emittens: O regio dura & gravis, inquit, regio extimescenda, regio fugienda terra oblivionis, terra afflictionis, terra miseriarum, in qua nullus ordo, quinque ne sed sempiternus horror inhabitat. Locus letifer, in quo ignis ardeat, ubi frigus rigens, vermis immortalis, factor intolerabilis, mallei percutientes, tenebrae palpabiles, confusio peccatorum. Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, & concussa sunt omnia ossa mea.

Serm. de quinque regionibus & quinquaginta ne-gotia, qui Bernardo tribuitur. mibi pag. 1749.

Hic ego Solonem paenè imiter, qui gravius mœrentem civem in editam turrim evocavit, iustique per subiecta urbis aedificia circumferre oculos, addiditque: Cogita, quantus jam olim fui his rebus fuerit, quantus hodieque sit, & multis post saeculis futurus sit luctus, & mitte mortalium mala tanquam tua deslere. Vix ego aliter: Videre, mortales, & considerate formidabile luctus spelæum inferos, o quanta sub hoc Aeternitatis antro delitescit comploratio? quanta infinitis post saeculis sine ullo saeculorum exitu congeries malorum hic futura! Definite ergo moriunculas vestras ut mala maxima deplorare. Hic verissimum est omnium miseriarum receptaculum: hec luctus officina. Quisquis etiamnum viator es, cave, & iter tuum sic moderare ne iste tormentorum locus, aeternum tibi obtingat diversorium.

Octavum, Desperatio.

Varias omnino clades hic Orbis noster continet, sed Clades huius orbis paupertate pressos, sed video pauperatis & finem. Video calumniis exagitados, sed video & calumniarum finem. Video in gravissimis morbis decumbentes, sed video & finem morborum. Video verbera, video fiducias: video & membris singulis parata machinamenta. Sunt istic hostes cruenti, cives superbi, domini avari, sed video, quod ab his omnibus liberet, mortis imperium. Video quosdam cruciatibus & tormentis immanibus affectos, sed video & finem tormentorum mortem.

At verò in flammis diabolorum caveis video quidem supplicia horrenda, infanda; sed non video ullum suppliciorum finem, non video utquam poenarum terminum mortem. Hic nullus, nullus finis. Mors optimum naturae inventum, Mors omnibus finis, multis remedium, quibusdam votum, de nullis melius merita bebunt. Mors servitutem invito etiam domino remittit, mors captivorum catenas levat, mors e carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat; contra omnes injurias vitae, beneficium mortis est. Sed hoc, eheu, apud inferos non est. Per omnia inferorum latibula circumspicio, sed mortem nullam video. Imò verò video mortem, sed vivacissimam, & agnatis sibi doloribus plenissimam. Apud inferos, sicut nullus lugendi & dolendi, sic nullus moriendi finis est. Damnati ipsi, ut Dionysius notat, sic calculum ponunt: Elapsis decem millibus annorum, adjiciuntur centum millia, post haec centum millia, cuncto amantot jungetur myriades, & miliones quot infirramento sunt stelle, & in litore maris arena. Post quae longissima annorum spatia, quasi nihil de poenis nostris accessum esset, sic iterum ab initio pati tormenta incipimus: atque ita sine interruptione, sine fine, sine modo volvetur aspidne nostrorum tormentorum rota.

Dion. Char. de usu fructu mundi.

Atque hinc desperatio multò quam acerbissima. Haec tam intelligentiam quam voluntatem ac memoriam diutissime torquet. Quidquid memoria secum revolve-

De damnatorum rogo Caput XVII.

revolverit, affliget; quidquid cogitaverit intellectus, in tormentarum cogitantis vertet; voluntas ipsam obstinationem suam stupebit; neque enim unquam velle poterit quod Deus ita semper sua malignitatis in seipsa poenam reperiet. Et quam horrendum est, scire, Deum sibi aeternum fore inimicum, severissimas ejus manus se nunquam evasurum, sub ejus pedibus perpetuo calcandum. Hinc jugis ac desperatissima rabies, hinc summum Dei odium orietur. *Omnia dolor irruet super eos. Mala omnia super eos congregabuntur.*

O miserissimi noctis inquilini, voluptates vestrae evanuerunt, & ut Joannes Apostolus loquitur, *poena desiderii anima vestra discesserunt a vobis, & omnia pinguis & praelara perierunt a vobis.* Jam superest desperatio. Spes omnis jam decollavit. Vocabitur mortem, & non veniet. Eum ingressi estis carcerem, è quo mors nulla vos unquam educet. Jam sola superest desperatio. Meminitis quam avidè, velut urfi, mel voluptatis sectaremini. Mel omne evanuit, jam vobis inhaeret apum aculeus, aeternum inhaesurus. Jamque sola superest desperatio. Hoc nimirum voluistis, centies, sexcenties moniti, hoc ipsi vobis malum accersuistis; habete ut nacti.

Vltima omnium malorum aeterna desperatio.

Nonum, Aeternitas.

Loquantur omnes Angeli, nunquam tamen satis explicaverint poenarum apud inferos Aeternitatem. Quid enim est Inferus? Tormentum absque omni dolorum interapedine sempiternum, summum. Priora octo tormenta quantumvis acerbissima, valde tamen tolerabilia essent dicenda, si ea vel multis annorum millibus forent toleranda. Sed cum aeterna sint, cheu, inexplicabilia, & multò magis intolerabilia, sunt, & tamen aeternum toleranda. *Cogito, inquit patris Theologus, mille annos, cogito milles mille annos, cogito tot annorum millia, quot sunt momenta seu puncta in toto tempore à condito Mundo, usque ad ejus consummationem, & de Aeternitate nihil adhuc habeo.* Laborabunt in aeternum, & vivent adhuc in finem.

Et haec dolorum aeternitas singulare supplicium est. Damnati namque non solum poenam praesentem patiuntur, sed cum certo sciant eam fore aeternam, velut totius Aeternitatis immensum, inestimabile pondus sustinent, & modò patiuntur, quod in omnem aeternitatem passuri sunt.

Atque haec causa est cur plurimi sanctorum hominum ad asperissimam vitam rationem seipos ultro damnarint dum viverent, ut illam scilicet poenarum aeternitatem effugerent. Ebrios facit Aeternitatis meditatio, veluti multum. Sanctissimi quique plurima fecerunt Aeternitatis intuitu, quae videri poterant hominum ebriorum deliria. Poterat de illis dici: *Multo pleni sunt isti.* Erant certè, sed multo, quod eis propinavit Aeternitas. Quanti eorum in solitudines sese abdididerunt, in vepres & spinas abjecerunt, aquis gelidissimis merserunt, nives nudo corpore culerunt, ignes inflitit non horruerunt, modò peccatum effugerant, aeternitatis luctuosissimam seminarium. Votum singulorum erat: *Ingradiatur putredo in ossibus meis & sicut me scateat, ut requiescam in die tribulationis.* Et verè praestat mori millies, iterum iterumque millies jugulari melius, quam morti aeternae obijci. Aut peccus, aut saxum est, quem à vitis non revocat aeternitas.

Annis superioribus homo Belga, Bertrandus Cornelli, juvenis fuit ferox, turbidus, vitiosus, pugnax, ut urbe totà *Rex barbarum* audiret, in symposiis, ludis, tripudiis effusus. Proximà sub cineraria nocte, dum convivatur, choreas ducit, bacchatur, à Deo in ipsis choreis intimè tactus Aeternitatis radio, subduxit se, velut auram captaturus liberiores. Paulò post secuti socii re-

Tom. I.

perunt hominem sudrictem & cogitationibus mersum. Illi blandissimè rogare, curas abigeret, choreas re- peteret, aut si mallet, pocula, & verò jam secum rediret, interpirationi sat datum. At ille de morte, de reddenda judici ratione, de Aeternitate ita piè cepit philosophari, ut, licet primò cum id joco agere opinarentur, ubi tamen seridè & constanter differentem audierunt, vehementer omnes fuerint obstupefacti. Demum ille in haec verba finit. *Definitum est mihi, socii, deinceps alium agere hominem, hisce ludicris abstinere, mutare mores pristinos, legibus Christiani vivere. Et verè si sapio, nullam imposterum occasionem negligo consequenda salutis. Nec patem serum nimis respicere. Quamvis doleo, non citius huic cogitationi animum adijecisse, cum jam satis intelligam, fugacissimis his voluptatibus unam imminere Aeternitatem. Sic pergo. Vos singuli rem vestram agite.*

Ita dixit & abiit, deseruitque rei novitate attonitos, quosdam etiam ad meliora persuasos. Nemo non mitabatur, quotquot turbulenti hominis ingenium norant. Sub illud ipsum tempus opportunissimè Eleutherius Pontanus Menenas è Societate Jesu sacerdos illic locorum venit, & ad Bertrandi domum non ignotis hospes divertit. Audito ejus adventu mox accurrit Bertrandus, ad pedes sese abiecit, & in eandem Societatem admitti ardentè rogavit. Post aliquod temporis spatium factus voti compos, ad domestica munia obeunda est admissus. Hoc vita genus ad obitum usque triginta quatuor annis feliciter perduxit. Erat in eo agrotorum cura insignis, & religiose disciplinae tanta observatio, ut circumgestata cephalyra, orationis horas agrotorum obsequio interruptas mectiretur. Ed Bertrandum Aeternitatis meditatio pertraxit.

Scire, à quolibet graviore delicto luctuosam Aeternitatem pendere, & nihilominus graviter delinquere, extremae facultatis specipen est. Aeternus ignis suppliciorum ac tormentorum omnium est epitome.

Haec omnia Bernardus illustri oratione complexus, *Quis putas, inquit, tunc maror erit, quis luctus, quo tristitia, cum separabuntur impij à consortio sanctorum, & à visione Dei, & traditi in potestatem demonum, ibunt cum ipsis in ignem aeternum, ubi, semper erunt sine fine in luctu & gemitu? Procul quippe à beatà paradisi patriâ exulati, cruciabantur in gehennâ perpetuâ, nunquam lucem visuri, nunquam refrigerium adepturi, sed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec inde unquam liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquando fatigatur, nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi consumit, ut semper reseret: sic tormenta aguntur, ut semper renoventur. Iuxta verò qualitatem culpa, poenam sustinebit unusquisque gehennae: & similis culpa rei, sui similibus jungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur nisi fletus & planctus, gemitus & ululatus, muros atque stridores dentium: nihil, ibi videbitur nisi vermes & larvales facies torrorum, atque teterissima monstra demonum. Vermes crudeles mordebunt intima cordis. Hinc dolor, inde pavor, gemitus, suspir, & timor horribilis. Ardebunt miseri in igne aeterno in aeternum, & ultra. In carne cruciabantur per ignem, in spiritu per conscientiae vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, factor incomparabilis, mors animae & corporis, sine spe veniae & misericordiae. Sic tamen moriuntur ut semper vivant, & sic vivunt, ut semper moriantur. Ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiso pro bonis meritis collocatur. Nunc ergo alterum è duobus eligamus, aut semper cruciari cum impiis, aut perpetuo letari cum sanctis. Bonum sequidem & malum, vita & mors, autenas sunt posita, ut ad quod voluerimus manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, saltem juvent praemia.*

Haec nostra nos fides docet, hanc ipsam tamen fidem, ut jam supra demonstratum est, aut in torporem ac lorum defluere, aut penitus interire sinimus.

Narrat Patavinus Praeful Petrus Barocius, virum oppido eruditum optimo sportum amicorum se stitisse post

Horrendum facere Deum sibi aeternum fore inimicum. 166 c. 10. v. 22. Deum, c. 31. v. 23. Apoc. c. 18. v. 14.

Poenarum aeternitas apud inferos inapplicabilia.

Abbas Salsoni, Hieron. Doct. v. 1. quod dicitur. Psal. 48. v. 01.

Cur sancti plurimi ad asperissimam vitam rationem seipos ultro damnarint dum viverent, ut illam scilicet poenarum aeternitatem effugerent. Ebrios facit Aeternitatis meditatio, veluti multum. Sanctissimi quique plurima fecerunt Aeternitatis intuitu, quae videri poterant hominum ebriorum deliria. Poterat de illis dici: Multo pleni sunt isti. Erant certè, sed multo, quod eis propinavit Aeternitas. Quanti eorum in solitudines sese abdididerunt, in vepres & spinas abjecerunt, aquis gelidissimis merserunt, nives nudo corpore culerunt, ignes inflitit non horruerunt, modò peccatum effugerant, aeternitatis luctuosissimam seminarium. Votum singulorum erat: Ingradiatur putredo in ossibus meis & sicut me scateat, ut requiescam in die tribulationis. Et verè praestat mori millies, iterum iterumque millies jugulari melius, quam morti aeternae obijci. Aut peccus, aut saxum est, quem à vitis non revocat aeternitas.

Abbas c. 2. v. 16.

Annales Societatis anno 1602. die 2. Janu. Levanii in Belgi.

Bern. I. de Anima c. 3. mibi pag. 102.

* Barocius l. 2. de ratione bene moriendi

De eodem Bellarminus Card. de Arte bene moriendi 2. cap. 9.

post mortem cum ejusmodi oratione: Sub ipsam A ante oculos, incidet in gehennam. Nullus ex iis qui gehennam despiciunt, effugiet gehennam. Refert Joannes Moschus ad religiosissimum senem Mose, Prae Alexandrum, qui cenobio abbas Gerasimi praeerat, Spirit. cap. 141. & 142. venisse qui diceret: Migrare cogito, Pater, locus enim quem haecenus habitavi, nimis inamatus frequentissimum mihi taedium parit. Cui optimus senex: Et hoc quidem signum est, fili, liculentum, nec caeli delicias, nec tartari flammam a te unquam serio cogitari. Nam si haec animo agitates, crede mihi, nihil in cella tua taedii sentires.

Epilogus.

Aug. in psal. 68. post init. quid, non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens mihi 2. 94.

Ergo rectissime ratiocinatus Augustinus: Quis, in- ignem gehennarum? Et quis non contemnat dulcedinem seculi, inhians dulcedini vitae aeternae? Majore timore minora contemnimus, & majore aeternitatis cupiditate omnia temporalia fastidimus.

Chrystem. 4. hom. 11. in 1. ad Tit. cap. 4. mihi pag. 1333.

Quantum arena, inquit Chrysostomus, imò verò quantum stilla ab immensa abyssu distat, tantum vita praesens ab aeternis & immortalibus bonis. Non est haec vera possessio, usus est, nec ipse quidem satis proprius. Sola virtus nobiscum migrare consuevit. Virtus sola ad aeternam vitam pertransit. Evigilemus tandem, pecuniarumque extinguamus appetitum, ut desiderium omne ad aeterna transferre possimus.

Idem hom. 9. in ep. 2. ad Co. cap. 5. mihi pag. 685.

Sed heu quanta est humanae gentis inconsiderantia, quanta caecitas! de obolo litigamus, caelum per risum & jocum prodigimus. Sic passim furoris contagione insanimus, mutuique exemplis suaviter perimus. Non eruimus, ait aureus orator, quod praesentibus addidimus. Non desinis desipere, & insanire, & juveniliter nugari? Quidquid hic molestum est, exiguum est, quod illic dulce erit, immortale erit. Ergo animos a fluxu & perituris ad aeterna ac digniora transferamus, caelestium tangamus desiderio, ut bonis perfruamur futuris. Non satis invitat praemium? terreat supplicium.

Idem hom. 2. in ep. 1. ad Thess.

Illa ergo nobis, inquit Valerianus, sunt ante omnia cogitanda supplicia, ubi homo vivit durante poena, ubi nec tormenta corpori, nec membra desunt dolori. Cui Chrysostomus accedens: Si non everisionem, ait, timuissent Nivivite fuissent eversti. Si tempore Noë timuissent diluvium, non fuissent obruti diluvio. Si timuissent Sodomite incendium, non fuissent exusti. Magnum est malum, minas negligere. Nihil est aequè utile atque de gehennâ disserere. De eâ dicatur assidue, ut nunquam in eam incidas. Fieri non potest ut anima de gehennâ sollicita cito peccet. Nullus ex iis qui gehennam habet

ante oculos, incidet in gehennam. Nullus ex iis qui gehennam despiciunt, effugiet gehennam.

Refert Joannes Moschus ad religiosissimum senem Mose, Prae Alexandrum, qui cenobio abbas Gerasimi praeerat, Spirit. cap. 141. & 142. venisse qui diceret: Migrare cogito, Pater, locus enim quem haecenus habitavi, nimis inamatus frequentissimum mihi taedium parit. Cui optimus senex: Et hoc quidem signum est, fili, liculentum, nec caeli delicias, nec tartari flammam a te unquam serio cogitari. Nam si haec animo agitates, crede mihi, nihil in cella tua taedii sentires.

Verissimum, & ex tripode oraculum. Quicumque caelum, quicumque infernale balneum attentam mente perpendit, molestias & miseras etiam gravissimas, aut non sentit, aut certe quod sentit, in lucrum trahit, paratissimus & plura & graviora perferre, modò poenas exire liceat aeternas.

Talis certe Olympius abbas, eodem Climaco teste, qui interrogatus, quâ ratione speluncam habitare, estus tolerare tantos, inter muscarum & cyniphum examina totos dies perdurare possit? Ad quæ ille: Haec, inquit, tolero, nec invidus, ut à cruciatibus futuris liberer: cyniphes fero, quia vermem immortalem horreo: nec aestum curo, quia ignes aeternos formido. Illa enim temporis sunt, suam vitam finem: idque brevi: ista sunt aeternitatis, omni sine caritura.

Idcirco haec assidue cogitanda, haec vigilante animo sunt pertractanda. Firmo etiam corpori in futuros morbos infunduntur medicamenta: sic animus huic cogitationibus armandus in vita. Haec cogitationes non nihil amarae, sed salubres; non statim obveniunt, sed paulatim tempore, contubernio, usu adolefcunt ac roborantur; fugantur otio inerti, quod quantum virtuti adimit, tantum addit omni vitorum generi.

Age, quisquis es, salutis tuae maturè prospice. Vaticinantem audi Siracidem: Si non in timore Domini tenueris Eccl. 1. 27: te instanter, cito subvertetur domus tua. Nunc in manu tua est, ut regnes, ut pereas.

Miles è pulvillo & lecto non surrexit generosior. Cogita beatitudinem Laboris & Virtutis esse filiam. Non erubescat, inquit Augustinus, poenitentiam agere, qui non erudit poenitentia committere, sed cito in se bonis operibus contentat imaginem reparare, ut inter filios mereatur agnosci à patre, ne ab illâ aeternâ beatitudine exclusus, & à convivio nuptiali projectus, ligatis manibus ac pedibus proficiatur in tenebras exteriores. Optime Tertullianus: Peccati cessatio radix venia; Gehenna meditatio, principium salutis. Gehenna cum malis omnibus abundet, illud ei bonum maxime deest, quod est in malis optimum, supplicii finis.

FINIS Scripti: Sed ubi es, ô finis supplicii aeterni?

CÆLVM,